

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYA
BAĞIMLILIKLARI ÜZERİNDE SOSYAL ETKİYE DUYARLIK VE
SANAL RİSK ALGI DÜZEYLERİNİN ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Cihan ORAK

Danışman
Doç. Dr. Mustafa SARITEPECİ

Konya 2021

ÖN SÖZ (TEŞEKKÜR)

Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları üzerinde sosyal etkiye duyarlık ve sanal risk algı düzeylerinin etkisinin incelendiği bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde değerli bilgilerini benimle paylaşan, süreç boyunca dönüt ve yönlendirmeleriyle bana yol gösteren, türlü zorlukları aşmamda benden desteğini bir an bile esirgemeyen saygıdeğer tez danışmanım Doç. Dr. Mustafa SARITEPECİ'ye sonsuz şükranlarımı sunarım.

Tez savunmama katılıp beni dinleyen, yönlendiren fikir ve önerileri için Dr. Öğr. Üyesi Yakup YILMAZ hocama ve Dr. Öğr. Üyesi Gül ÖZÜDOĞRU hocama çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim süresince üzerimde emeği bulunan bütün hocalarıma teşekkür ediyorum.

Cihan ORAK
KONYA-2021

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ (TEŞEKKÜR).....	II
İÇİNDEKİLER	III
TABLolar LİSTESİ.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ	VII
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	VIII
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ.....	IX
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	X
ÖZET	XI
ABSTRACT.....	XII
1 GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Sayıltılar (Varsayımlar).....	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar	7
2 KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	8
2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1.1. Sosyal Medya Bağımlılığı	8
2.1.1.1. Sosyal Medya Bağımlılığın Yaygınlığı	9
2.1.2. Sosyal Etkiye Duyarlık.....	11
2.1.2.1. Sosyal Etki Stratejileri.....	13
2.1.2.2. Sosyal Etki Davranış Türleri	15
2.1.2.3. Sosyal Etki Deney Örnekleri.....	16

2.1.3. Sanal Dünya Risk Algısı	21
2.2. İLGİLİ ÇALIŞMALAR	22
2.2.1. Sosyal Medya Bağımlılığı İle İlgili Çalışmalar.....	22
2.2.2. Sosyal Etkiye Duyarlık İle İlgili Çalışmalar	26
2.2.3. Sanal Dünya Risk Algısı İle İlgili Çalışmalar	28
3 YÖNTEM.....	30
3.1. Araştırmanın Modeli	30
3.2. Çalışma Grubu.....	30
3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri.....	32
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	33
3.3.2. Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği (SMBÖ).....	33
3.3.3. Sosyal Etkiye Duyarlık Ölçeği (SEDÖ).....	33
3.3.4. Sanal Dünya Risk Algısı Ölçeği (SDRAÖ)	34
3.4. Verilerin Analizi.....	35
4 BULGULAR.....	37
4.1. Betimsel Bulgular	37
4.2. Üniversite Öğrencilerinin Sanal Risk Algısı ve Sosyal Etkiye Duyarlık Düzeyleri ile Sosyal Medya Bağımlılığı Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	37
4.3. Sosyal Medya Bağımlılığı İle İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi.....	39
5 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	41
5.1. Tartışma ve Sonuç	41
5.1.1. Sosyal Medya Bağımlılığı ve Demografik Değişkenler.....	42
5.1.2. Sosyal Medya Bağımlılığı ile İnternet ve Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları İlişkisi.....	44
5.1.3. Sosyal Medya Bağımlılığı ve Sanal Dünya Risk Algısı Değişkenleri	47
5.1.4. Sosyal Medya Bağımlılığı ve Sosyal Etkiye Duyarlık Değişkenleri	49
5.2. Öneriler.....	50

KAYNAKÇA.....	52
EKLER.....	77
Bölüm 1	77
Veri Toplama Araçları.....	77
EK-1. Kişisel Bilgi Formu.....	77
EK-2. Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği	77
EK-3. Sosyal Etkiye Duyarlık Ölçeği	78
EK-4. Sanal Dünya Risk Algısı Ölçeği.....	78
Bölüm 2	80
Etik Kurul Onay Belgesi	80
Bölüm 3	81
Anketin Paylaşıldığı Örnek Sayfalar.....	81

TABLULAR LİSTESİ

TABLO 3.1 KATILIMCILARIN CİNSİYET, YAŞ VE EĞİTİM BİLGİLERİNE GÖRE DAĞILIMI..	31
TABLO 3.2 KATILIMCILARIN İNTERNET VE SOSYAL MEDYA KULLANIM ALİŞKANLIKLARINA AİT BİLGİLERE GÖRE DAĞILIMI	31
TABLO 4.1 BETİMSSEL BULGULAR.....	37
TABLO 4.2 SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI İLE SANAL DÜNYA RİSK ALGISI ALT BOYUTLARI VE SOSYAL ETKİYE DUYARLIK ALT BOYUTLARI ARASINDAKİ KORELASYON İLİŞKİSİ	38
TABLO 4.3 DOĞRUSAL ÇOKLU HİYERARŞİK REGRESYON ANALİZİ.....	39

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 2.1 ASCH TESTİ, SORU 1 (ASCH, 1955)	17
ŞEKİL 2.2 ASCH TESTİ, SORU 2 (ASCH, 1955)	18
ŞEKİL 2.3 ASCH TESTİ, SORU 3 (ASCH, 1955)	18
ŞEKİL 2.4 CEZANIN SOSYAL ÖĞRENME ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ İNCELEYEN MİLGAM'IN İTAAT DENEY DÜZENEGİ (ŞAHİN, 2017)	19
ŞEKİL 3.1 ARAŞTIRMA MODELİ.....	30
ŞEKİL 3.2 KATILIMCILARIN EN ÇOK KULLANDIĞI SOSYAL MEDYA UYGULAMALARI	32
ŞEKİL 5.1 ARAŞTIRMA MODELİ SONUCU	42

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılıkları Üzerinde Sosyal Etkiye Duyarlık ve Sanal Risk Algı Düzeylerinin Etkisinin İncelenmesi başlıklı tez çalışmamın İç Kapak, Özetler, Ekler ve Ana Bölümlerden (Giriş, Alan Yazın, Yöntem, Bulgular, Tartışma, Sonuçlar ve Öneriler) oluşan toplam **51** sayfalık kısmına ilişkin, 8/09/2021 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%13** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez kabul sayfası hariç,
2. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç,
3. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç,
4. Önsöz hariç,
5. İçindekiler hariç,
6. Simgeler ve kısaltmalar hariç,
7. Kaynakça hariç
8. Özgeçmiş hariç,
9. Alıntılar dâhil,
10. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

8/09/2021

Cihan ORAK

Doç. Dr. Mustafa SARITEPECİ

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynakça listesine eklendiğini beyan ederim.

8/09/2021

Cihan ORAK

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

SMB = Sosyal Medya Bağımlılığı

SMBÖ = Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği

BİT = Bilgi ve İletişim Teknolojileri

FoMO = Fear Of Missing Out (Kaçırma Korkusu)

TÜİK = Türkiye İstatistik Kurumu

SMBÖ = Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği

SEDÖ = Sosyal Etkiye Duyarlık Ölçeği

SÖ-SK = Sosyal Öğrenme - Sosyal Kanıt

SK = Sosyal Karşılaştırma

SDRAÖ = Sanal Dünya Risk Algısı Ölçeği

SY = Sanal Yozlaşma

SF = Sanal Fırsat

SO = Sanal Olanak

SFA = Sanal Farkındalık

SYI = Sanal Yıpranma

DFA = Doğrulayıcı Faktör Analizi

VIF = Variance Inflation Factor (Varyans Enflasyon Faktörü)

Vd. = Ve Diğerleri

Bkz. = Bakınız

ÖZET

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIKLARI ÜZERİNDE SOSYAL ETKİYE DUYARLIK VE SANAL RİSK ALGI DÜZEYLERİNİN ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Cihan ORAK

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeyleri ile sanal dünya risk algısı ve sosyal etkiye duyarlık düzeylerinin cinsiyet, yaş ve sınıf düzeyi gibi demografik değişkenlere göre incelenmesi ve sosyal medya bağımlılığı yordayan İnternet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları değişkenlerin açığa çıkarılması ile ilgili çeşitli değişkenlerle arasındaki ilişkinin varlığını incelenmesini amaçlamıştır. Çalışma kapsamında ele alınan değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için nicel araştırma yöntemi olarak ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada Kişisel Bilgi Formu, Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği, Sosyal Etkiye Duyarlık Ölçeği ve Sanal Dünya Risk Algısı Ölçeği kullanılarak oluşturulan çevrimiçi form sosyal medya mecralarında öğrenciler ile paylaşılmış ve veri toplanmıştır. Çalışma, 2019-2020 Eğitim yılında üniversite öğrenimi görmekte olan 337'si kadın, 220'si erkek olmak üzere toplam 557 gönüllü üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler tanımlayıcı analizler ve doğrusal hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırma sonucuna göre üniversite öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaşı ile sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunurken; sınıf düzeyi ve cinsiyeti ile sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür. Günlük İnternet ve sosyal medya kullanım süresi öğrencilerin sosyal medya bağımlılık ihtimalini artırdığı, sosyal medyada başkalarının ne yaptığı ile ilgili gelişmeleri kaçırma korkusu öğrenciler tarafından bağımlılığa yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sanal dünya risk algısı faktörleri ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; sanal fırsat algısı, sosyal medya bağımlılığın önemli bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşıırken; sanal farkındalık algısı, sanal olanak algısı, sanal yıpranma algısı ve sanal yozlaşma algısının sosyal medya bağımlılığın önemli bir yordayıcı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal etkiye duyarlık alt boyutları ile sosyal medya bağımlılığı arasında hesaplanan regresyon analizi sonucuna göre, sosyal öğrenme-sosyal kanıt ve sosyal karşılaştırma alt boyutlarının öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerini yordadığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya bağımlılığı, İnternet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları, sosyal etkiye duyarlık, sanal dünya risk algısı

ABSTRACT

Department of Computer Education and Instructional Technology
Computer Education and Instruction Technology Program
Master Thesis

INVESTIGATION OF THE EFFECT OF SOCIAL IMPACT SENSITIVITY AND VIRTUAL RISK PERCEPTION LEVELS ON SOCIAL MEDIA ADDICTIONS OF UNIVERSITY STUDENTS

Cihan ORAK

In this study, university students' addiction to social media and the virtual world, susceptibility to social influence risk perception, gender, age, demographic variables such as internet, social media usage habits, predictor variables of social media addiction were examined according to grade level. The relational screening model was utilized as a quantitative research technique to understand the relationships between the study's variables. The research used an online form developed using the Personal Information Form, Social Media Disorder Scale, Social Impact Sensitivity Scale and Virtual World Risk Perception Scale to gather data from students through social media. This research included 557 volunteer university students, 337 of whom were female and 220 of whom were male, during the 2019-2020 academic year. The data were examined descriptively and hierarchically using linear hierarchical regression.

According to the study, university students exhibited a low degree of social media addiction. There was a strong connection between students' age and social media addiction; however, there was no significant association between gender and class levels and social media addiction. Daily internet and social media use increases students' chance of developing a social media addiction; anxiety of missing out on what others are doing on social media contributes to students' addiction.

The relationship between virtual world risk perception factors and social media addiction is examined; virtual opportunity perception indicates that social media addiction is a significant predictor; virtual awareness, virtual opportunity, virtual attrition, and virtual decadence perception indicate that social media addiction is not a significant predictor. According to the results of a computational regression analysis between the sub-dimension of social influence sensitivity and social media dependence, it is understood that the sub-dimensions of social learning-social evidence and social comparison has increased students' levels of social media dependence.

Keywords: Social media addiction, Internet and social media usage habits, sensitivity to social influence, virtual world risk perception

BÖLÜM 1

1 GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde (BİT) son yıllarda yaşanan gelişmeler mobil cihazlar başta olmak üzere bilgisayar ve İnternet kullanımını yaygınlaştırmıştır (Ateş ve Sağar, 2021). Dünya çapında İnternet kullanımının yaygınlığı konusunda We Are Social (2016; 2021) raporların sonuçlarına göre; düzenli olarak İnterneti kullanan kullanıcı oranı 2016 yılında %46 iken 2021 yılında %59.5 oranına çıkmıştır. İnternet kullanım oranının artmasında yaygınlaşan sosyal medya önemli rol oynamaktadır (Babacan, 2016). Hem İnternet kullanım oranı hem de sosyal medya kullanım oranı her geçen yıl artış göstermektedir (Kemp, 2019).

Geniş kullanım alanına sahip olan sosyal medya platformları günümüzde kişiler için bilgi sağlama, eğlence ve karşılıklı oyun oynama gibi çeşitli amaçlara hizmet etmektedirler (Demir, 2016). Ayrıca, kişiler sosyal medyada kişisel bilgilerini paylaşıp ideal benlik algılarına yönelik çeşitli paylaşımlar yapabilmekte (Hingerton, 2016), dünyada meydana gelen gelişmeler hakkında anında haber alabilmekte (Kim ve Park, 2013), bilgiye kolay ve hızlı şekilde erişebilmekte (O'Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011), gerek arkadaşlarıyla gerekse daha önce tanımadığı kişilerle fotoğraf, video gibi içerikleri ve gittiği yerler hakkındaki bilgileri paylaşabilmektedir (Kross vd., 2013). Bu duruma bağlı olarak sosyal medyanın kişilerin sosyal ihtiyaçlarını karşılaması noktasında, günlük hayatı kolaylaştırdığı (Başoğlu ve Yanar, 2017) söylenebilir. Buna karşın zamanla sosyal medya kullanımının kontrol edilemez hale gelmesi ve bunun diğer yaşam görevlerinin engellenecek şekilde kullanılması bağımlılığa (Andreassen, 2015; Kuss vd., 2014) dönüşebilmektedir. Sosyal medya bağımlılığı İnternet bağımlılığı ile ilişkili bir problem olarak davranışsal bağımlılık kategorisinde değerlendirilebilir. Van den Eijnden vd. (2016) yaptığı bir araştırmada bireyin sosyal medya bağımlılığını; “meşguliyet, tolerans, geri çekilme, kalıcılık, yer değiştirme, sorunlar, aldatma, kaçış ve çatışma” olmak üzere dokuz kriter olacak şekilde değerlendirilebileceğini ifade etmektedir. Bireyin sosyal medya bağımlılık düzeyi Van den Eijnden vd. (2016) tarafından ifade edilen bileşenler çerçevesinde incelendiğinde, sosyal medya bağımlısı bireylerin şu davranışları geliştirmesi beklenebilir: “sosyal medyayı kullanmaktan başka aktivitelere zaman ayıramama (meşguliyet), daha fazla sosyal medyayı kullanma arzusunu engelleyememe

(tolerans), sosyal medyayı kullanmadığı zaman kötü duygular yaşama (geri çekilme), sosyal medyadan uzak durma çabalarının olumlu sonuçlanmaması (kalıcılık), sosyal medya kullanım isteği diğer etkinlikleri yapmaya engel olması (yer değiştirme), sosyal medya kullanımının sosyal etkileşim sorunlarına yol açması (sorunlar), sosyal medyada bulunduğu süre ile ilgili doğruyu söylememe (aldatma), sosyal medyayı meydana gelen olumsuz duygulardan kurtulmak için bir kaçış yöntemi olarak düşünmesi (kaçış) ve sosyal medya kullanımından dolayı kişilerarası çatışma yaşaması (çatışma)” gibi davranışsal bağımlılık belirtileri gözlemlenmektedir.

Sosyal medya bağımlılığı ve sosyal medya kullanım oranları bakımından; TÜİK (2021) verilerine göre ülkemiz toplam nüfusun %76.3’ü sosyal medya kullandığı, aktif bir şekilde sosyal medya kullanım oranı ise %70.8 olduğu görülmüştür. Aynı verilere göre ülkemiz toplam nüfusun sosyal medya platformlarını günlük kullanım süresinin yaklaşık 7 saat olduğu görülmektedir. Ayrıca ülkemizde sosyal medyayı kullanan kişilerin yarısından fazlasının 18-34 yaş aralığında olduğu, özellikle ülkemiz genç nüfus sayısı göz önünde bulundurulduğunda; sosyal medya aktiviteleri ile ilgili verilerin daha çok üniversite öğrencileri arasında popüler bir sosyal etkileşim alanı olduğu anlaşılmaktadır (Deniz ve Gürültü, 2018). Sosyal medya kullanımı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan problemleri kullanım durumlarının üniversite öğrencileri için ciddi bir risk unsuru taşıdığı ifade edilebilir (Çiftçi, 2018). Çeşitli araştırma sonuçlarından edinilen bulgulara göre sosyal medya üniversite öğrencileri arasında yaygın bir kullanıma sahiptir (Alabi, 2013; Al-Menayes, 2015; Dau, 2015; Otu, 2015; Perrin ve Anderson, 2019; Tutgun-Ünal ve Deniz, 2016). Yaygın ve uzun zaman dilimlerine yayılan kullanıma bağlı olarak sosyal medya bağımlılığı açısından üniversite öğrencileri önemli bir risk grubudur (Bekiroğlu ve Şahin, 2019). Nitekim sosyal medya bağımlılığı, üniversite öğrencilerin gerçek hayata uyum sağlamasını olumsuz yönde etkilemekte, sosyal ilişkileri yapay hale getirmekte ve gerçeğe kurulu olan bağların zayıflamasına yol açmaktadır (Patton vd., 2016). Bu bağlamda uzun süre sosyal medyada vakit geçirenler, gerçek yaşamlarından ve diğer iletişim şekillerinden koparak kendi dünyalarında kalmakta, yalnızlaşma, topluma karşı yabancılaşma hissetme ve toplumdan kendini soyutlama durumuyla karşı karşıya kalabilmektedirler (Labrague, 2014). Başkalarından uzaklaşıp toplumdan soyutlanma, üniversite öğrencilerin toplumla bütünleşme ilişkilerinin kurulmasını güçleştirmekte ve mevcut ilişkilerin zamanla zayıflamasına yol açabilmektedir (Calancie vd., 2017).

Sosyal medya ortamlarına sürekli erişilebilirliğin mümkün olmasından dolayı çevrimiçi ortamlara bağlanma, içerik (fotoğraf, video vb.) paylaşma, akranlarıyla birlikte deneyimler yaşama seçenekleri önemli derecede artmış durumdadır (Fuster vd., 2017). Bununla birlikte sosyal medyayı aktif kullanan üniversite öğrencileri, herhangi bir durum ya da olaya tepki geliştirirken ve bunlarla ilgili karar alırken başkalarının davranışlarından etkilenebilmektedir (Güney, 2017; Yener, 2017). Öğrencilerin başkalarının davranışlarından etkilenmelerine yönelik eğilim düzeyi sosyal etkiye duyarlılıkları olarak açıklanmaktadır. Başka bir ifadeyle sosyal medya kullanım düzeyi öğrencilerin davranışları, tutumları ve kullanım alışkanlıkları üzerinde belirleyici rol oynamaktadır (Best vd., 2014). Öğrenciler arkadaş çevreleriyle sosyal etkileşimde bulunduğu anda duygu, tutum ve bilişsel olarak davranış değişikliği ortaya çıkmakta olup (Watts, 2007) bu davranış değişikliğinin temelinde sosyal etki olduğu düşünülmektedir. Günümüzde sosyal medya erişim düzeyinin artması ve özellikle üniversite öğrencileri arasında bağımlılığın yaygınlaşması, farklı arkadaş gruplarına yönelik duygu, tutum ve davranışların istendik yönde değiştirilmesi amacıyla yoğun bilgi akışıyla karşı karşıya kalmaktadır. Sosyal medya bağımlısı olan üniversite öğrencileri arasında sosyal etkilenme daha sık görülmekte ve öğrenciler bu ortamlarda başkalarının davranışları, performansları, görüşleri, tutumları ve duygularından etkilenebilmektedir (Söylemez, 2013). Ayrıca öğrenciler sanal ortamlarda başkalarının davranışlarını ölçüt kabul edip kendi davranışlarına yön vermekte ve davranışsal olarak kendini başkalarıyla karşılaştırabilmektedir (Chen vd., 2018). Bugün bu kıyafeti giyersek güzel olacağız, bugün buralara gidersek mutlu olacağız, amacımıza ulaşmak için bugün bu kişi gibi görünmek gerekir, bugün bu faaliyetleri yaparsak başarılı olacağız, şu yaşımıza kadar bu aşamaları geçmiş olmamız gerekiyor (Yağcı, 2005) gibi düşünce yapıları ortaya çıkmaktadır. Üniversite öğrencileri arasında sosyal medya kullanım durumuna bağlı olarak davranış değişikliği gözlemlenmekte ve sanal ortamlara yönelik farkındalık oluşmaktadır. Öğrencilerin iletişim ve etkileşim ihtiyacına bağlı olarak sosyal medyayı ve çevrimiçi ortamları aşırı kullanmaları, bu ortamların sayısız bilgi ve içerik paylaşımına izin vermesi gibi daha birçok araç ya da hizmetin uzun süre ve rahatsız edici olarak kullanılması sonucunda bu ortamlara daha mesafeli olma ve bu ortamları daha dikkatli kullanma eğilimi ortaya çıkmaktadır (Arslankara ve Usta, 2019). Sanal dünya risk algısı olarak ifade edilen bu durum öğrencilerin gerçek yaşamlarında var olan geleneksel riskten tamamen farklı değildir. Sosyal medyanın yaygın kullanımının erişilebilirliğini bireysel

bağlamda hızla artırmakta, öğrencilerin sosyal etkileşim süreçleri etkilenmekte güvenlik ve gizlilik gibi konularda çeşitli riskleri beraberinde getirmektedir.

Literatürde üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ile ilgili çalışmalarda sosyal medya bağımlılığın; sanal iletişim (Binark, 2018; Kuss ve Griffiths, 2011; Şenlik, 2021), online oyun (Ayhan ve Köselioğren, 2019; Müller vd., 2019), eğlenme (Aras ve Peker, 2021; Erdoğdu ve Yumrukuz, 2021), bilgiye ulaşmak (Chen vd., 2019; Gabore ve Xiujun, 2018; Park ve Kim, 2013), çevrimiçi etkileşim (Casale ve Fioravanti, 2018) gibi değişkenlerle ilişkisinin ele alındığı görülmüştür.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kendisini diğer öğrencilerle kıyasladığında iyimser bir bakış açısı, başkalarından ilham almak, depresyon, başkalarını çekememezlik gibi duyguları yaşayabileceğini göstermektedir (Buunk ve Ybema, 2003; Smith, 2000). Dikmen (2021) sosyal etkilenmenin sosyal medya aracılığıyla üniversite öğrencilerinin depresyon düzeyleri üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Diğer taraftan sosyal medyanın kişilerin birbirleriyle olan ilişkileri (Çiftçi, 2018), psikolojik durumu (Karadağ ve Akçınar, 2019) ve özel yaşamı (Chou ve Edge, 2012; Zhang vd., 2010) olumsuz etkilediğini vurgulayan çalışmalar olmakla birlikte günlük kullanım düzeyine bağlı olarak üniversite öğrencilerinde sanal ortamlara yönelik risk algısı görülmektedir. Bu bağlamda sosyal etkiye duyarlık ve sanal risk algısı ile sosyal medya bağımlılığın ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Sosyal medya bağımlısı öğrencilerin sanal ortamlara göre davranış sergilemesi, sosyal etkinin üniversite öğrencilerin davranışları üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir (Appel vd., 2016). Ayrıca üniversite öğrencilerin sosyal medyada davranış değişikliği eğiliminde bulunması, öğrencileri fırsat ve tehlikelerle karşı karşıya getirmiştir (Arslankara ve Usta, 2019). Bu duruma bağlı olarak öğrencilerde sosyal etkiye duyarlık ve sanal risk algısının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkili olarak bu çalışmayı gerekli kılmıştır. Diğer taraftan sosyal medya kullanımı ve beraberinde sosyal medya bağımlılığı artış gösterdiğinden; sosyal medya bağımlılığı ile ilgili araştırma yapmak, kullanım şekillerini ortaya koymak, toplumsal alanda bu konu ile ilgili farkındalık yaratmak, muhtemel olumsuz etkilerini öngörmek ve alınabilecek önlemler üzerinde çalışma yapmak önemli görülmektedir. Örneğin, sosyal medya bağımlısı kişiler, madde bağımlısı olan kişilerden daha angâjedir ve kendisinin kötü olduğunu düşünmemektedir. Bu durumun sebebi olarak farkındalığın henüz oluşmadığından kaynaklandığı

söylenbilir. Yaşanan olaylar göstermektedir ki öğrencilerin teknoloji ile ilişkilerini yeniden belirlemeyi ve farkındalığın oluşmasını sağlamayı gerektirir.

Bu bilgiler doğrultusunda sosyal medya bağımlılığının sosyal etkiye duyarlık ve sanal risk algısı ile ilişkilerin incelenmesi bu çalışmanın odağını oluşturmaktadır ve literatür taraması sonucunda sosyal medya bağımlılığı (Beyler, 2019; Dikmen, 2021; Ganjayeve, 2019; Marengo vd., 2020) konusunda farklı çalışmalar olduğu görülmüş ancak üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ile sosyal etkiye duyarlık ve sanal risk algı düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştıran doğrudan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Üniversite öğrencilerin sosyal etkiye duyarlık ve sanal dünya risk algı düzeylerinin belirlenmesi ve öğrencilerde farkındalık yaratmak, sosyal medya bağımlılık düzeylerinin bu durumlar bağlamında ele alınması önemli görülmektedir. Araştırma bu bakımdan “özgün” bir değere sahiptir ve araştırmanın problem cümlesi, sosyal medya bağımlılık düzeyleri İnternet ve sosyal medya kullanım değişkenleri çerçevesinde “*üniversite öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ile sosyal etkiye duyarlık ve sanal risk algı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?*” şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları ile sanal dünya risk algısı ve sosyal etkiye duyarlık düzeylerinin çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmesi ve sosyal medya bağımlılığı yordayan İnternet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları değişkenlerin açığa çıkarılmasıdır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Katılımcıların demografik değişkenleri sosyal medya bağımlılığı yordamakta mıdır?
2. Katılımcıların İnternet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları sosyal medya bağımlılığı yordamakta mıdır?
3. Katılımcıların sanal dünya risk algı düzeyi sosyal medya bağımlılığı yordamakta mıdır?
4. Katılımcıların sosyal etkiye duyarlık düzeyi sosyal medya bağımlılığı yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde teknolojik cihazların kullanımındaki artış beraberinde sosyal medyayı günlük yaşantının önemli bir parçası haline getirmiştir (Doğrusever, 2021). Sosyal medyanın giderek yaygınlaşması (Aydın, 2016; Çelik, 2017; Kemp, 2018; Selçuk, 2019; Yılmazsoy ve Kahraman, 2017) sosyal medyanın bireyler üzerindeki etkileri daha önemli hale gelmiştir. Özellikle üniversite öğrencilerin arkadaş çevreleriyle sosyal etkileşim içinde bulunması, bu ortamlardaki davranışlarını şekillendirebilmektedir (Yılman, 2020). Üniversite öğrencileri günlük yaşamda sosyal etkileşimlerinin önemli bir bölümünü sosyal medya aracılığıyla gerçekleştirmektedirler. Bu durum aşırı sosyal medya kullanımı ve bu davranışın bağımlılığa dönüşme riskini ortaya çıkarmaktadır (Koçak, 2021). Sanal ortamların aşırı kullanımlarına bağlı olarak öğrencilerin bu ortamlardan bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak etkilenmeleri; öğrencilerde bu ortamlara yönelik risk algı düzeyleri farklılaşabilmektedir.

Sosyal medya, insan yaşamını gerek kültürel gerekse sosyal yönden etkilediği görülmektedir. Sosyal medyaya bağlı olarak kullanılmaya başlanan çevrimiçi ağlar; sosyal yönden kişileri bir araya getirme, hem ikili hemde çoklu ilişkiler kurma imkânı ile farklı arkadaşlıklar edinerek yeni topluluklar oluşturmaktadır. Bu sanal toplulukların, gerçek yaşamdaki topluluklardan farklı bir yapıya sahip olduğu, farklı kültürel ve sosyal ilişkilerin kurulması bakımından kişiler arasında sosyal etkileşim görevi gördüğü söylenebilir (Çömlekçi ve Başol, 2019). Üniversite öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarının sosyal etkiye duyarlık bağlamında ele alınması bakımından bu çalışma, alanda yapılan çalışmaların ilklerinden sayılır.

Sosyal medyanın günümüzde yaygın bir şekilde kullanılmasının kişilerin özellikle üniversite öğrencileri üzerinde olumlu etkileri olmakla birlikte, bu yaygın kullanımın başta sosyal medyaya bağımlı bir yaşam sürmek, sanal kumar, sanal dolandırıcılık, sanal zorbalık vb. sanal risklerle karşı karşıya kalabilmelerine yol açmaktadır (Arslankara, 2017). Üniversite öğrencilerinin gerek ailesine karşı gerekse de arkadaşlarına karşı sosyal medya yoluyla algıladığı risk düzeylerini belirlemek önem arz etmektedir. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin tespiti ve bu durumun sanal dünya risk algısına etkisini incelemesi bakımından literatürde az bulunan bir çalışma örneğidir.

Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin sosyal etkiye duyarlık ve sanal dünya risk algı düzeylerine etkisinin incelenmesi durumunda ortaya çıkacak sonuçlar; bu

alandanda daha önce yapılmamış olan çalışmaların eksikliğini gidermekte ve literatüre katkı sağlamaktadır. Ayrıca üniversite öğrencilerinin oldukça yaygın bir şekilde sosyal medya kullanımlarını ve beraberinde onlar için büyük tehlike arz eden sosyal medya bağımlılıklarının sosyal etkiye duyarlık davranışları ve sanal risk algı düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli boyutlarda incelenmesi açısından bu çalışma işlevseldir.

1.4. Sayıtlar (Varsayımlar)

Bu araştırma aşağıdaki varsayımdan hareket edilmektedir.

- Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerin veri toplama araçlarındaki maddeleri kendilerine en uygun şekilde yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırma, katılımcıların cevaplayacağı Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği (SMBÖ), Sanal Dünya Risk Algısı Ölçeği (SDRAÖ) ve Sosyal Etkiye Duyarlık Ölçeği (SEDÖ) ölçeklerinin ölçtükleri niteliklerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Medya Bağımlılığı; sosyal medya mecralarında fazla vakit geçirmesi sonucunda bu ortamlara sürekli bağlı kalma arzusunu önleyememe, diğer yaşam görevlerini ihmat etme, sosyal medyadan uzak kalması halinde kendini eksik hissederek bu ortamlara bağlı olma durumudur (Andreassen vd., 2014; Griffiths, Kuss ve Demetrovics, 2014).

Sosyal Etkiye Duyarlık; bireyin düşünce, hissetme, tutum ve davranışsal olarak başka grup/kişileri etkileme veya grup/kişilerden etkilenme sonucu meydana gelen değişim olarak tanımlanmaktadır (Latane, 1981).

Sanal Dünya Risk Algısı; sanal ortamlarda meydana gelen olumlu veya olumsuz olayların bireyleri ne derece ilgilendirdiği ve endişelendirdiği olarak tanımlanmaktadır (Arslankara ve Usta, 2019).

BÖLÜM 2

2 KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. Sosyal Medya Bağımlılığı

Her geçen gün sosyal medya giderek daha popüler olmakta ve daha fazla sayıda birey bu sanal dünyanın aktif kullanıcısı haline gelmektedirler (Bat ve Kayacan, 2016; Hou vd., 2019; Marahatta vd., 2015; Masthi vd., 2018). Hızla gelişen teknolojilerle beraber mobil teknoloji alanındaki gelişmelerin getirdiği kolaylıklar bireylere buldukları her ortamda sosyal medyaya bağlanma imkânı tanımaktadır. Sosyal medya ortamlarına kolay erişim iletişim ve etkileşimi kolaylaştırmakla birlikte, aşırı ve takıntılı kullanımları gibi çeşitli davranışsal problemler zamanla daha aktif ya da etkili kullanımı bağımlılık halini alarak bazı fizyolojik ve psikolojik sorunlara yol açabilmektedir (Elphinston ve Noller, 2011; Pantic, 2014). Günlük yaşam aktivitelerini etkileyecek şekilde sosyal medyada fazla zaman geçirilmesi sosyal medya bağımlılığını açıklamakta olup (Bányai vd., 2017; Casale ve Fioravanti, 2018; Klobas vd., 2018; Marino vd., 2018; Tarafdar vd., 2020), sosyal medyadan uzak durulması halinde bireyin kendini eksik ya da rahatsız edici olarak hissetmesi de sosyal medya bağımlılığı kapsamında yer almaktadır (Utma, 2018). Sosyal medyanın aşırı (Sun ve Zhang, 2020) ya da problemlili kullanılması (Abbasi, 2019) bağımlılık olarak değerlendirilmektedir. Sosyal medyanın aşırı ve kontrolsüz bir şekilde kullanılması sonucunda bireylerin günlük yaşam aktivitelerinin aksaması ve çeşitli davranış bozukluklarının meydana gelmesi sosyal medya bağımlılığının göstergelerindedir (Cao vd., 2020; Chen, 2019).

Üniversite öğrencileri günlük yaşamları ile ilgili bilgilerini, başkalarıyla etkileşim kurarak sanal ortamda paylaşmakta ve buna bağlı olarak sosyal medyada fazla zaman geçirmektedir (Ateş, 2018). Tutgun Ünal (2015)'e göre, üniversite çağındaki bireylerin sosyal medya bağımlılığına olan eğilimi ileri yaştaki bireylere oranla daha yüksektir. Nitekim We Are Social (2021) raporunda 18-24 yaş aralığında sosyal medya kullanımı günlük ortalama 3 saatten fazla olduğu raporlanmıştır. Sosyal medyayı sık sık kullanan ve sosyal medya bağımlısı üniversite öğrencilerin de aralarında bulunduğu bir grup ile yapılan araştırmada kişilerin birbirleriyle olan iletişimi, ailelerine karşı sorumlulukları ve günlük hayattaki davranışlarının sağlıklı olmamasının sosyal medya bağımlılığı ile alakalı olduğu sonucuna varılmıştır (Yayman, 2019). Sosyal medya bağımlılığının

davranış bozukluğu etkilerinin yanı sıra psikolojik olarak üniversite öğrencileri üzerinde ne gibi etkileri olduğu yapılan farklı araştırmacılar tarafından ele alınmış ve sosyal medya bağımlılığı düzeyi arttıkça; duygu durum bozukluğu (Akin ve Iskender, 2011; Bisen ve Deshpande, 2020), anksiyete (endişe) bozukluğu (Okroy, 2021), sosyal etkiye duyarlılık (Akyıl ve Yıldırım, 2020), dürtüsellik (Bisen ve Deshpande, 2020), yüksek nevrozizm (Erol vd., 2021), düşük dışa dönüklük (Çolak, 2020) gibi psikolojik belirtilerinin arttığı görülmüştür. Yapılan başka çalışmaların sonuçları değerlendirildiğinde; sosyal medya bağımlılığın kişiler arası ilişkiler (Busalim vd., 2019; Sindermann vd., 2020), günlük yaşam alışkanlıkları (Alzougool, 2018; Dhir vd., 2017), kişilik özellikleri (Brooks vd., 2016; Powell vd., 2018; Wyssen vd., 2016), olumsuz yaşam doyumu (Alzougool, 2018) gibi farklı değişkenlerle ilişkisi bulunmuştur.

Sosyal medya ortamlarına olan bağımlılığı geliştiren bir diğer unsur ise bireyleri pasif kullanıcıdan aktif içerik üreten konumuna getirmiş olmasıdır (Şahin ve Yağcı, 2017). Sosyal medya uygulamaları kullanıcılarına içerisinde barındırdığı çok sayıda bilgiye erişim imkânı sağlamakta, bu bilgileri başkalarıyla paylaşmak, bunlarla ilgili yorum yapmak gibi sanal faaliyetler gerçekleşir (Aca, 2020). Çevrimiçi ortamda oyun oynamak, sohbet etmek, içerik paylaşmak ve zaman geçirmek gibi farklı türde eğlence veya zaman etkinliklerini yapmak amacıyla üniversite öğrencilerin sosyal medya kullanımı etkilenmektedir (Allen vd., 2014). Öğrencilerin iletişim kurma ihtiyacını karşılama noktasında sosyal medyaya olan ilginin artması çevrimiçi ortamlara bağımlılığı etkilemektedir (Vural ve Bat, 2010). Bu durum öğrencilerin sosyal medyanın sunduğu ortamlara bağlı kalmalarına neden olmanın yanı sıra; psikolojik, sosyal ve günlük yaşamlarında sorun yaşamalarına neden olabilmektedir (Davis, 2001; Yang ve Tung, 2007).

2.1.1.1. Sosyal Medya Bağımlılığın Yaygınlığı

Sosyal medya daha çok kullanıcıların birbirleriyle sosyal etkileşimde bulunmak amacıyla kullanıldığı söylenebilir (Miller vd., 2016). Son yıllarda giderek artan çevrimiçi olma isteği, sosyal medyanın sosyal etkileşim özelliğini ön plana çıkartmaktadır (El-Khoury vd., 2020). Üniversite öğrencileri arasında birden fazla çevrimiçi ortama erişim ile sosyal medya kullanımı yaygınlaşmaktadır (Lenhart vd., 2015). Zamanla artan erişimde kalma isteği sonucunda sosyal ve psikolojik bazı sorunların ortaya çıktığı gözlemlenmiştir (Filiz vd., 2014).

İnsanlar arasında somut bir şekilde görülemeyen bağlantılar, İnternet aracılığıyla oluşturulan sosyal medyada daha fazla gözlemlenir bir hale gelmiştir. Sosyal medya İnternet'e bağlı olarak gelişmiş ve yapısındaki değişmelerle birlikte bugün çok sayıda kullanıcı tarafından tercih edilmektedir (Korkmaz, 2013). Global sosyal medya ajansının (global social media agency) We Are Social (2021) raporu İnternet ve sosyal medya kullanımı, kullanıcı istatistikleri ve bu sanal platformlar ile ilgili olarak çok önemli veriler ortaya koymaktadır. Rapora göre 4.66 milyar İnternet kullanıcısı bulunmaktadır ve bu sayı dünya genelindeki nüfusun %59.5'ini oluşturmaktadır. Aynı zamanda 4.2 milyar aktif sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır ve bu sayı dünya genelindeki nüfusun %53.6'sını oluşturmaktadır. Aynı ajansın verilerine göre, 5.22 milyar mobil kullanıcısı bulunmaktadır ve bu veri dünya genelindeki İnternet kullanıcılarının yarısından fazlasının mobil kullanıcısı olduğunu göstermektedir. Sosyal medya uygulamaları istatistik sonuçlarına göre, kullanımı en çok olan sosyal medya platformu Facebook; 2.74 milyar kullanıcısıyla ilk sırada yer alan sosyal medya uygulaması olmuştur. Facebook'dan sonra sırasıyla; YouTube (2.291 milyar), Whatsapp (2 milyar), Facebook Messenger (1.30 milyar) ve Instagram (1.221 milyar) uygulamaları takip etmiştir. Dünya genelindeki kişilerin yarısından fazlasının en az 1 tane akıllı cihaz kullandığı bilgisine yer verilen raporda, Türkiye'ye ait önemli veriler de bulunmaktadır. Rapora göre; Türkiye'de İnternet kullanıcı sayısı 62 milyon, aktif sosyal medya kullanıcı sayısı 54 milyon ve 42 milyon kullanıcı ise mobil cihazlar üzerinden sosyal medyaya bağlanmaktadır. Kullanım oranı en çok olan başlıca sosyal medya platformlarından Youtube (%90), Instagram (%83), WhatsApp (%81), Facebook (%76) ve Twitter (%61) olduğu raporlanmıştır. Raporun yaş dağılımına göre 16-24 yaş aralığında günlük mobil İnternet kullanımının kadınlarda %58.5'ini erkeklerde %55'ini, 25-34 yaş aralığında günlük mobil İnternet kullanımının kadınlarda %55.9'u erkeklerde %52.4'ü ve 35-44 yaş aralığında günlük mobil İnternet kullanımının kadınlarda %53.1'i erkeklerde %50.7'sini oluşturmaktadır. En yüksek mobil İnternet kullanım oranını, bu araştırmanın hedef kitlesini oluşturan üniversite öğrencilerinin kadın ve erkeklerde 16-24 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Raporda dikkat çeken bir diğer sonuç ise; kullanıcıların günlük ortalama 7 saatini İnternette ve bu sürenin 3 saatini sosyal medya ortamlarında vakit geçirdikleri bilgisidir. Dolayısıyla Türkiye'de de mobil cihazlar üzerinden sosyal medyaya bağlanma durumunun dünyada olduğu gibi giderek arttığı söylenebilir.

BİT araçlarının ve İnternet erişim olanaklarının her zaman ve her yerde sağlanabilmesi, bu araç ve erişim olanaklarının bireyler tarafından problemlili kullanımı sonucunda çeşitli davranışsal ve psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olduğu söylenebilir. Bu durum öncelikle internet bağımlılığı (Yang, 1998) olarak kendini göstermiş olmakla birlikte zaman içerisinde gelişmelere bağılı olarak sosyal medya, dijital oyun ve ekran bağımlılığı (Akça, 2018) gibi yapılar olarak evrilmiştir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, üniversite öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı yaygınlık oranları %8-%37 arasında değiştiği görülmektedir (Cheng vd., 2021; Cheng ve Li, 2014; Hou vd., 2019; Kumpasoğlu vd., 2021; Leung vd., 2020; Marahatta vd., 2015; Masthi vd., 2018; Osatuyi ve Turel, 2018).

2.1.2. Sosyal Etkiye Duyarlık

İlk defa Latane'nın (1981) ifade ettiği ve ortaya koyduğu sosyal etki, "kişinin başka bir kişi/kişilerle veya başka grup/gruplarla yaşadığı deneyim sonucunda tutum, düşünce, duygu ve davranışlarında meydana gelen değişim" olarak tanımlanabilir (Rashotte, 2007). Meydana gelen bu değişim farklı şekilde veya farklı süreçte gerçekleşmektedir. Sosyal etki süreçleri, bireyin tutumlarının, bilişlerinin ve davranışlarının başka bir bireyin davranışları tarafından etkilenip değiştirildiği süreçleri ifade etmektedir (Cialdini ve Goldstein, 2004). Belirli durumlarda meydana gelen sosyal etki, mevcut tutum ve davranışların hedeflenen davranış düzeyi, etkinin çokluğu ve önemliliği ile etkileşim içinde yer aldığı bir süreç biçiminde kabul görmektedir (Karau ve Williams, 1993).

Sosyal etkinin doğumla başlayan bir süreç olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal varlık olmayan bir bebek dünyaya geldiği andan itibaren diğer kişiler tarafından etkilenmeye başlar. Toplumsallaşma dediğimiz olgu, aile ortamında başlayan ve başka toplumsal alanlarda devam eden bir süreçtir. Kişi bu süreç boyunca yaşantılara bağılı olarak uyum davranışı gerçekleştirmekte ve sosyalleşmeye başlamaktadır. İnsan başkalarının tutum, davranış, görüş ve duygularından etkilenen sosyal bir varlıktır (Yener, 2017). Bu etkilenme bireyler için olumlu veya olumsuz olabilmektedir. Sosyal etkilenme, bireylerin davranışlarında doğrudan veya dolaylı olarak meydana gelmekte ve bireyler sosyal çevrelerine göre davranışlarına yön vermektedir (Turner, 1991).

Sosyal etki teorisi çerçevesinde, bireysel farklılıklardan ötürü kişilerin benzer davranış nedenlerine yoğunlaşmaktadır (Özdayı, 2010). Bu davranışların temelinde sosyal etki bulunmaktadır. Ortama uyum sağlama davranışı sosyal etki sonucunda

meydana gelmekte olup, kişilerin benzerliğini bulma ve bu nedenle toplumsal davranış düzenliliği oluşmaktadır. Kişilerin düzenli davranış sergileme sonucunda başkalarının davranışları hakkında ön görüde bulunması ve kendi davranışlarını buna göre ayarlayabilmektedir. Bundan dolayı sosyal etkileşim çatışmasız bir süreçten geçer (Kağıtçıbaşı, 2008).

Teknolojinin hayatımızın önemli bir parçası olmaya başlaması ile birlikte, İnternet aracılığıyla toplumsal duyarlılık eğilimlerinin yönlendirildiği görülmeye başlanmıştır. Söz konusu sosyal medya ortamlarının en önemlisi, kolay ve hızlı iletişim, farklı gruplara üye olabilme, daha fazla arkadaş çevresi edinme vb. sağladığı fırsatlarla sosyal ağlar gelmektedir. Günümüzde gerçek toplumsal ortamların yerini sosyal ağlar almakta ve bu ortamlarla sosyal etkileşim kurmak daha kolay olmaktadır (Demir, 2016). Sosyal ağlar, etkileşimi sağlayan önemli ortamlar haline gelmiş (Taşcıoğlu, 2018) ve bireylerin sosyal etkileşim biçimini değiştirmektedir. Sanal topluluk olarak ifade edilen çevrimiçi ortamlar, bireylerin yer ve zaman sınırı olmaksızın, ev veya iş yerlerinde birbirleriyle etkileşim kurma imkânı sağlamaktadır. Çevrimiçi ortamlarda meydana gelen etkileşim sonucunda birey, model olarak benimsediği kişilerin davranışları tarafından etkilenebilmektedir (Jenkins, 2006).

Sosyal medya, üniversite öğrencilerin davranışları üzerinde oldukça etkili olabilmektedir. Takipçi sayısı fazla olan kullanıcıları rol model olarak gören öğrenciler, kılık-kıyafet seçimlerinden, arkadaş seçimine kadar birçok kararı sosyal medyaya göre gerçekleştirebilmektedirler. Sosyal medya; etkinliklerin paylaşımı, yer bildiri, fotoğraf-video gibi paylaşımların yanında sosyal etkiye sahip arkadaşlıkların da oluşabildiği bir sanal ortamdır (Yıldırım, 2019).

Sosyal medya, bağımlılık geliştiren kişiler üzerinde olumsuz ve fazla etkilenme, sanal dünya ile gerçek hayatı birbirinden ayırt edememe, sorumlulukları aksatma, sosyal davranış bozukluğu gibi etkilere sebep olabilmektedir. Özellikle üniversite öğrencilerin sosyal medya ile devamlı iç içe olmaları dolayısıyla çevresel ilişkiler, etkileşim sosyal medya içeriklerinden etkileniyor olması son derece olasıdır (Yıldırım, 2019). Sosyal medya bağımlısı öğrenciler günlük hayatlarında davranışlarını sosyal medyaya göre şekillendirebilmektedirler. Manuel Castells'in yaptığı çalışmada, sosyal medyanın toplumsal yaşamı değiştirdiğini vurgulamaktadır. Castells'e (2012) göre, çevrimiçi

iletişim sosyal medya teknolojisi aracılığıyla gerçekleşmekte ve sosyal medya toplumsal iletişime farklı boyutlar kazandırmıştır.

2.1.2.1. Sosyal Etki Stratejileri

Bireyin sosyal yaşantısına bağlı olarak etkileme, etki ve iletişim bilimidir (De Lamater ve Myers, 2010). Başka bir deyişle bireylerin görüşlerini uyarlaması, inançlarını gözden geçirilmesi veya değiştirilmesi, diğer insanlarla sosyal etkileşimlerinin sonucudur (Moussaid vd., 2013). Yaşantı deneyimi sonucunda diğer insanlardan gerçeklik hakkında kanıt olarak öğrenilen bilgileri kabul etmeyi gerektiren “Bilgilendirici Sosyal Etki” ve diğer insanların olumlu beklentilerine uymayı gerektiren (Deutsch ve Gerard, 1955; Wood, 2000) “Normatif Sosyal Etki” sosyal öğrenme, sosyal kanıt ve sosyal karşılaştırma olmak üzere üç sosyal etki stratejisi bulunmaktadır (Deutsch ve Gerard, 1955). Sosyal etkinin temelinde sosyal öğrenme vardır.

Sosyal öğrenme, bilişsel öğrenme kuramı ağırlıklı olup Bandura'nın (1977) çalışmasına dayanmaktadır. Sosyal öğrenmede, başkalarıyla etkileşim, başkalarının davranışlarını gözlemlemek ve model alma veya taklit etmeye dayalı bir informal öğrenme süreci bulunmaktadır. Davranışları gözlemlemek ve taklit ederek öğrenme olarak tabir edilen sosyal öğrenmeye göre kişiler, deneme yanılmaya gerek kalmadan birçok şeyi dolaylı olarak öğrenebilirler. Dolayısıyla sosyal öğrenmeye göre öğrenmenin, meydana gelen olaya gösterilen tepki sonuçları yoluyla ve model alma yoluyla gerçekleştiği (Bandura, 2001; Demirbaş vd., 2005) söylenebilir. Yani öğrenmenin gerçekleşmesi bireyin birini gözlemleyerek, model alarak veya onu taklit ederek gerçekleşir. Aynı zamanda bireyin öğrenmelerinin bir kısmı da bireyin davranışların sonucuna göre bir davranışı yapıp yapmayacağına karar vermesi ve bunu kalıcı hale getirmesi şeklinde olabilmektedir.

Bandura'ya (1977) göre öğrenme, davranışları gözlemleyerek, taklit ederek ve deneyimsel yaşantıların bilişsel olarak çözümlenmesine dayalı olarak gerçekleşir. Dolayısıyla birey bizzat kendisi bu sürecin içinde bulunmaktadır. Birey davranışlarıyla içinde bulunduğu çevreyi etkilerken, çevre de birey ve bireyin davranışları üzerinde etkili olabilmektedir (Topses, 2006). Sosyal öğrenme kuramında bir başka önemli husus da gözleme dayalı öğrenme süresinde, gözlemlenen davranışın yapılabilmesi veya yapılamama ihtimalinin belirlenebilmesidir (Yıldız, 2011).

Sosyal kanıt; belirli veya belirsiz bir durumda doğru davranışa uymanın bir yolu olarak başkalarının davranışlarının benimsenmesidir. Böyle bir durumda, bireyin nasıl davranılacağı hakkında fikir ve eylemi etrafındakiler belirler. Çünkü mevcut durumla ilgili etraftakilerin davranışları daha doğru olarak algılanmaktadır (Rao vd., 2001). Sosyal Kanıt, Bilgi Amaçlı Sosyal Etki (Normatif Sosyal Etki) olarak da bilinmektedir (Aydın-Aslaner ve Aydın, 2021; Deutsch ve Gerard, 1955).

Sosyal kanıt, psikolojik olarak bir sosyal öğrenme davranış durumu olarak ifade edilebilir. Başka bir deyişle gözlemediği davranışın benimsemesidir. Birey, meydana gelen olay karşısında doğru davranışın nasıl olduğunu bilmediğinde ve mevcut durum hakkında çevresindekilerin daha çok bilgi sahibi olduğuna inanarak onların davranışlarını benimser (Rao vd., 2001). Sosyal kanıtta, yeni bir durum karşısında birey ilk başta daha iyi bildiğine inanarak çevresindekilerin davranışlarına uyarken, sonraki süreçlerde ise beğenilmek veya kabul edilmek amacıyla istediği için uyum sağlar (Deutsch ve Gerard, 1955). Genellikle özsaygısı düşük olan kişilerin, uyum sağlamak veya başkalarından beğeni almak için Normatif Sosyal Etkiden etkilenme olasılığı daha yüksek (Fournier, 2018) olduğu söylenebilir. Kişiler yeni bir durumla karşılaştığında, ne yapması gerektiğini anlamak için başkalarının davranışlarına bakarak uygun davranışı öğrenirler (Kaptein vd., 2012). Başkalarının davranışlarını gözlemleyerek öğrenme ve kendi davranışlarını başkalarına kanıtlayabilmek, günümüzde özellikle sosyal medya yüksek katılım oranı nedeniyle bir sosyal kanıt alanı olduğu söylenebilir.

Sosyal karşılaştırma; “bireyin kendisi ile ilgili bir kanıya varmak için içinde bulunduğu grup üyelerinin davranışlarını ölçüt olarak kabul edip kendini değerlendirmesi” dir. Bu değerlendirme süreci literatürde sosyal karşılaştırma olarak ifade edilmektedir (Bilgin, 2003). Sosyal karşılaştırmada, bireyler kendisi ile ilgili belirsizliği gidermek ve kendisini değerlendirmek için kendi görüş ve yeteneklerine benzer başka bireylerin fikir ve yeteneklerini benimser (Garcia, Tor ve Schiff, 2013). Taylor vd. (1995) göre, sosyal karşılaştırmının bireylerin kanaat ve yetenekleri üzerinde etkili olduğu noktalardan birisi, bireyin kendisi ile ilgili yargıya varmada başkalarını ölçüt olarak kabul etmesidir.

Sosyal karşılaştırma kuramını ortaya koyan Festinger’e (1954) göre, tüm bireyler görüş ve yeteneklerine yönelik öz değerlendirme yapmak için evrensel bir dürtüye sahiptir. Buna göre bireylerin görüş ve davranışları, içinde bulunduğu gruba göre

şekillenebilmekte ve grup üyeleriyle yapılan karşılaştırmadan etkilenebilmektedir (Sert-Özkan, 2019). Sosyal karşılaştırma kuramında birey ilk başta, sadece kendi performansına benzer özelliklere sahip olan başka kişilerin performansı ile karşılaştırma yaptığı, diğer bir deyişle performans olarak benzer davranış ilişkileri bulunmayan durumlarda karşılaştırma yapmanın bireye bilgi verici nitelikte olmayacağı savunulmuştur (Festinger, 1954). Sonraki süreçlerde araştırmacılar kuramı geliştirmeye devam etmiş ve bireyin kendisinden farklı niteliklere sahip olan kişilerle karşılaştırma yapmanın öznel iyi oluşa katkı sağladığı ortaya konulmuştur. Dolayısıyla bireylerin, kendisinden daha iyi niteliklere sahip kişilerle yani “yukarı doğru karşılaştırma” yapabilmemesinin mümkün olduğu gibi kendisinden daha kötü niteliklere sahip olan yani “aşağı doğru karşılaştırma” yapabilmesi de mümkündür (Wills, 1981; Wood, 1989). Bu bağlamda bireyin kendisini karşılaştırma yaptığı hedeflerin mevcut konum, durum ya da özelliğın karşılaştırmaların yönünü belirlemede önemli olduğu söylenebilir.

Günümüzde kullanıcılar sosyal medyayı daha çok çevrimiçi profiller oluşturmak, yeni kişilerle sanal dünyada biraraya gelmek, kendisi hakkındaki bilgi veya fotoğraf, video gibi içerikleri paylaşmak, sanal dünyada etkinlikler düzenleyerek çevrimiçi etkileşime dayalı olarak kullanmaktadır (Kim vd., 2010). Böylece kişiler tanıma ve tanınma gereksinimlerini gidermeye çalışmaktadır (Kuşay, 2013). Çevrimiçi ortamların kullanıcılara sunduğu kişilerarası etkileşim fırsatı sayesinde, kişiler bu ortamlarda başkaları hakkındaki bilgilere doğal olarak erişebilmektedir. Nitekim araştırmalar, bireylerin sosyal medya platformları aracılığıyla başkalarının nasıl olduğu, başarabildikleri ya da başaramadıkları, yapabildikleri ya da yapamadıkları gibi bilgilere sahip olduğunda, kendini değerlendirmek amacıyla gerek bilinçli gerekse bilinçsiz olarak bu bilgileri sıklıkla kendisiyle ilişkilendirebildiğini ve bundan dolayı bu durum onların sosyal karşılaştırma yapmalarına zemin hazırladığını vurgulamaktadırlar (Büyükmumcu ve Ceyhan, 2019; Festinger, 1954; Krasnova vd., 2013; Kross vd., 2013; Park ve Beak, 2017). Çevrimiçi ortamların kolaylaştırıcı etkisiyle beraber bireyin kendisini başkalarıyla kıyaslamak, sosyal medya platformlarında daha sık görülmeye başlandığı söylenebilir (Cramer vd., 2016; Manago vd., 2008).

2.1.2.2. Sosyal Etki Davranış Türleri

İtaat Davranışı (Ters Düşme Korkusu), korku, yaptırım ve zorlama ile ifade edilmektedir. Başka bir deyişle, kişilerin bir grup ortamında rahatsız edici davranışlardan

kaçınarak grubun isteği yönünde davranış sergilemesidir (Güney, 2017). İtaatte kişinin yapmakta olduğu davranış, otorite durumunda olan baskın güç tarafından itaat ettirilmektedir. Şöyle ki, otorite durumunda olan kişinin emir ve isteklerine uyulmadığı takdirde hem bireysel ilişkilerde hem de toplumsal ilişkilerde pek çok sorunlar çıkmaktadır. (Özkalp, 1998).

Ait olduğu grubun isteklerine göre davranmama korkusu toplumsal durumlarda temel bir faktördür (Özdayı, 2010). Başkalarından farklı olarak görünmek istemeyiz, herkes gibi benzer davranış gösterme eğilimindeyiz. Kişi kendi düşüncelerinden farklı olan bir grup ile karşılaştığında, gruba uyum sağlama aynı şekilde grubunda kendisini sevmesi ve benzer davranışlar göstermeyi beklemektedir. Eğer kişi grubun görüşlerine uygun davranmazsa, gruptaki kişilerin kendisini sevmeyeceğini, kendisine iyi davranmayacaklarını ve onu geçimsiz biri olarak nitelendirilmesinden kaçınır. Bu kişi topluma uyum sağlama eğilimindedir (Freedman vd., 2003). İtaat davranışı sonucunda otoriter konumundaki gücün, otoriteye uyan kişi üstünde davranış kontrolü bulunmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2017).

Özdeşleşme Davranışı, kişinin bir grubun görüşüne ya da ona benzemesidir. Bu nedenle, toplumsal uyum özdeşleştirme sürecinin sonucunda da görülmektedir. Özdeşleşme sürecinde, benzeşim kurduğu grubun cazibesi ve saygınlığı bulunmaktadır (Güney, 2017). Benzeşim kurduğu grubun pozisyonu var olduğu sürece uyma eğilimi de gerçekleşir. Aksi bir durum olması halinde uyma eğilimi gerçekleşmez. Örneğin, babasının davranışlarına eğilim göstermekte olan beş yaşındaki bir çocuk, evde otururken babası gibi oturma davranışı göstermesi.

Benimseme Davranışı, bir grubun görüşünün doğruluğuna inandığı için uyma davranışının gösterilmesidir (Kağıtçıbaşı, 2017). Burada hedef kitlenin görüşü, uyan kişi için inanılır bir görüştür; uyma davranışının temelinde de kabul etme fikri bulunmaktadır. Eğer kişi ders çalışmanın doğru bir davranış olduğuna inandığı için ders çalışma davranışında bulunuyorsa bu benimseme süreci sonucunda meydana gelen uyma davranışdır (Güney, 2017).

2.1.2.3. Sosyal Etki Deney Örnekleri

Sherif Deneyi (Grup Normunun Oluşturulması)

Sherif bu deneyde algısal bir etki olan otokinetik etkiyi kullanmıştır (Özdayı, 2010). Karanlık bir odada sabit bir ışığa uzun süre baktığımız zaman ışık sabit olmasına rağmen belli bir süre sonra ışığın hareket halinde olduğunu düşünmeye başlarız. Sherif bu bilgiden hareketle pek çok çalışma yapmıştır. Yapılan çalışmalarda daha önce tanımadığı kişilerden yararlanmıştır. Bu kişilere algı deneyi yapılacağı söylenerek tek tek laboratuvara götürülmüştür. Kişiler, karanlık bir odada bekletilmiş ve kısa aralıklarla çok küçük ışık gösterilmiştir. Işık gösterildiğinde ışığın hangi yönde ve ne kadar hareket ettiği sorulmuştur. Kişi, ilk başlarda farklı cevaplar vermiş ama sonra aynı cevapları vermeye başlamıştır. Sherif çalışmanın ikinci aşamasında kişileri gruplar halinde karanlık bir odaya almışlardır ve ışık gösterildiğinde birbirlerinin sesini duyacak şekilde cevap vermişlerdir (Kağıtçıbaşı, 2017). Deneyin sonunda bireyler tek başınayken kullandığı farklı farklı ifadeler grup halinde olduğunda, tek bir ifade yorumunda bulunmuşlardır. Kendilerine deney yapılan kişiler belli bir süre sonra tek başına tekrar deneye alındıklarında tek bir ifadedeki gibi tepkide bulunmuşlardır (Şerif, M. ve Şerif, C.W., 2006).

Asch'in Uyma Deneyi

Asch, bir grup kişiye aşağıdaki şekli gösterip şu soruyu sorar: soldaki çizgi sağdaki 3 çizgiden hangisiyle aynı boydadır?

Şekil 2.1 Asch Testi, Soru 1 (Asch, 1955)

Gruptaki kişiler sırasıyla doğru cevabı vererek her biri 2 numaralı çubuğun olduğunu söyler. Daha sonra standart çizginin boyu bir diğeriyle eşit olacak şekilde değiştirilir ve gruptaki kişilere yine aynı soruyu sorar:

Şekil 2.2 Asch Testi, Soru 2 (Asch, 1955)

Gruptaki kişiler yine doğru cevabı verir ve tercihinin 3 numaralı çubuk olduğunu söyler. Sonraki aşamada ise yeni bir çizgi dizgisi gelir ancak soru yine aynıdır.

Şekil 2.3 Asch Testi, Soru 3 (Asch, 1955)

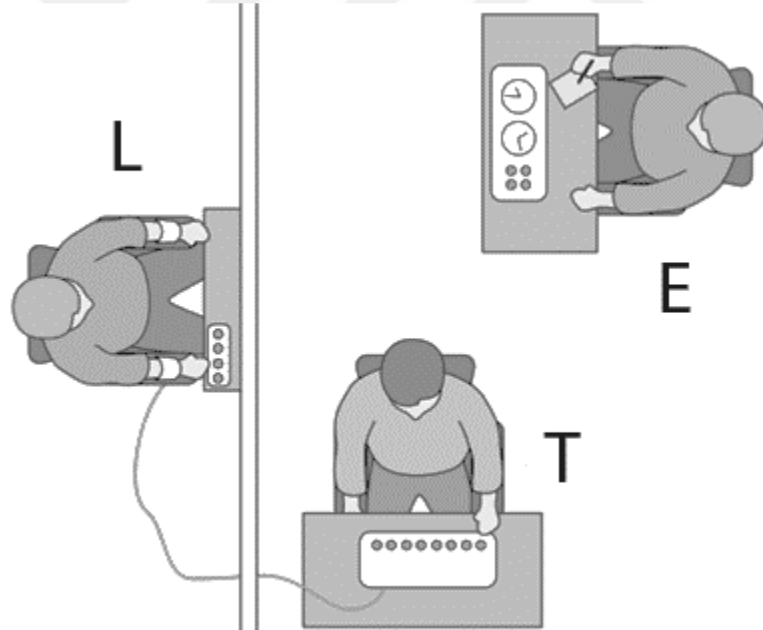
Aslında sorunun cevabı açık bir şekilde bellidir. Gruptaki kişilerden ilki cevabının “birinci çizgi” olduğunu söyler. İkinci kişide aynı şekilde cevabının “birinci çizgi olduğunu söyler. Üçüncü, dördüncü kişi derken bir kişi hariç herkes cevabının “birinci çizgi” olduğunu söyler. Gruptaki herkesin aynı cevabı verdiğini gören kişi, gruptaki kişilerin cevabından etkilenmiştir ve bu yönde bir cevap verdiği gözlenmiştir (Kağıtçıbaşı, 2017).

Milgram 'ın İtaat Deneyi

Kişiler sosyal etkiye ne kadar boyun eğmektedirler? Emre itaat etme veya emre başkaldırma nasıl meydana gelir? Milgram (1963), bu soruların cevaplarını laboratuvar ortamında deneysel yöntemlerle araştırmıştır.

Toplam 40 gönüllünün katıldığı deneyde katılımcılar ikişer ikişer laboratuvar ortamına alınmaktadır. Deneyin amacı, cezanın sosyal öğrenme üzerindeki etkisini incelemek olduğunu katılımcılara önceden anlatılmıştır. Daha sonra kura yoluyla iki kişi seçilmiş ve bu kişilerden birisinin öğretmen diğerinin ise öğrenci gibi davranması istenmiştir. Öğretmen ve öğrenci rolündeki katılımcılar birbiriyle konuşabildikleri ancak birbirlerini göremedikleri iki ayrı odaya alınmışlardır.

Şekil 4'te Milgram'ın itaat deney düzeninde; öğrenci (learner) konumundaki kişi (L), öğretmen (teacher) konumundaki kişi (T) ve araştırmacı (experimenter) konumundaki kişi (E) harfiyle gösterilmiştir.

Şekil 2.4 Cezanın Sosyal Öğrenme Üzerindeki Etkisini İnceleyen Milgram'ın İtaat Deney Düzenegi (Şahin, 2017)

Deneyin başında öğretmen rolündeki deneğe deney sırasında öğrencinin olası yanlış cevap vermesi durumunda alacağı elektrik şoku etkisinin nasıl olduğu hakkında fikir edinmesi için 45 volt değerinde elektrik şoku verilmiştir. Sonra öğretmen ve öğrenci arasında kelime eşleştirerek yapılan deneyde öğretmen rolündeki deneğe öğrenciye

öğretmek için kelime çiftlerinin listesi veriliyor ve öğretmen ilk başta bu kelime listesini öğrenciye okumaktadır. Öğretmen listede bulunan kelime çiftlerinin ilk sözcüklerini birer defa öğrenciye okur, sonrasında yalnızca birinci kelimeyi okuyup öğrenciye dört farklı seçenek sunulmakta ve öğrencinin bir cevap düğmesi yardımıyla cevap vermesi beklenmektedir. Öğrencinin yanlış cevap vermesi halinde, öğretmen bir düğme aracılığıyla öğrenciye elektrik şoku vermekte ve her bir yanlış cevap için verilen şok değeri giderek artmaktadır. Öğrencinin doğru cevap vermesi halinde ise öğretmen bir sonraki kelime çiftine başlamaktadır. (Milgram, 1963).

Öğrenci rolündeki denek ilk başlarda birkaç doğru cevap verir sonrasında yanlış cevap vermeye başlar. Öğrenci yanlış cevap verdiğinde araştırmacı, öğretmene şokun şiddetini arttırması talimatını verir. Giderek artan şokun değeri 75 volt olduğunda öğrenci rolündeki denek acı hissetmeye başladığını söyler, 120 voltta canının yandığından yakınmaya başlar ve şokun değeri 150 volta ulaştığında ise deneye devam edemeyecek duruma gelir. Öğretmen, araştırmacı tarafından verilen talimat doğrultusunda şokun şiddetini arttırmaya devam eder. Şokun değeri 300 volt olduğunda öğrenci çaresiz bir şekilde soruları yanıtlayamayacak duruma gelir, şokun değeri 315 volt olduğunda ise önce bir çığlık sesi duyulur ve sonra ses kesilir. Araştırmacı yinede öğretmenden şokun değerini artırması talimatını verir (Milgram, 1963).

Gerçekleşen deneyin sonucunda, katılımcıların yarısından fazlasının (40 denekten 26'sının) yaşadıkları huzursuzluk ve çatışma duyguları hissetmiş olmasına rağmen deneydeki en yüksek gerilim noktası olan 450 voltu uyguladıkları görülmüştür. Deneye katılan katılımcıların hepsinin 300 volta kadar deneye devam ettikleri, 5 denek 300 volt sınırında çekildiği, 4 denek 315 volt sınırından sonra devam etmek istemedikleri rapor edilmiştir (Milgram, 1963)

Zimbardo'nun Stanford Hapishane Deneyi

24 üniversite öğrencisinin katıldığı denek grubundan oluşan bu deney, Stanford Üniversitesi'nin laboratuvarında gerçekleştirilmiştir. Gardiyan ve mahkûm rolleri kişiler arasında rastgele dağıtılmıştır. Mahkûm rolünde bulunan kişiler polis arabasıyla gözleri kapalı bir şekilde evlerinden alınmıştır. Deney boyunca deneklere nasıl davranmaları gerektiği noktasında bilgilendirme yapılmamıştır. Deney sırasında bu kişiler ortamın etkisi ile rolleri ile alakalı davrandıkları gözlemlenmiştir (Kağıtçıbaşı, 2017).

Mahkûm rolündeki deneklerin ortama daha hızlı uyum sağlayabilmesi için beyaz kıyafetler giydirilmiş ve ayakları zincir ile bağlanmıştır. Mahkûm denekler numaralandırılmış ve hep o numaralarla çağırılmıştır. Gardiyan deneklere ise yapacağı rolü için kıyafet verilmiş, eğitim verilmemiş ve sadece ortamın düzeni sağlanması istenmiştir (Kağıtçıbaşı, 2017).

2 haftalık süre öngörüldüğü deney, ilk başlarda yapay oyunculuklar gözlemlenmiş ve süreç zamanla ciddileşmeye başlamıştır. Mâhkum ve gardiyan rolündeki denekler arasında gruplaşma görülmeye başlanmış ve deneklerin birbirlerine fiziki ve psikolojik olarak zarar verme eğilimleri görülmüştür. Mâhkumların mevcut durumu dikkate alındığında gittikçe daha pasif tepkiler vermeye, gardiyanlar ise durumlar karşısında daha fazla ciddi tavır sergilediği ve inisiyâtif almaya başlamışlardır. Darp etmek kesinlikle yasak bir davranış olduğu için mâhkum deneklere başka fiziki muameleler (zorlayıcı spor vb.) yaptırılmıştır. Gardiyanlar deney sırasında mâhkumların tavırlarını kısıtlayarak veya cezalandırarak kendisine verilen gücü serbestçe ne derecede kullanabileceğini test edilmiştir.

6 günün sonunda, 5 mâhkumda ciddi psikolojik belirtiler göstermeye başlamaları neticesinde salıverilmişlerdir. Deney, tehlikeli sonuçlar oluşturabileceği düşüncesiyle bitirilmiştir. Deneyin sonuçlarına göre, mahkûm denekler kendilerine verileceği fazla ücretten memnun iken, gardiyan deneklerin ise deneyin süresini kısa bulmuşlardır.

2.1.3. Sanal Dünya Risk Algısı

“Bilgi ve iletişim teknolojilerin günlük yaşamda sunduğu imkânların aşırı ve bilinçsiz kullanılmasının yanı sıra; çevrimiçi sohbet (chat) odalarına bağlanma, sosyal medyanın resim, video, içerik paylaşımına imkân vermesi ve bu imkânların yaygın ve rahatsız edici bir şekilde kullanılması olarak ifade edilmektedir” (Arslankara, 2017). Sanal dünya risk algısı, sanal ortamları kullanım düzeyi ile doğrudan ilişkili olup güvenlik, gizlilik gibi konulardaki olası riskleri kapsamaktadır (Özkök, 2004). Bu durum kişisel veri güvenliğinin ve gizliliğin sanal ortamda önemini gündeme getirmiştir (Korkmaz, 2018). Buna bağlı olarak sosyal medya ve bilgisayar teknolojileri ortamında veri güvenliği ve gizliliğin korunmasını (Baykara vd., 2013) ve buna karşı farkındalığı gerekli kılmaktadır.

Düşüncelerini sosyal medya aracılığıyla ifade eden, tartışan ve yeni fikirler ortaya koyan bireyler, tüm bunlara ek olarak fotoğraf ve video da paylaşarak sanal ortamda gerçek dünya algısını yaşayabilmektedir (Hanaylı vd., 2018). Bu durum genellikle üniversite öğrencileri arasında yaygın olup, sosyal medya kullanımından kaynaklı sanal risk algısı, öğrencilerin karar alma süreçlerinde önemli bir etken olarak görülmektedir (Solmaz ve Görkemli, 2012). Sanal dünya risk algısı, sanal yalnızlık ve sanal güvensizlik durumları meydana gelecek sonuçların büyük sorunlara dönüşme eğilimini göstermektedir. Ayrıca bu durumun sonucu olarak öğrencilerde sanal risk algı düzeyi farklılaşmaktadır. Üniversite öğrencileri sosyal çevreye ayak uydurma noktasında sanal ortama daha aşina oldukları, bunun nedeni ise sanal ortamdaki yaşantılar daha çok öğrencilerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmasıdır (Büyükaslan ve Kırık, 2016).

Günümüzde üniversite öğrencilerin niteliklerine bakıldığında; daha özgürlükçü, ego düşkün, rahat tavır gösterme, rekabetçi ve BİT kullanımlarına yatkın oldukları görülmektedir (Hardey, 2011; Hysa, 2016; Seymen, 2017; Williams, 2010). Bu bağlamda, sanal risk algısı taşıyan öğrencilerin sanal ortamları kullanma davranışları değişmekte ve bu ortamlara duyarlı hale gelmekte ve farkındalıkları artmaktadır (Arslankara, 2017). Başka bir deyişle sanal risk algısı düşük olan öğrenciler, tehditlere açık davranışlarda bulunurken; sanal risk algısı yüksek öğrenciler, sanal ortamları kullanımını önemli ölçüde sınırlamakta veya daha bu ortamlara yönelik daha temkinli davranmaktadır.

2.2. İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2.2.1. Sosyal Medya Bağımlılığı İle İlgili Çalışmalar

Ehrenberg vd. (2008) 233 üniversite öğrencisinin katılımıyla yürüttüğü çalışmada üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı yüksek düzeyde kullandığı, sosyal medya kullanımı ile bağımlılığa yatkınlığın, sosyal medya kullanımına hissedilen aidiyet duygusuyla ilişkili olduğu sonucu ortaya koyulmuştur.

Hazar (2011) sosyal medya bağımlılığı bir alan çalışması isimli araştırmasında; bağımlılık durumu olarak bilişsel, duygusal ve davranışsal bağımlılık kategorileri ele alınmıştır. Katılımcılar bilişsel bağımlılık boyutunda, alışveriş ile ilgili kararlarında, sosyal medyanın çok etkili olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcılar sosyal medyayı daha çok bilgilendirici, özgürce deneyimler bütünü olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

Bilişsel bağımlılık durumu ortalama %61.3'lük oranla sosyalleşme bağımlılığından sonra gelmektedir. Öğrencilerin %76.2'si duygusal sosyalleşme bağımlılığının kişisel ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini düşünmektedirler. Sosyal medya uygulamalarının onları sosyalleştirdiğine dair inançları da %50.4 dür. Cinsiyete göre belirgin bir farklılık çıkmamıştır. Ayrıca Hazar'ın (2011) genç bireylerin günlük sosyal medya kullanım sürelerinin araştırıldığı bir diğer çalışmada, katılımcıların %50.4'ü sosyal medyaya günlük 2-4 saat vakit ayırmakta, %31.9'u sosyal medyaya günde en fazla 1 saat, %9.7'si sosyal medyaya günde 5 saat ve üstü vakit ayırdıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Berigel vd. (2012) tarafından üniversitelerin eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan 2539 öğrencinin sosyal medya bağımlılığına eğilimlerinin ele alındığı çalışmada, öğrencilerin kendilerini sosyal medya bağımlılığına eğilimli görmedikleri ancak günlük sosyal medyada geçen süre ile sosyal medya bağımlılığı eğilimlerinin alakalı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Solmaz vd. (2013) 500 üniversite öğrencinin katılımıyla yürüttüğü çalışmada erkek öğrencilerin oranı %59, kadın öğrencilerin oranı ise %41'dir. Öğrencilerin kullandıkları sosyal medya platformları belirlemeye yönelik olarak verilen cevaplar değerlendirildiğinde; sosyal medya platformlarından Facebook'u kullanan öğrencilerin oranı %79, Twitter'ı kullanan öğrencilerin oranı %16.4, LinkedIn'i kullanan öğrencilerin oranı ise %2 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların sosyal medya mecralarında günlük harcadıkları ortalama süre incelendiğinde; 1-3 saat arası olan öğrencilerin oranı %50.4, 1 saatten az olan öğrencilerin oranı %27.8, 4-6 saat arası olan öğrencilerin oranı %15.4, 9 saat ve üzeri olan öğrencilerin oranı %3.6, 7-8 saat arası olan öğrencilerin oranı %2.6 olduğu sonucuna varılmıştır.

Al-Menayes (2015) tarafından 1327 üniversite öğrencisinin katılımıyla yapılan bir çalışmada, Young'un (1998) geliştirdiği internet bağımlılığı ölçeği uygulanmış ve sosyal medya bağımlılık boyutları araştırılmıştır. Çalışma sonucunda örneklemin %99'unun sosyal medya kullandığı, %58'inin ise birbiriyle yüz yüze görüşmeden önce sosyal medya üzerinden iletişim kurmayı tercih ettiği ortaya çıkmıştır. Örneklem grubunun favori sosyal medya uygulamaları %50'sinin Whatsapp, %23'ünün Instagram ve %16'sinin Twitter olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca sosyal medya bağımlılığı olan öğrencilerin akademik başarılarında gözle görülür düşüş yaşandığı bu çalışma sonucunda belirlenmiştir.

Tutgun Ünal (2015), Üniversite öğrencileri üzerine yaptığı bir araştırmada; sosyal medya platformlarını kapsayacak şekilde geçerli ve güvenilir bir sosyal medya bağımlılığı ölçme aracı geliştirilmiştir. Bu ölçme aracı üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlısı olup olmadıklarını, sosyal medya bağımlısıysalar hangi türden bağımlılığa sahip olduklarını belirtmiştir. Araştırma kapsamında kullanılan 41 madde ve 4 faktörden (Meşguliyet, Duygu Durum Düzenleme, Tekrarlama ve Çatışma) oluşan Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği 1034 üniversite öğrencisinin katılımıyla geliştirilmiştir. Araştırmada kadınların erkeklere nazaran sosyal medyada daha fazla zaman geçirdiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda kadınların sosyal medyadan daha fazla duygusal destek aldığı sonucuna da ulaşılmıştır. Erkekler kadınlara nazaran sosyal medya ile daha çok çatışma halinde olduğu tespit edilmiştir. Sosyal medya kullanımında yaş, günlük kullanım süresi, ne zamandan beri sosyal medya kullanıldığı vb. pek çok etkenin sosyal medya kullanımını etkilediği tespit edilmiştir. Araştırmada sosyal medya kullanım amacı da incelenmiştir.

Babacan (2016) Sosyal medya kullanım alanları ve bağımlılıkarasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kişilerin en önemli sosyal medya kullanım alışkanlıkları arasında sayılan özne-özgürlük, alternatif bir medya, demokrasi kültürü ve psikolojik tatmin konularını ele almıştır. Ayrıca araştırmada sosyal medya kullanımı ile bağımlılık arasındaki ilişki de incelenmiştir. Çalışmanın yöntemi olarak literatür taramasına dayalı betimleyici yöntem kullanılmıştır. Araştırmaya göre sosyal medyanın nitelikleri ve kullanım amaçları ile bağımlılık arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca belirtilen dört unsurun olumlu yönlerine karşın sosyal medya bağımlılığını tetikleyen bir tarafı da bulunmaktadır.

Çelik (2017) üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları üzerine yaptığı araştırmada; öğrencilerinin bazı demografik (yaş, cinsiyet vb.) özelliklerine göre sosyal medya bağımlılık düzeyleri ele alınmıştır. Araştırmada kullanılan veriler Tutgun Ünal (2015) tarafından hazırlanan sosyal medya bağımlılık ölçeğiyle toplanmıştır. Araştırmada üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıklarının az düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Cinsiyet, yaş ve sınıf düzeyine göre öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarında farklılaşmalar olduğu tespit edilmiştir.

Karacı ve Piri (2017) üniversite öğrencilerinin Facebook bağımlılığın incelendiği araştırmada; üniversite öğrencilerinin Facebook bağımlılığı bazı değişkenler bağlamında

ele alınmıştır. Çalışma Kastamonu Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler ile yürütülmüştür. Veriler Facebook Bağımlılık Ölçeği (FBÖ) ile elde edilmiştir. Öğrencilerin %79.72'sinin Facebook kullanıcısı; %4.15'inin ise Facebook bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. Verilere göre cinsiyet ile Facebook bağımlılığı arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğrencilerin bölümleri ve Facebook bağımlılığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Facebook kullanım amaç sıklığı ile Facebook bağımlılığı arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır ve anlamlılık sık kullananlar lehinedir.

Kurniasih (2017) tarafından Padjadjaran üniversitesinde öğrencilerin internet bağımlılıklarını belirlemek amacıyla, kendilerini internet bağımlısı olarak tanımlayan 9 kişi ile yürütülen nitel bir araştırmada katılımcıların internet kullanım süreleri ve şekilleri hakkında belirli sorular yöneltilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların İnternette günde 1-8 saat arasında zaman geçirdikleri, İnternete erişim sağlayamadıklarında kendilerini üzgün, kızgın, sıkılmış, dışlanmış, dış dünyadan kopuk ve bir şeylerin eksik olduğu gibi duygular yaşadıkları, bunun yanında internet bağımlılığının önemli bir sorun olduğunu düşündükleri halde bunu zihinsel bir bozukluk olarak görmedikleri ve bu bağımlılığı bir yaşam tarzı olarak adlandırdıkları görülmüştür.

Aktan (2018) tarafından üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi için Aksaray Üniversitesi'nde öğrenim gören 315 üniversite öğrencisine Tutgun-Ünal (2015) tarafından geliştirilen sosyal medya bağımlılığı ölçeği uygulanarak sosyal medya bağımlılık düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda katılımcıların bağımlılık düzeyi "az bağımlı" olarak belirlenmiştir. Bunun yanında örneklem grubunun öğrenim gördükleri program, günlük sosyal medya kullanım süreleri, sosyal medyaya ayırdıkları zaman değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu araştırmanın sonucunda ortaya koyulmuştur.

Ganjayeva (2019), üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı, Eysenck'in kişilik envanteri ve özgüven arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında özgüvenle kişilik özellikleri ile sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Günlük bazda sosyal medyada geçirilen ortalama sürenin artması ile yaşam işlevinde bozulma, kontrol güçlüğü ve yoksunluk ile beraber sosyal izolasyon da artış göstermektedir. Sosyal medya profilini ziyaret etme sayısının artmasıyla beraber

işlevsellikte bozulma, kontrol güçlüğü ve yoksunluk ile birlikte sosyal izolasyon da artmaktadır.

Hou vd. (2019), sosyal medya bağımlılığının üniversite öğrencilerinin ruh sağlığı ve akademik performansı ile ilişkilerini incelemiş ve ilişkiler için benlik saygısının rolünü araştırmış. 232 kişi üniversite öğrencisi üzerinde uygulanan anket sonuçlarına göre ve sosyal medya bağımlılığının öğrencilerin ruh sağlığı ve akademik performansı ile olumsuz ilişkili olduğu ve sosyal medya bağımlılığı ile ruh sağlığı arasındaki ilişkinin benlik saygısına aracılık etkisi olduğu bulunmuştur.

Karadağ ve Akçınar (2019) tarafından üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığın profili ve demografik özellikleriyle ilgili olarak yaptığı araştırmada; sosyal medyaya bağımlılığı yüksek düzeyde olan katılımcıların oranı %2, orta düzeyde olan katılımcıların oranı %18 ve az düzeyde olan katılımcıların oranı %47 olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin sosyal medya kullanım düzeylerinin ise obsesif kompulsif bozukluk, depresyon ve somatizasyon belirtileriyle anlamlı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Martínez vd. (2020), Güney İspanyol üniversite öğrencilerinin sosyal ağlara bağımlılıktaki cinsiyet farklılıklarının araştırıldığı çalışmada, yaşları 17-25 arasında değişen 278 üniversite öğrencileri katılmıştır. Sosyal medya bağımlılığı noktasında kadın ve erkek katılımcılar arasında farklılıklar gözlemlenmiştir.

Bhandarkar vd. (2021) tarafından yapılan sosyal medyanın lisans tıp öğrencilerinin akademik performansına etkisinin incelendiği araştırmada, 400 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların yarıya yakını günlük sosyal medyayı 3 saate kadar kullandığı, kadın öğrencilerin akademik performanslarının erkek öğrencilerden daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, akademik olarak düşük performanslı tıp öğrencileri arasında yüksek performanslı tıp öğrencilerine kıyasla önemli ölçüde daha yüksek sosyal medya kullanımı olduğu sonucu da bulgulanmıştır.

2.2.2. Sosyal Etkiye Duyarlık İle İlgili Çalışmalar

Günümüzde sosyal medya bilgi edinmek, güncel olayları takip etmek, müzik, resim, video paylaşımı yapmak gibi birçok amaç için kullanıldığı aşikardır. Bargh ve McKenna (2004) yaptığı araştırmada sosyal medyanın bu kullanımları dışında bireyler arasında meydana gelen etkileşimi sağlamaktadır. Sosyal medya, insanların yeni sosyal

ilişkiler yaratmalarına ve bu ilişkilerin devamlılığını sağlamalarına imkân vermektedir (Katz ve Rice, 2002).

Sosyal medya ve özelinde İnternet günümüzde kişilerin yaşamları üzerinde belirgin etkileri olduğu açıktır. Ancak bu etkinin doğası gereğince ciddi uyuşmazlıklar ortaya çıkmaktadır. Yapılan bazı araştırmalarda sosyal medya iletişimi, yüz yüze ile meydana gelen iletişime göre yalnızlık ve depresyon duygusu gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıktığı ve toplumsal alandaki ilişkilerin zayıflandığı ifade edilmekte olup yapılan bazı araştırmalara göre ise sosyal medya iletişimi yeni bir iletişim yöntemi olarak görülmekte ve sosyal bağlılığı artırmaktadır (Bargh ve McKenna, 2004). Wessels'in (2010) yaptığı araştırmada sosyal medya iletişimi, sosyal etki üzerinde aktif bir role sahiptir ve buna bağlı olarak sosyal bağlılık devam etmektedir.

Sosyal medyanın sosyalleşmeye etkisi bağlamında olumsuz sonuçların gözlemlendiği konusunda Nie ve Erbring (2000) tarafından yapılan çalışmada sosyal medya bireyleri sosyal çevreden soyutlamaktadır. Kraut vd. (1998) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise aşırı sosyal medya kullanımına bağlı olarak sosyal çevrede azalma olduğu gözlenmiştir. Kraut vd. (1998), 169 aile ile bilgisayarla iletişim gerçekleştirme deneyinde, aşırı sosyal medya kullanıcıların hane içindeki diğer bireylerle iletişimde azalma yaşadığı ve daha fazla yalnızlık duygusu yaşadığı gözlemlenmiştir.

Uslaner (2004) teknoloji kullanımı ile ilgili yaptığı, insanların sosyal ağlara katılımları, birbirlerine güvenleri ve sosyallikleriyle ilgili olarak soruların sorulduğu araştırmada; sosyal medyada çok fazla vakit geçiren kişilerin hiç sanal olmayanlara göre başkalarına güven duyma konusunda herhangi bir farklılığın olmadığını, yoğun sosyal medya kullanıcıların yalnız oldukları görüşünün yanlış olduğunu, hatta sosyal medyayı yoğun kullanan kişilerin daha geniş bir sosyal çevreye ve destek ağlarına sahip olduklarını belirtmektedir.

Oyibo ve Vessileva (2019), sosyal etkinin bireylerin davranışları üzerinde etkili olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla ikna edici strateji bağlamında kullanılabileceğini göstermek için yaptığı araştırma 350 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların 155 erkek ve 189 kadındır. Katılımcıların farklı eğitim basamaklarında öğrenim görmekte olan öğrenciler ile eğitim basamağına dahil olmayan 18-54 yaş aralığında olan kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların sosyal etki stratejilerine (sosyal

öğrenme, sosyal kanıt, sosyal karşılaştırma) duyarlık düzeylerini belirlemek için değişkenler arası ikili korelasyon analizi sonucuna göre katılımcıların sosyal kanıt'a daha duyarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bir diğer sonucu ise kişilik özellikleri ile sosyal etki stratejileri arasındaki yol model sonuçlarına göre nevrozizm, açıklık ve vicdanlılık kişilik özelliklerin katılımcıların sosyal etki stratejilerinin belirleyicisi olduğu görülmektedir.

Croes ve Bartels (2021) tarafından yapılan, genç yetişkinlerin sosyal etkileycilerin araştırıldığı araştırmaya yaşları 16-25 arasında değişen toplam 415 genç katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, genç yetişkinlerin seçtikleri sosyal etkileycileri takip etmeye motive eden altı temel faktör olduğunu doğruladı. Bunlar; bilgi paylaşımı, havalı ve yeni trend, rahatlatıcı eğlence, arkadaşlık, can sıkıntısı/alışılmış zaman geçirme ve bilgi aramadır. Çalışmanın ilgi çekici bir diğer sonucu ise etkileycileri takip etme motivasyonlarının öneminin yaş grupları, cinsiyetler ve eğitim geçmişleri arasında farklılık olduğunu göstermiştir.

2.2.3. Sanal Dünya Risk Algısı İle İlgili Çalışmalar

Risk ile ilgili yapılan literatür araştırması sonuçlarına göre, genç bireylerin riskli durumlarla karşılaşma ihtimalinin daha fazla olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Risk faktörüne bağlı olarak meydana gelen davranışların daha çok yaş ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını ele alan bu araştırmaların sonuçları birlikte değerlendirildiğinde; genç bireylerin risk içeren davranışları ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilere göre daha az olduğu görülmektedir (Arslankara, 2017). Sadece cinsiyete bağlı olarak yapılan değerlendirme sonuçlarına göre ise erkeklerin kızlardan daha fazla riskli davranış sergiledikleri söylenebilir. Yaş ve cinsiyet durumuna göre riskli davranışları ele alma konusunda Yılmaz (2000)'ın 12-18 yaş aralığındaki bireylerle yapmış olduğu araştırmada, riskli davranışların yaş ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili aynı sonuçlara ulaşılmıştır.

Heyecan arama ihtiyacı, çevre baskısı, yaş ve cinsiyete göre genç bireylerin risk alma yatkinliklerini ne kadar yordadığı incelemek üzere Beyaz (2004)'ın yaptığı araştırma sonuçlarına göre, genç bireylerin risk alma davranışları üzerinde daha çok heyecan arama faktörünün etkili olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca çevre baskısının risk alma davranışı üzerinde pek etkili olmadığı, risk alma eğiliminin yaşla birlikte olarak

arttığı ve cinsiyete göre erkeklerin kızlardan daha fazla risk alma eğiliminde buldukları görülmüştür.

İnternet ortamında karşılaşılan riskler konusunda en kapsamlı çalışma olarak yapılan 1018 çocuk ve ebeveynin katıldığı EU Kids Online II araştırmasına göre, tüm çocukların İnternet kullanımına sahip olduğu, ebeveynlerin ise %29'u İnterneti kullanmaktadır. Cinsiyet bağlamında erkek (%49) ve kadın (%24) İnternet kullanımları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Katılımcıların İnternet kullanımı esnasında meydana gelen olumsuz durumları aşma konusunda daha çok arkadaş çevresine danıştıkları belirtmiştir. (Kaşıkçı vd., 2014).

Arslankara ve Usta (2019) ergen bireylerin sanal yalnızlık durumları ile kişilerarası güven durumu arasındaki ilişkide sanal risk algısının etkisinin ele alındığı araştırmada, 311 ergen birey araştırmaya dâhil olmuştur. Aşırı teknolojik cihazlar ve İnternetin kullanımına bağlı olarak ergen bireylerin sanal risk algı düzeyi ne kadar yüksek olursa kendilerini sanal ortamlarda buna bağlı olarak yalnız hissetmektedir. Araştırmanın bir başka sonucu ise, ergen bireylerin yalnızlık durumu bağlamında birtakım olumsuz duygu ve düşünceleri artabilir ve bu duygular bireyin kişilere karşı güven durumlarında çeşitli değişiklikler yaratabilir. Arslankara ve Usta (2019) daha sonra ortaokul öğrencileri ile yürüttüğü bir başka çalışmada aynı sonuçları desteklemektedir.

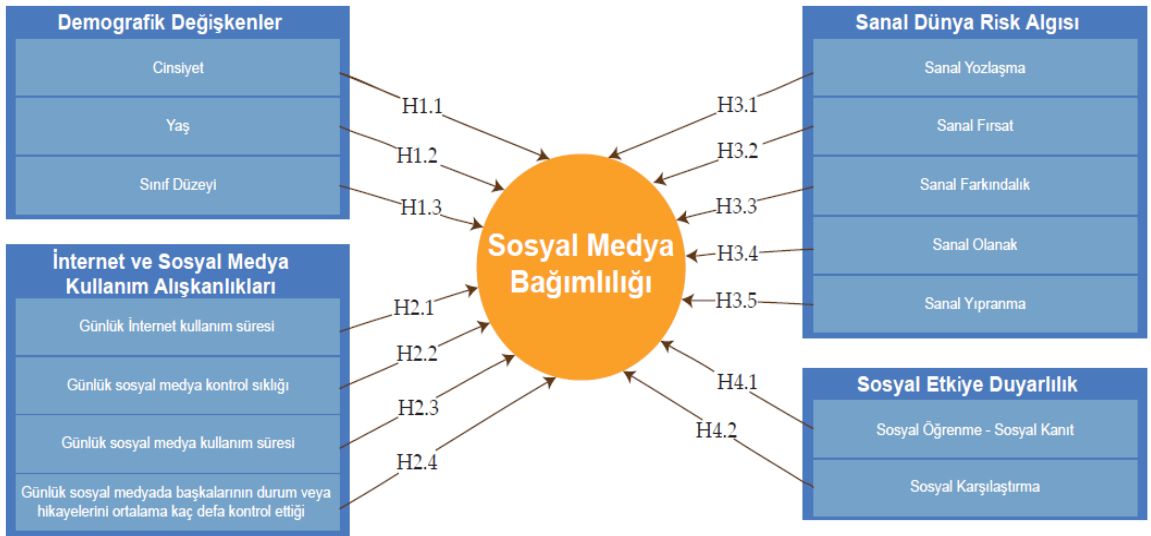
BÖLÜM 3

3 YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma üniversite öğrencilerin sosyal medya bağımlılıkları ile sanal dünya risk algısı ve sosyal etkiye duyarlık düzeyi, demografik özellikleri ve İnternet-sosyal medya kullanım durumları arasındaki ilişkinin varlığını belirlemek için ilişkiisel tarama modelinde yapılmış betimsel bir çalışmadır. İlişkiisel tarama modeli, en az iki tane değişken olmak üzere değişkenlerin birbirleriyle arasındaki değişimin olup olmadığını ve bu değişimin yönünü ve derecesini ortaya koyan modeldir (Karasar, 2011).

Bu araştırma ile ilgili belirlenen hipotezlerin değişkenlerle arasındaki ilişki Şekil 3.1’de sunulmuştur.

Şekil 3.1 Araştırma Modeli

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu 2019-2020 öğretim yılında farklı üniversite ve programlarda eğitimlerine devam etmekte olan öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya farklı sınıf düzeyinde bulunan toplam 557 öğrenci katılmıştır. Çalışma grubu ile ilgili tanımlayıcı istatistikler Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1 Katılımcıların Cinsiyet, Yaş ve Eğitim Bilgilerine Göre Dağılımı

Değişken	Kategori	n	Yüzde(%)
Cinsiyet	Erkek	220	39.5
	Kadın	337	60.5
Sınıf Düzeyi	1	144	25.9
	2	134	24.1
	3	84	15.1
	4	195	35.0
Yaş	Min = 18 Max = 45	$\bar{X} = 22.25$	SS = 3.20
TOPLAM		557	100

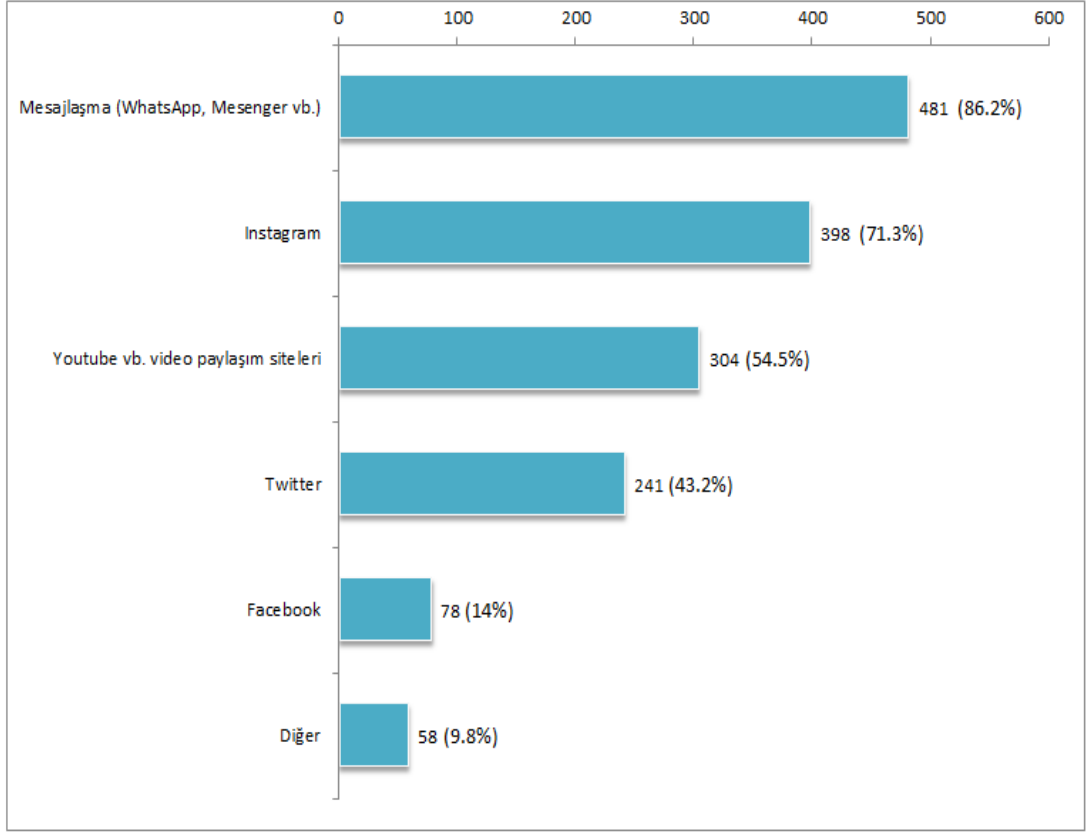
Tablo 3.1 incelendiğinde araştırmaya katılanların %39.5'i (220) erkek ve %60.5'i (337) kadındır. Çalışma grubunu oluşturan 1. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin 144'ü (%25.9), 2. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin 134'ü (%24.1), 3. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin 84'ü (%15.1) ve 4. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin 194'ü (35.0) dir. Çalışmanın yaş aralığına bakıldığında 18-45 arasında, katılımcıların yaş ortalamasının ise 22.25 olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların günlük İnternet ve sosyal medya kullanım durumları ile ilgili ayrıntılı bilgi Tablo 3.2'de sunulmuştur.

Tablo 3.2 Katılımcıların İnternet ve Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıklarına Ait Bilgilere Göre Dağılımı

Değişken	Min.	Max.	\bar{X}	SS
Günlük ortalama İnternet kullanım süresi (saat)	1.00	16.00	5.28	2.75
Günlük sosyal medya hesabını kontrol etme sıklığı	.00	100.00	13.25	17.66
Günlük sosyal medya hesaplarında geçirilen ortalama süre (saat)	.00	16.00	3.09	2.34
Günlük sosyal medyada başkalarının durum ya da hikâyelerini ortalama kaç defa kontrol ettiği	.00	100.00	5.95	11.19

Tablo 3.2 incelendiğinde araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin günlük ortalama internet kullanım süresi 5.28 saat olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanın sıra katılımcı öğrencilerin günlük sosyal medya hesabını kontrol etme sıklığı 13.25, günlük sosyal medya hesaplarında geçirilen ortalama süre 3.09 saat ve günlük sosyal medyada başkalarının durum ya da hikâyelerini ortalama kaç defa kontrol ettiği 5.95 olduğu

görülmektedir. Öğrencilerin günlük hayatlarında en çok hangi sosyal medya uygulamalarını kullandığı bilgisi ise Şekil 3.2’de sunulmuştur.

Şekil 3.2 Katılımcıların En Çok Kullandığı Sosyal Medya Uygulamaları

Şekil 3.2 incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun Mesajlaşma amaçlı WhatsApp (%86) uygulamasını kullandığı sonrasında en çok kullanılan sanal platform uygulamalarının sırasıyla Instagram (%71.3), Youtube vb. video paylaşım siteleri (%54.5), Twitter (%43.2) ve Facebook (%14) olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri

Bu çalışmada veri toplamak için kişisel bilgi formu ve 3 farklı ölçek kullanılmıştır. Kullanılan ölçekler; Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği, Sosyal Etkiye Duyarlık Ölçeği ve Sanal Dünya Risk Algısı Ölçeği’dir. Ölçme araçları, ölçeklerden sorumlu yazarlardan alınan izinler doğrultusunda araştırmacı tarafından araştırma katılımına ilişkin rıza beyanı ve gerekli açıklamalarla birlikte dijital ortamda öğrencilerle paylaşılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu oluşturulmuştur. Çevrimiçi oluşturulan formda katılımcıların; demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi), İnternet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları (günlük ortalama İnternet kullanım süresi, günlük sosyal medya hesabını kontrol etme sıklığı, günlük sosyal medya hesaplarında geçirilen süre, günlük (whatsapp, instagram vb.) uygulamalarda başkalarının durum ya da hikâyelerini ortalama kaç defa kontrol ettiği ve günlük hayatta en çok kullanılan sosyal medya uygulamaları) ile ilgili olmak üzere toplam 8 madde yer almaktadır (Bkz. Ek-1).

Kişisel bilgi formu oluşturulurken formda yer alan maddeler, araştırmanın değişkenleriyle ilgili olması ve araştırmanın amacına hizmet etmesi gibi faktörler göz önünde bulundurulmuştur.

3.3.2. Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği (SMBÖ)

Ölçek Van Den Eijnden vd. (2016) tarafından 2’li likert olarak geliştirilmiştir. Savcı vd. (2018) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan “Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği” tek boyutlu (SMB) ve 9 maddeden oluşmaktadır (Bkz. Ek-2). Ölçeğin daha hassas sonuçlar vermesi açısından Türkçe’ye 5’li likert “Her bir maddenin puanlaması Hiçbir Zaman (1 Puan), Nadiren (2 Puan), Bazen (3 Puan), Sıklıkla (4 Puan) ve Her Zaman (5 Puan)” şeklinde uyarlanmıştır. Bu nedenle katılımcılar her maddeye 1 ile 5 arası değer verebilmekte ve sosyal medya bozukluğu ölçeğinden en düşük 9 puan ve en yüksek 45 puan alabilmektedir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça problemlili sosyal medya kullanımı artmaktadır. Ayrıca ters çalışan maddesi bulunmayan 9 maddelik ve tek boyutlu yapıya sahip SMBÖ için DFA’dan elde edilen sonuçlar, araştırma verileri ile iyi uyuma sahip olduğu, faktör yük değerleri .43 ile .69 arasında değişmektedir. SMBÖ’nün iç tutarlılık güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve Cronbach alfa düzeyi .86 ve ölçüt bağlantılı geçerlik puanı da .83 olarak bulunmuştur

3.3.3. Sosyal Etkiye Duyarlık Ölçeği (SEDÖ)

Oyibo ve Vassileva (2019) tarafından Busch, Schrammel ve Tscheligi (2013) “İkna Edilebilirlik Envanteri” iki boyutu ve Kaptein vd. (2012) “İkna Edici Stratejilere Duyarlık Ölçeği” bir boyutu kullanılarak ortaya konulan sosyal etkiye duyarlık ölçeğinin (SEDÖ) Türkçe’ye uyarlanması Saritepeci (2020) tarafından yapılmıştır (Bkz. Ek-3). 9 madde ve 2 alt boyuttan (Sosyal öğrenme - sosyal kanıt, Sosyal karşılaştırma) oluşan ölçek 5’li likert Her bir maddenin puanlaması; “Hiç Katılmıyorum (1 Puan), Katılmıyorum (2

Puan), Kararsızım (3 Puan), Katılıyorum (4 Puan) ve Tamamen Katılıyorum (5 Puan)” şeklinde uyarlanmıştır. Katılımcılar her maddeye 1 ile 5 arası değer verebilmekte ve sosyal etkiye duyarlılık ölçeğinden en düşük 9 puan ve en yüksek 45 puan alabilmektedir. İki faktörlü bir yapıya sahip SEDÖ için DFA’dan elde edilen sonuçlar, araştırma verileri ile iyi uyuma sahip olduğu, sosyal öğrenme – sosyal kanıt (SÖ-SK) alt boyutundaki maddelerin faktör yük değerleri .57 ile .71 aralığındayken sosyal karşılaştırma (SK) alt boyutunda ise .61 ile .77 arasında sıralanmaktadır. Ölçeğin geneline ait iç tutarlılık katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Sanal Dünya Risk Algısı Ölçeği (SDRAÖ)

Arslankara ve Usta (2018) tarafından “Sanal Dünya Risk Algısı Ölçeği” geliştirilmiştir (Bkz. Ek-4). Toplamda 26 madde ve 5 alt boyuttan oluşan ölçek 5’li likert tipinde derecelendirilmiştir. Ölçek geçerliliğine ilişkin yapılan analiz sonuçlarına göre, ölçekte yer alan maddeler için madde test korelasyonlarının .30 ve üzerinden olması uygun görülmektedir. 3’ü ters çalışan toplam 26 maddeden oluşan SDRA ölçeği 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; Sanal Yozlaşma (SY), Sanal Yıpranma (SYI), Sanal Olanak (SO), Sanal Fırsat (SF) ve Sanal Farkındalık (SFA) dır. Sanal Yozlaşma alt boyutunda 7 madde bulunmakta ve bu maddelerin faktör yük değerleri -.50 ile .76 arasında değişmekte olup %27.42 varyansa sahiptir. Sanal Yıpranma alt boyutunda 6 madde bulunmakta ve bu maddelerin faktör yük değerleri .43 ile .79 arasında değişmekte olup %9.76 varyansa sahiptir. Sanal Olanak alt boyutunda 4 madde bulunmakta ve bu maddelerin faktör yük değerleri .49 ile .78 arasında değişmekte olup %5.21 varyansa sahiptir. Sanal fırsat alt boyutunda 5 madde bulunmakta ve bu maddelerin faktör yük değerleri -.84 ile .62 arasında değişmekte olup %5.06 varyansa sahiptir. Sanal farkındalık alt boyutunda 4 madde bulunmakta ve bu maddelerin faktör yük değerleri .48 ile .69 arasında değişmekte olup %4.25 varyansa sahiptir. Sanal dünya risk algısı ölçeği toplamda % 51.72 varyansa sahiptir.

Araştırma kapsamında kullanılan DFA yapılmış ve bazı maddeler faktör yük değerleri ve artık kovaryans değerleri sağlamadığı için analiz dışında tutulmuştur. Tekrarlanan DFA analizine göre standartlaştırılmış regresyon yükü .5’in altında bulunan sanal farkındalık alt boyutunda 1 madde ve sanal olanak alt boyutunda 1 madde ölçekten çıkarılmıştır. Tekrar yapılan DFA analizine göre sanal yozlaşma alt boyutunda 1 madde ve sanal farkındalık alt boyutunda 1 madde standartlaştırılmış artık kovaryans değerleri

bazı maddelerde 2.58 üzerinde olduğu için ölçekten çıkarılmış ve analiz tekrarlanmıştır. Yapılan DFA analizine göre sanal fırsat alt boyutunda 1 madde, sanal olanak alt boyutunda 1 madde standartlaştırılmış artık kovaryans değerleri bazı maddelerde 2.58 üzerinde olduğu için ölçekten çıkarılmış. Yapılan DFA analizi sonucunda ($\chi^2/sd = 3.602$, RMSEA = .068, GFI = .906, CFI = .936, IFI = .936 ve TLI = .924) uyum indeksleri iyi uyuma sahip olduğu görülmüştür.

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışma çerçevesinde gönüllü üniversite öğrencilerinden veri toplamak amacıyla çevrimiçi form oluşturulmuş ve sosyal medya ortamlarında paylaşılarak hedef kitleye ulaşılmıştır. Paylaşılan ortamlarda forma 557 üniversite öğrencisi gönüllü olarak cevap vermiştir.

Elde edilen veriler, tanımlayıcı analizler ve doğrusal hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Hiyerarşik regresyon analizi iki veya daha çok bağımlı, bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi ölçmek için kullanılan analiz yöntemidir. Hiyerarşik regresyon yordayıcı değişkenler araştırmacının düzenlediği sıra doğrultusunda analize eklenir. Her değişken bağımlı değişkene olan katkısına bakılarak değerlendirilir (Büyüköztürk, 2011). Hiyerarşik regresyon analizinde örneklem sayısının yeterli olması, çoklu doğrusal bağıntı, uç değerler ve değerlerin normal dağılımı gibi varsayımlar bulunmaktadır (Seçer, 2013).

Veri analizi sürecinde araştırma kapsamında kullanılan değişkenlerin yapılan analize uygunluğuna dair varsayımlar kontrol edilmiştir. İlk önce değişkenlerin her bir alt boyutundaki dağılımlarının normal dağılıma sahip olup olmadığı belirlenmiş, basıklık (kurtosis) değeri -.84 - .96 arasında ve çarpıklık (skewness) değeri -.70 - 1.13 arasında olduğu görülmüştür. Değişkenler arası korelasyon değerleri incelendiğinde; ikili değişkenler arasındaki en yüksek korelasyon değerinin .80 olduğu bulunmuştur. Ayrıca hiyerarşik regresyon analizinde bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağıntı için Tolerans ve VIF değerleri hesaplanmış, tolerans değeri .28 - .78 arasında, VIF değeri ise 1.35 – 3.55 arasında bulunmuştur. Bağımsız değişkenlerin her birisinin yordanan değişken ile arasında doğrusal ilişki incelendiğinde, değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olduğu gözlemlenmiş ve normal dağılım sergiledikleri anlaşılmıştır.

Varsayımların kontrol edilmesiyle elde edilen bulgulardan hareketle değişkenlerin regresyon analizine uygun olduğu anlaşılmıştır. Bu değerlere göre ele alınan değişkenler arasında çoklu bağlantılık problemi bulunmadığı ve hiyerarşik regresyon analizi varsayımlarını karşıladığı söylenebilir.

Analiz esnasında bağımlı değişken ile ilişkili olduğu düşünölen bağımsız değişkenler bloklar halinde regresyon analizine dâhil edilmiştir. Eklenen her blok kendinden sonra eklenen blok için kontrol değişkeni olarak değerlendirilir. Dahil edilecek bağımsız değişkenlerin ekleneceği sıra alan yazın taraması sonucunda belirlenmiştir.

Analiz esnasında katılımcıların cinsiyet, sosyal medya kullanım durumu vb. değişkenler yapay değişkenlere dönüştürölmüş ve kategorilerdeki her farklı değer “0”, “1” gibi sayısal değerlerle kodlanmıştır. Cinsiyet kategorik değişkeninde erkek kategorisi “1”, kadın kategorisi “0” olarak kodlanarak yapay değişkene dönüştürölmüştür. Sınıf düzeyi kategorik değişkeninde 1. Sınıfta olan öğrencilerin sınıf düzeyi “1”, diğer öğrencilerin sınıf düzeyi ise “0” olarak kodlanarak yapay değişkene dönüştürölmüştür. İnternet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları değişkenlerinde; günlük sosyal medya hesaplarını kontrol etme sıklığı 3 gruba ayrılmış, günlük sosyal medya hesabını kontrol etme sıklığı 0-9 arası olanlar birinci grup, 10-19 arası olanlar ikinci grup ve 20 ve üzeri olanlar üçüncü grup olarak kategorik hale getirilmiş olup, ikinci grupta 10-19 arası olanları “1”, olmayanları “0” ve üçüncü grupta 20 üzeri olanları “1”, olmayanları “0” olarak kodlanmıştır. Sosyal medya mecralarında başkalarının durum veya hikâyelerini kontrol etme sıklığı 5 ve üzeri olanlar “1” olmayanlar “0” olarak kodlanmıştır.

BÖLÜM 4

4 BULGULAR

Bu bölümde araştırmada incelenen bağımlı ve bağımsız değişkenlere yönelik betimsel istatistikler, korelasyon analizi ve düzenleyici değişken rolüne ilişkin yapılan lineer regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. Betimsel Bulgular

Bu çalışmada katılımcılardan sosyal medya bağımlılığı, sanal dünya risk algısı ve sosyal etkiye duyarlık ölçekleri aracılığıyla toplanan verilerle ilgili betimsel istatistikler Tablo 4.1’te sunulmuştur.

Tablo 4.1 Betimsel Bulgular

Ölçekler	Madde Sayısı	Min.	Max.	\bar{x}	\bar{x}/k^*	Ss
SMB	9	9.00	45.00	18.01	2.00	6.63
SED	9	9.00	45.00	22.85	2.54	7.07
SÖ-SK	6	6.00	30.00	16.91	2.82	5.38
SK	3	3.00	15.00	5.94	1.98	2.84
SDRA	20	20.00	100.00	54.49	2.74	18.22
SY	6	6.00	30.00	21.70	3.62	6.93
SF	3	3.00	15.00	10.39	3.46	3.45
SYI	6	6.00	30.00	21.10	3.52	6.99
SO	2	2.00	10.00	5.15	2.76	2.34
SFA	3	3.00	15.00	7.17	2.39	3.19

*k: Ölçek ya da ölçek alt boyutunda yer alan madde sayısı

Tablo 4.1’e göre araştırmaya katılım sağlayan üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ölçeği ortalama puanı 18.01 olduğu görülmüştür. Katılımcıların sosyal etkiye duyarlık ölçeği ortalama puanı 22.85 olduğu, sosyal öğrenme-sosyal kanıt alt boyutu ortalama puanı 16.91 ve sosyal karşılaştırma alt boyutu 5.94 olarak hesaplanmıştır. Sanal dünya risk algısı ölçeği ve alt boyutlarına bakıldığında, sanal dünya risk algısı ölçeği ortalama puanı 54.49 olduğu ve en yüksek ortalama puanın sanal yozlaşma alt boyutunda 21.70 olduğu görülmüştür.

4.2. Üniversite Öğrencilerinin Sanal Risk Algısı ve Sosyal Etkiye Duyarlık Düzeyleri ile Sosyal Medya Bağımlılığı Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında “Üniversite öğrencilerinin sanal risk algısı ve sosyal etkiye duyarlık düzeyleri ile sosyal medya bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var

mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bozukluğu ile sanal dünya risk algısı ölçeği alt boyutları ve sosyal etkiye duyarlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4.2’te sunulmuştur.

Tablo 4.2 Sosyal Medya Bağımlılığı İle Sanal Dünya Risk Algısı Alt Boyutları Ve Sosyal Etkiye Duyarlık Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon İlişkisi

Değişkenler	SMB	SY	SF	SFA	SYI	SO	SÖ-SK	SK
SMB	-							
SY	-.20**	-						
SF	-.23**	.72**	-					
SFA	-.02	.21**	.32**	-				
SYI	-.20**	.79**	.67**	.32**	-			
SO	-.08	.23**	.38**	.63**	.30**	-		
SÖ-SK	.22**	.11*	.07	-.01	.08	-.02	-	
SK	.27**	-.08	-.10*	.06	-.14**	.02	.42**	-
Ortalama	18.01	21.70	10.39	7.17	21.10	5.15	16.91	5.94
S. Sapma	6.63	6.93	3.45	3.19	6.99	3.34	5.38	2.84

N = 557 *p<.05 **p<.01

Tablo 4.2’e göre, sosyal medya bağımlılığı ile sanal dünya risk algısı alt boyutlarından sanal yozlaşma ($r = -.20$, $p < .01$), sanal fırsat ($r = -.23$, $p < .01$) ve sanal yıpranma ($r = -.20$, $p < .01$) arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Sosyal medya bağımlılığı ile sosyal etkiye duyarlık alt boyutlarında sosyal öğrenme-sosyal kanıt ($r = .22$, $p < .05$) ve sosyal karşılaştırma ($r = .27$, $p < .01$) arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

Sanal dünya risk algısı alt boyutları ile sosyal etkiye duyarlık alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde, sanal yozlaşma alt boyutu ile sosyal öğrenme-sosyal kanıt arasında pozitif yönde düşük düzeyde ($r = .11$, $p < .05$) anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sanal fırsat alt boyutu ile sosyal karşılaştırma alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde ($r = -.10$, $p < .05$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Sanal yıpranma alt boyutu ile sosyal karşılaştırma arasında negatif yönde düşük düzeyde ($r = -.14$, $p < .05$) anlamlı ilişki bulunmuştur.

4.3. Sosyal Medya Bağımlılığı İle İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi

Tablo 4.3 Doğrusal Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi

	Model 1			Model 2			Model 3			Model 4		
	B	SH _B	β	B	SH _B	β	B	SH _B	β	B	SH _B	β
Cinsiyet	.25	.57	.019	.38	.54	.028	.68	.53	.050	1.02	.52	.075*
Sınıf Düzeyi	-.76	.67	-.050	-.49	.64	-.032	-.30	.62	-.019	-.20	.60	-.013
Yaş	-.26	.09	-.126**	-.16	.09	-.078	-.17	.09	-.080	-.18	.08	-.086*
Günlük İnternet kullanım süresi				.40	.09	.179**	.39	.09	.176**	.39	.09	.174**
Günlük sosyal medya kullanım süresi				.06	.02	.154*	.06	.02	.149**	.054	.021	.144**
Günlük sosyal medya hesaplarını kontrol etme sıklığı (10-19 arası)				.29	.69	.018	.88	.68	.055	.67	.65	.042
Günlük sosyal medya hesaplarını kontrol etme sıklığı (20 ve üzeri)				.37	.98	.024	.84	.96	.054	.51	.93	.033
Günlük sosyal medya hesaplarında başkalarının durum veya hikâyelerini ortalama kaç defa kontrol ettiği				2.53	.58	.181**	2.21	.56	.158**	2.03	.54	.146**
SY							.01	.07	.006	-.03	.07	-.032
SF							-.37	.12	-.194**	-.35	.11	-.181**
SFA							.19	.11	.090	.15	.10	.074
SYI							-.10	.06	-.106	-.07	.06	-.073
SO							.05	.15	.019	.07	.14	.023
SÖ-SK										.19	.05	.154**
SK										.35	.10	.150**
R²		.02			.14			.20			.27	
ΔR²		.02			.13			.06			.07	
F		2.85			11.26			10.60			13.06	

*p < .05 **p < .01

Tablo 4.3'e göre sosyal medya bağımlılığı ile ilgili açıklanan toplam varyansa; demografik değişkenlerin katkısı %2, ikinci modelde İnternet ve sosyal medya kullanım değişkenlerinin eklenmesinin katkısı %12, üçüncü modelde sanal dünya risk algısı değişkeninin eklenmesinin katkısı %6, dördüncü modelde sosyal etkiye duyarlılık değişkeninin eklenmesinin katkısı %6'dır. Dört adımdan oluşan hiyerarşik model katılımcıların sosyal medya bağımlılığının %27'sini açıklamakta ve bütün adımlar (Model 1 ($R=.123$, $R^2=.01$, $p<.05$), Model 2 ($R=.38$, $R^2=.14$, $p<.01$), Model 3 ($R=.45$, $R^2=.20$, $p<.01$), Model 4 ($R=.51$, $R^2=.27$, $p<.01$)) anlamlıdır. Hesaplanan regresyon katsayıları dikkate alındığında sosyal medya bağımlılığı üzerinde görece etkisi anlamlı olan değişkenler önem sırasına göre; günlük sosyal medya hesaplarında başkalarının durum veya hikâyelerini kontrol etme sıklığı, günlük İnternet kullanım süresi, sosyal öğrenme-sosyal kanıt, sosyal karşılaştırma, sanal fırsat, yaş ve günlük sosyal medya kullanım süresidir.

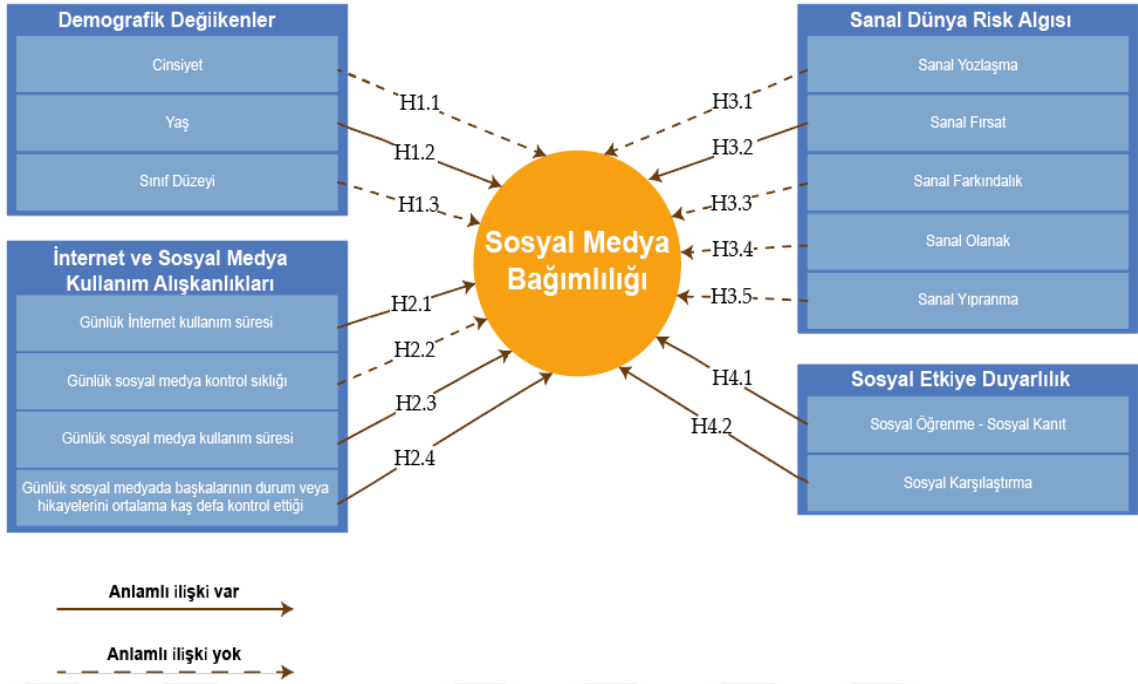
BÖLÜM 5

5 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç

Üniversite öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin sanal dünya risk algısı, sosyal etkiye duyarlık ve çeşitli değişkenlerle ilişkisini belirlemek amacıyla; gönüllülük esasına dayalı olarak 337 kadın ve 220 erkek olmak üzere 557 üniversite öğrencilerinden toplanan veriler analiz edilmiştir. Üniversite öğrencilerin sosyal medya bağımlılıkları üzerinde sosyal etkiye duyarlık ve sanal dünya risk algısı, demografik ve İnternet-sosyal medya kullanım alışkanlıkları ile ilgili değişkenlerin etkileri betimlenmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Buna karşın katılımcıların sanal dünya risk algısı ölçeğinin puan ortalaması orta düzeyde olduğu görülmektedir. Faktörler açısından bakıldığında ise ortalamanın en yüksek olduğu faktör sanal yozlaşma, en düşük olduğu faktör ise sanal farkındalıktır. Sosyal etkiye duyarlık ölçeği puan ortalamasının ise düşük olduğu ve faktörler açısından bakıldığında sosyal öğrenme-sosyal kanıt ortalamasının orta düzeyde, sosyal karşılaştırma ortalamasının ise düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında üniversite öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ile ilişkili değişkenleri belirlemek için hiyerarşik regresyon analizi bağlamında 4 model oluşturulmuştur.

Şekil 5.1 Araştırma Modeli Sonucu

5.1.1 Sosyal Medya Bağımlılığı ve Demografik Değişkenler

Öğrencilerin demografik özellikleri (cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş) model 1’de hiyerarşik regresyona dâhil edilmiş ve model 1’in anlamli olduğu görülmüştür. Sosyal medya bağımlılığı yordayan demografik değişkenlere bakıldığında yaş anlamli bir yordayıcıyken (H1.3), cinsiyet (H1.1) ve sınıf düzeyinin (H1.2) anlamli birer yordayıcı olmadıkları tespit edilmiştir. Bu sonuca göre (H1.3) hipotezi kabul edilmiş, (H1.1) ve (H1.2) hipotezleri reddedilmiştir.

Katılımcıların yaşı ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde negatif yönde anlamli ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla araştırmaya katılan küçük yaştaki öğrenciler büyük yaştaki öğrencilere kıyasla sosyal medyaya daha fazla bağımlı oldukları görülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde araştırma bulgusunu destekler nitelikte çalışmalar bulunmaktadır (Chen vd., 2016; Highfield ve Leaver, 2016; Hou vd., 2019; Monacis vd., 2017; Spante vd., 2018; Şentürk, 2017; Wang vd., 2015). Ulaşılan sonuçlardan farklı olarak; Kaplan (2019)’ın yüksek lisans tezi kapsamında üniversite öğrencileri ile yürüttüğü araştırmada daha küçük yaştaki üniversite öğrencilerinin büyük öğrencilere oranla daha fazla sosyal medya bağımlısı olduğu fakat anlamli ilişki oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Bilgiler (2018) üniversite öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarını ölçmeye yönelik yaptığı çalışmasında ise yaş etkenin sosyal medya bağımlılığına etki etmediği ve sosyal medya

bağımlılığı ile yaş arasında anlamlı farklılık olmadığını raporlamıştır. Göreceli olarak daha genç öğrenciler, sosyal medyanın sunduğu eğlence ve zevk hazlarını büyük yaştaki öğrencilerden daha fazla takdir etmektedir (Kuss ve Griffiths, 2012). Bu tür motivasyonlar zamanla ve yaşla birlikte değişebilir. Bu nedenle yaş ilerledikçe öğrencilerin sosyal medya kullanım amaçlarının değişmesi ve buna bağlı olarak daha az bağımlılık belirtileri gösterdikleri söylenebilir.

Çalışmanın bulgularına göre öğrencilerin sınıf düzeyi ile sosyal medya bağımlılıkları arasındaki ilişki anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın genel itibarıyla sınıf düzeyi arttıkça sosyal medya bağımlılığı ölçeğinden alınan puanlarda görece düşüşler gözlemlenmiştir. Literatürde çeşitli çalışmalarda benzer bulgular raporlanmıştır (Akdemir, 2013; Gürültü, 2016; Özdemir, 2019; Tutgun-Ünal, 2015). Ulaşılan sonuçlardan farklı olarak yapılan bazı çalışmalarda ise sınıf düzeyi ile öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğu raporlanmıştır (Argın, 2013; Atalay, 2014; Hazar, 2011). Sınıf düzeyi ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyle ilgili farklı çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Sınıf düzeyi değişkeni ile ilgili ortaya çıkan bu durumun farklı çalışmalarda sınıf düzeyine göre yaş dağılımlarının benzer özellikler sergilememesinden kaynaklanabileceği söylenebilir.

Araştırmaya katılan kadın ve erkek öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna dayalı olarak, kadın ve erkek öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri ortalamalarının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Buna göre cinsiyetin üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin önemli bir yordayıcısı olmadığı görülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde araştırma bulgusunu destekler nitelikte çok sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir (Aliusta vd., 2019; Baz, 2018; Beyler, 2019; Błachnio vd., 2016; Casale ve Fioravanti, 2020; Çakmak, 2020; Çarkçı, 2019; Demir, 2019; Duman, 2019; Kaplan, 2019; Macit, 2019; Moretta ve Buodo, 2018; Ümmet vd., 2019). Buna karşın çalışmanın bulgularından farklı olarak sosyal medya bağımlılığı ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur (Arslan, 2019; Baş ve Diktaş, 2020; Çelik, 2017; Deniz ve Gürültü, 2018; Kıran vd., 2020). Üniversite öğrencileri ile yapılan bazı çalışmalarda, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha az sosyal medya bağımlılığı gösterdiği sonucuna ulaşırken (Çiftçi, 2018; Güteryüz vd.,

2020; Onar, 2019; Özdemir, 2019); bazı çalışmalarda ise kadınların erkeklere oranla daha fazla sosyal medya kullandıkları ve erkeklere göre kadınların daha fazla sosyal medya bağımlısı olduklarını gösteren sonuçlara ulaşılmıştır (Duygun, 2018; Harmancı vd., 2019; İnce ve Koçak, 2017). Erkekler sosyal medyayı öncelikle eğlence ve eğlenmek için, kadınlar ise sosyal medyayı esas olarak bilgi ve kişilerarası iletişim için kullandığından sosyal medyayı kullanma motivasyonunda cinsiyete bağlı farklılıklar mevcuttur (Noguti vd., 2019). Cinsiyet ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiye bakıldığında farklı bulgular elde edildiği görülmektedir. Her geçen gün BİT kullanımında cinsiyet temelli farklılıkların kullanım alışkanlıkları bağlamında farklılıklar olsa da kullanım sıklığı ve geçirilen süre gibi parametlerde giderek azalmaktadır.

5.1.2. Sosyal Medya Bağımlılığı ile İnternet ve Sosyal Medya Kullanım

Alışkanlıkları İlişkisi

İnternet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları ile ilgili değişkenler (günlük bazda İnternet'in ne kadar süre kullanıldığı, sosyal medya kullanım süresi, sosyal medya hesaplarını ne sıklıkta kontrol ettiği ve sosyal medya hesaplarında başkalarının durum ve hikâyelerini ortalama kaç defa kontrol ettiği) model 2'de hiyerarşik regresyona dâhil edilmiş ve model 2'nin anlamlı olduğu görülmüştür. Sosyal medya bağımlılığını yordayan İnternet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları değişkenlerine bakıldığında günlük İnternet kullanım süresi (H2.1), günlük sosyal medya kullanım süresi (H2.3) ve günlük sosyal medya hesaplarında başkalarının durum veya hikâyelerini ortalama kaç defa kontrol ettiği (H2.4) anlamlı birer yordayıcıyken, günlük sosyal medya hesaplarını kontrol etme sıklığı (H2.2) anlamlı bir yordayıcı olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuca göre (H2.1), (H2.3) ve (H2.4) hipotezleri kabul edilmiş, (H2.2) hipotezi reddedilmiştir.

Katılımcıların günlük sosyal medyada başkalarının durum veya hikâyelerini ortalama kaç defa kontrol ettiği ile sosyal medya bağımlılığı arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin sosyal ağlarda başkalarının durum veya hikâye bilgileri ortalama kaç defa kontrol ettiği sosyal medya bağımlılık düzeylerini yordadığı görülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde araştırma bulgusunu destekler nitelikte çalışmaların olduğu görülmektedir (Bányai vd., 2017; Dhir vd., 2018; Kırçaburun vd., 2019; Marengo vd., 2018; Pontes, 2017; Raudsepp ve Kais, 2019; Worsley vd., 2018). Başkalarının ne yaptığını merak etmeyle ilişkili gelişmeleri kaçırma korkusu (FoMO) günümüzde sosyal medya mecralarında daha belirgin bir şekilde

görülmektedir (Przybylski vd., 2013). Oberst vd. (2017)'in yaptığı araştırmada, yüksek düzeyde gelişmeleri kaçırma korkusuna sahip öğrencilerin psikolojik gereksinimlerini rahatlatmak amacıyla sosyal medyayı daha fazla kullanma eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda beraberinde aşırı kullanımı ve zamanla sosyal medya bağımlılık düzeyini arttırıcı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Konu ile ilgili yapılan başka çalışmalar değerlendirildiğinde öğrencilerin sahip olduğu sosyal medya hesap sayısı ile sosyal medya bağımlılığı arasında doğrusal bir ilişki vardır (Al-Menayes, 2016; Baker vd., 2016; Beyens vd., 2016; Milyavskaya vd., 2018). Sosyal medya hesap sayısının artması, öğrencilerin daha fazla sosyal medyayı düşünmelerine, sosyal medyada olan bitenleri daha fazla merak etmelerine, sosyal medyadan uzak kaldıklarında yaşamlarından daha az keyif almalarına ve duygusal anlamda boşluk hissetmelerine neden olduğu ve ciddi bir sosyal medya bağımlılığının söz konusu olduğu söylenebilir (Blackwell vd., 2017; Dhir vd., 2018; Franchina vd., 2018).

Günlük bazda İnternet'in ne kadar süre kullanıldığı sosyal medyaya olan bağımlılığı etkilemede önemli rol oynamaktadır. Çalışmanın bulgularına göre günlük İnternet kullanım süresine bağlı olarak sosyal medya bağımlılık düzeyinin artış eğilimi gösterdiğini söylemek mümkündür. Literatürde bu bulguları destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Aydın ve Çelik, 2017; Çalışır, 2015; Hazar, 2011; Karadayı, 2019; Tutgun, 2009; Wright, 2001; Yılmazsoy ve Kahraman, 2017). Öğrenciler gündelik ihtiyaçlarına bağlı olarak İnternet'in sunduğu imkânlardan yararlanarak çevrimiçi ağlarda bulunan kişisel (blog) sayfalarından ya da e-posta adreslerinden diğer kişilerle sosyal etkileşimde bulunabilirler. Konu ile ilgili olarak Çiftçi (2018) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada katılımcıların yarısından fazlasının günlük 3 saat ve üzeri İnternet kullandığı ve İnternet kullanımına bağlı olarak sosyal medya bağımlılığı geliştiği raporlamıştır. Yapılan başka araştırmalarda günlük 5 saat ve üzeri İnternet kullanan öğrencilerin asosyal eğilimli oldukları ve bu bağlamda sosyal medya bağımlılığının arttığı sonucu raporlanmıştır (Becan, 2018; Kırık vd., 2015).

Öğrencilerin günlük sosyal medya kullanım süresi, sosyal medya bağımlılığını etkileyen önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Buna göre üniversite öğrencilerinin günlük bazda sosyal medya kullanım süreleri ile sosyal medya bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sosyal medyada harcanan sürenin artması, öğrencilerin sosyal medyaya olan bağımlılığını

etkilemede önemli olduğunu göstermektedir. Literatürde benzer şekilde sonuçları raporlayan çalışmalar bulunmaktadır (Abel vd., 2016; Aktan, 2018; Deniz ve Gürültü, 2018; Duman, 2019; Gezgin vd., 2017; Gökler vd., 2016; McIntyre vd., 2015; Savcı vd., 2018). Ulaşılan bulgulardan farklı olarak Gezgin vd. (2017)'nin yaptığı çalışmasında üniversite öğrencilerin sosyal medyada geçirdikleri süre ile sosyal medya bağımlılık düzeyleri arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin sosyal medya erişimlerinin kolay ve mobil cihaz kullanımlarının yaygın olması, sosyal medya ortamlarını daha uzun süre kullanmalarına yol açmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin sanal ortamlar aracılığıyla eriştikleri aktivitelere yönelme ve özellikle oyun oynama gibi etkinlikler de düşünüldüğünde sosyal medya kullanımının bağımlılıkla ilişkili olduğu görülmektedir. Konu ile ilgili olarak yapılan başka çalışmalar değerlendirildiğinde, sosyal medya kullanımının bağımlılık boyutuna ulaşmasının nedenlerinden birisinin aşırı kullanım olduğu, sosyal medya bağımlılık düzeyleri ile sosyal medyada harcadıkları zaman arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir (Aktan, 2018; Balcı ve Gölcü, 2013; Savcı vd., 2018).

Sosyal medya kullanımına bağlı olarak sosyal medya hesaplarını kontrol etme sıklığı, üniversite öğrencilerinde bağımlılığa yol açmadığı ve iki değişken arasında anlamlı ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin günlük sosyal medya hesaplarını kontrol etme sıklığının artması, sosyal medya bağımlılığı üzerindeki önemli bir yordayıcı etki olmadığı görülmektedir. Literatürde benzer şekilde sonuçları raporlayan çalışmalar bulunmaktadır (De Guinea ve Markus, 2009; Kim ve Malhotra, 2005; Kim, 2009; Limayem vd., 2007; Polites ve Karahanna, 2012). Çalışma bulgularının aksine; Kırık vd. (2015), Türkiye'deki üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı düzeyi üzerine nicel bir araştırma adlı çalışmasında günlük frekans sosyal medya profillerini ziyaret etme oranı bağımlılıkta önemli farklılık oluşturmaktadır. Benzer biçimde Aktan (2018) araştırmasında üniversite öğrencilerinin sosyal medya kontrol sıklığı ile bağımlılık düzeylerinin doğru orantılı olduğu, günlük kontrol sıklığı arttıkça bağımlılık düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun nedeni olarak sosyal medyanın öğrenciler tarafından sık sık kontrol edilmesi alışkanlık düzeyinde kaldığı düşünülmektedir. Diğer taraftan öğrencilerinin sosyal medyadaki gelişmeleri takip etme isteği, arkadaşlarla kurulan iletişimi devam ettirme, vakit geçirme, gündemi takip etme gibi sebeplerle sosyal medyaya sık sık giriş yapmış olabilir.

5.1.3. Sosyal Medya Bağımlılığı ve Sanal Dünya Risk Algısı Değişkenleri

Sanal dünya risk algısı ölçeği alt boyutları model 3’de hiyerarşik regresyona dahil edilmiş ve model 3’ün anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı düzeyleri ile sanal dünya risk algısı alt boyutlarından sanal fırsat (H3.2) ile anlamlı ilişki olduğu, sanal yozlaşma (H3.1), sanal farkındalık (H3.3), sanal olanak (H3.4) ve sanal yıpranma (H3.5) ile anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur. Bu sonuca göre (H3.2) hipotezi kabul edilmiş, (H3.1), (H3.3), (H3.4) ve (H3.5) hipotezleri reddedilmiştir.

Sosyal medya kullanımının yaygınlaşması beraberinde getirmiş olduğu riskler bünyesinde fırsatlar(avantajlar) barındırmaktadır (Belanche, Casaló ve Guinalú, 2012). Araştırma kapsamında sanal fırsat algısı ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde negatif yönde ve anlamlı ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Buna göre sanal fırsat algısı öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerini yordayıcı etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde sosyal medyada daha fazla vakit geçiren öğrencilerin sanal ortamlarda yer alan fırsatlara ilişkin bağımlılık düzeylerinin pozitif ilişkili olarak artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (McCormac vd., 2017; Taha ve Dahabiyeh, 2021). Sosyal medya kullanım erişilebilirliğinin bireysel olarak artması üniversite öğrencileri için sanal ortamda ortaya çıkacak olan riskler birer avantaj unsuru haline gelebilmektedir (Arslankara ve Usta, 2019). Öğrencilerin sosyal medyanın sunduğu fırsatları doğru şekilde kullanması ve bu ortamlarda doğru şekilde vakit geçirmesinden dolayı onların bağımlılık düzeylerinin azaldığı söylenebilir.

Sosyal medya kullanımına bağlı olarak öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma başka bir deyişle sanal yıpranma(çöküntü) ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; iki değişken arasında anlamlı ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Buna göre öğrencilerin sanal yıpranma algısı sosyal medya bağımlılığı üzerinde önemli bir yordayıcı olmadığı anlaşılmaktadır. Sosyal medya kullanımının sosyal ve psikolojik etkileri öğrencilerde yıpranmışlık duygusunun yaşanmasına yol açmadığı şeklinde değerlendirilebilir (Sümer, 2001). Sanal yıpranma algısı ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan çalışmalar olmasa da bilişim teknolojilerinin uygunsuz kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalarda, öğrencilerin teknolojiye müptela olarak manevi yıpranmalar ve sanal hatalar işlemeye müsait olarak ruhen çöküntüler yaşadığı görülmektedir (Arslankara ve Usta, 2018; Ektiricioğlu vd., 2020; Küçükvardar

ve Tingöy 2018; Livingstone, 2015). Bu durumun nedeni olarak sürekli sosyal medyada bulunan öğrencilerin uzun süren kullanımları sonucunda alışkanlık kazanmaları ve buna bağlı olarak yıpranma belirtileri görülmediği söylenebilir.

Öğrencilerin sosyal medyada siber zorbalık riskine karşı aldığı önlem onların sanal farkındalık(duyarlılık) algısını ortaya çıkarmaktadır (Beger vd., 2011). Araştırmada ele alınan sanal farkındalık algısı ile üniversite öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı ilişki olmadığı sonucuna dayalı olarak, sanal farkındalık algısı sosyal medya bağımlılığı üzerinde önemli bir yordayıcı olmadığı anlaşılmaktadır. Sanal farkındalık algısı ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan çalışmalar olmasa da sanal ortamlara yönelik farkındalık algısı ile ilgili yapılan çalışmalarda, öğrencilerin sanal farkındalıkların yüksek olduğu ve teknoloji kullanımı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Acele, 2020; Vervier vd., 2017). Sanal farkındalık algısı sosyal medya bağımlılığı ile ilişkili olmaması, sosyal medyayı aşırı kullanan üniversite öğrencileri sanal ortamlardaki aktivitelerin bir iz bıraktığının farkında olmadan kişisel bilgilerini, fotoğraflarını bu mecralarda rahatça paylaştığı biçiminde değerlendirilebilir. Bu bağlamda öğrencilerin sosyal medyadaki etkinlikleri, bunların sonuçları ve karşı karşıya oldukları riskler konusundaki farkındalıkları önem arz etmektedir (Buchanan vd., 2019).

Öğrencilerin sosyal medya kullanımı yararlanabilecekleri çevrimiçi olanaklar(imkânlar) ve karşılaşılabilecekleri riskler boyutlarıyla ele alındığında; sanal olanak algısı ile sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla öğrencilerin sanal olanak algısı, sosyal medya bağımlılığı üzerinde önemli bir yordayıcı olmadığı anlaşılmaktadır. Çevrimiçi forumlar, bloglar, sohbet odalarına bağlanma, sosyal medyanın her türlü bilgi, resim ve video paylaşımına imkân vermesi; öğrencilerin bu imkânların kullanımına aşına olması bağımlılık ile ilişkilendirilmeyeceği şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca sosyal medya platformlarının sunduğu imkânların yaygın bir şekilde kullanılması üniversite öğrencileri arasında sorun teşkil etmediği söylenebilir. Bunun nedeni olarak sosyal medya olanaklarının öğrenciler arasında uygunsuz olarak kullanılması düşünülmektedir (Arslan, 2019b; Arslan, 2020b).

Öğrencilerin aşırı sosyal medya kullanımı ile sanal yozlaşma (soyutlanma) arasındaki ilişki incelendiğinde; sanal yozlaşma algısı ile sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Buna göre sanal yozlaşma algısı

öğrencilerin sosyal medya bağımlılıkları üzerinde yordayıcı olmadığı şeklinde değerlendirilebilir. Bu sonucun aksine konu ile ilgili literatür taramasında sosyal medya araçların aşırı kullanımın gerçek yaşamdan uzaklaşma gibi bir dizi sorunların kaynağını teşkil etmektedir (Kleinschmit, 2019; Tarhan, 2019). Öğrencilerin yaygın sosyal medya kullanımı neticesinde sosyal medya bağımlılığı, kumar, dolandırıcılık, siber zorbalık gibi risklerle karşı karşıya gelebilmesine karşın gerçek yaşamdan soyutlanmadığı söylenebilir. Buna bağlı olarak uzun süre sanal ortamda olmaları durumunda, öğrencilerin kimlik çatışması ve psikolojik sorunlar yaşamamaktadır (Dönmez ve Doğan, 2020). Bu durumun nedeni olarak öğrenciler tüm gereksinimlerini mobil cihazlar ve sosyal ağlar aracılığıyla gidermeye çalışmakta ve bu bağlamda sanal ortamda karşılaşılan sorunları gerçek yaşamdaki sorunlardan farklı görmedikleri etkili olmaktadır.

5.1.4. Sosyal Medya Bağımlılığı ve Sosyal Etkiye Duyarlık Değişkenleri

Sosyal etkiye duyarlık ölçeği alt boyutları model 4’de hiyerarşik regresyona dâhil edilmiş ve model 4’ün anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı düzeyleri ile sosyal etkiye duyarlık ölçeği alt boyutlarından sosyal öğrenme-sosyal kanıt (H4.1) ve sosyal karşılaştırma (H4.2) arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkinin olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre (H4.1) ve (H4.2) hipotezleri kabul edilmiştir.

Sosyal etkiye duyarlık bağlamında sosyal öğrenme-sosyal kanıt ile sosyal medya bağımlılığı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkinin olduğu sonucuna dayalı olarak; sosyal öğrenme-sosyal kanıt duyarlılık düzeyinin öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarını yordamada belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Literatürde sosyal medya bağımlılığı ve sosyal öğrenme-sosyal kanıt değişkenlerin doğrudan birlikte ele alındığı başka çalışmalar bulunmasa da öğrencilerin sanal ortamlarda bulunma durumları ile sosyal etki stratejilerinden sosyal öğrenme-sosyal kanıt birlikte etkileşim gösterdiği benzer alanda yapılan bazı çalışmalar araştırmanın bulgusunu desteklemektedir (Liu vd., 2017; Naranjo-Zolotov vd., 2021; Nocentini vd., 2010). Öğrencilerin uzun süre sosyal medya ortamlarında bulunması, onların bilişsel ve duygusal olarak sosyal öğrenme tutumunu önemli ölçüde etkilemektedir. Buradan hareketle sosyal medya öğrencilerin başkalarının davranışlarını gözlemlemelerini sağlayacak ortamı hazırlamakta olup, tanınan veya güvenilen kişilerin bilgi ve deneyimlerinden tutum değişikliği (Chen vd., 2017) öğrenir şeklinde değerlendirilebilir. Öğrenciler çevrimiçi forumlarda etkileşime girerek

başkalarının düşünce ve davranışlarını benimseyip kendi düşünce ve davranışlarını başkalarına kanıtlayabilir. Sosyal öğrenme-sosyal kanıt bağlamında, uyum davranışını belirleyen unsurların öğrencilerin sosyal medya kullanmada etkili olduğu görülmüştür. Örneğin eğlence kavramı kendi başına bir sosyal etki unsuru değilken, sosyal medyada insanları bir araya getiren ve birbirleriyle çeşitli içerikleri paylaşmalarını sağlayan bir amaç olarak, insanların uyma davranışı göstermelerine sebep olabilmektedir. Sosyal paylaşım ağlarında arkadaşı fazla olan kişilerin popüler olması ve kalabalık arkadaş çevresinin popüler olmayı sağlaması ve üyesi kalabalık olan gruplara katılım olması, araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir. Benzer şekilde grup dışında kalmamak, sevilme ve beğenilmek için sosyal medyaya üye olmakta öğrenciler tarafından uygun bulunmuştur. Sonuç olarak üniversite öğrencileri sosyal medyayı arkadaş çevresi edinme durumu olarak baktıkları için akranların onayını kazanma isteği belirginleşir, akranların davranış ve standartları onlar için önem kazanır (Rao vd. 2001).

Sosyal etkiye duyarlılık alt boyutlarından sosyal karşılaştırma ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde yapılan çalışmalar araştırmanın bulgusunu desteklemektedir (Haferkamp ve Kramer, 2011; Midgley, 2013; Vogel vd., 2014). Öğrenciler gün içinde sosyal medya mecralarında kendi profillerinde paylaşımlar yapmak ya da değişikliklerde bulunmak yerine başkalarının profillerini inceleyerek sosyal karşılaştırma eğiliminde bulunabilmektedir. Öğrencilerin sosyal medyada gezinmeye ayırabildikleri süre kısa olduğunda, bunu kendi paylaşımlarına odaklandıkları etkinliklerden çok, başkalarının paylaşımlarına odaklandıkları etkinlikler ile geçirdikleri şekilde yorumlanabilir. Başka kişilerle kendini karşılaştırma, ait olma duygusu kazanma, sohbet ve sosyal etkileşim için bir araç bulma, aile, arkadaşlar ve toplumla bağlantıda olma ve diğerlerinin çevresi hakkında bir fikir edinme gibi sebepler öğrencileri sosyal medyayı kullanmaya itmektedir (McQuail, 2005; Valenzuela vd., 2009).

5.2. Öneriler

Çalışmanın bulgularına göre gün içerisinde daha uzun süre İnternet ve sosyal medya kullanma öğrencilerin sosyal medya bağımlısı olma ihtimalini arttırmaktadır. Sosyal medya bağımlılığı ile ilgili önleyici faaliyetlerde öğrencilerin İnternet ve sosyal medya kullanımı bağlamında ayırdıkları süreler ve bunun sınırlandırılmasına yönelik farkındalık programlarına yer verilebilir.

Sanal dünyada meydana gelen gelişmeleri kaçırmamak için sosyal medyada akranlarının durum veya hikâyelerini daha fazla kontrol etmek öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarını artırmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin sosyal medyaya bağımlılığı önlemek amacıyla öğrencilerin gerçek yaşamdaki etkileşimlerine önem vermesi sağlanarak, gelişmeleri kaçırma korkusu olarak tabir edilen FoMO'dan kurtulması sağlanabilir.

Sosyal medya bağımlılığı ile sanal fırsat algısı arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucuna dayalı olarak; öğrencilerin sosyal medya fırsatlarından yararlanmanın yanı sıra sosyal medyanın meydana getirdiği tehdit ve tehlikelerden haberdar olması da önem taşımaktadır. Sosyal medya mecralarında fazla vakit geçiren sosyal medya bağımlısı öğrencilerin bu ortamlara yönelik farkındalık düzeyleri artırılarak, sosyal medya ortamlarını doğru şekilde kullanılması sağlanabilir.

Çalışma sonucunda öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ile sosyal öğrenme-sosyal kanıt arasında ilişki olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerine bağlı olarak öğrenciler arasında sosyal medyanın önemli bir sosyal öğrenme aracı olduğu, gerçek yaşamdaki öğrenme davranışlarını sosyal medyada devam ettirmektedir. Sosyal öğrenme-sosyal kanıt bağlamında aynı ortamda bulunan sosyal medya bağımlısı öğrenciler akranların davranışlarını gözlemler, taklit eder ve kendi davranışlarını karşı tarafa ikna etmeye çalışırlar. Bu bilgiden hareketle sosyal medya bağımlılığı, öğrencilerin toplumsal uyum davranışlarında neden olacağı sorunlar için önceden önlem alınmasını gerektirir.

KAYNAKÇA

- Abbasi, I.S., (2019). Social media addiction in romantic relationships: Does user's age influence vulnerability to social media infidelity? *Personality Individ. Differ.* 139, 277–280
- Abel, J. P., Buff, C. L., & Burr, S. A. (2016). Social media and the fear of missing out: Scale development and assessment. *Journal of Business & Economics Research (JBER)*, 14(1), 33-44.
- Aca, G. (2020). *Lise Öğrencilerinin Enneagram Kişilik Tipleri İle Sosyal Ağ Bağımlılığı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Acele, B. (2020). *Bilişim Teknolojisi Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Sayısal Ayak İzi Kavramlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akça, H. (2018). *İstanbul İli Maltepe İlçesindeki İlkokul Çağı Çocuklarında Ekran Bağımlılığı Eğiliminin Nicel Olarak İncelenmesi*. Uzmanlık Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Akdemir, T. N. (2013). *İlköğretim Öğrencilerinin Facebook Tutumları İle Akademik Erteleme Davranışları Ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akin, A., & Iskender, M. (2011). Internet addiction and depression, anxiety and stress. *International online journal of educational sciences*, 3(1), 138-148.
- Aktan, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 405-421.
- Akyıl, L., & Yıldırım, O. (2020). Kültürlerarası Duyarlılık, Etnikmerkezcilik ve Sosyal Medya Kullanımı Etkileşimi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 384-395.
- Alabi, O. F. (2013). A survey of facebook addiction level among selected nigerian university undergraduates. *New Media and Mass Communication*, 10, 70 – 80.
- Aliusta, Z., Akmanlar, Z., & Gökkaya, F. (2019). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ve sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 10-13.
- Allen, K. A., Ryan, T., Gray, D. L., McInerney, D. M., & Waters, L. (2014). Social media use and social connectedness in adolescents: The positives and the potential pitfalls. *The Educational and Developmental Psychologist*, 31(1), 18-31.

- Al-Menayes, J. (2016). The fear of missing out scale: Validation of the Arabic version and correlation with social media addiction. *International Journal of Applied Psychology*, 6(2), 41-46.
- Al-Menayes, J. J. (2015). Dimensions Of Social Media Addiction Among University Students In Kuwait. *Psychology And Behavioral Sciences*, 4(1): 23-28.
- Alzougool, B., (2018). The impact of motives for Facebook use on Facebook addiction among ordinary users in Jordan. *Int. J. Soc. Psychiatry* 64, 528–535.
- Andreassen, C. S. (2015). Online social network site addiction: A comprehensive review. *Current Addiction Reports*, 2(2), 175-184.
- Andreassen, C. S., Torsheim, T., & Pallesen, S. (2014). Predictors of use of social network sites at work-a specific type of cyberloafing. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19(4), 906-921.
- Aparicio-Martínez, P., Ruiz-Rubio, M., Perea-Moreno, A. J., Martínez-Jiménez, M. P., Pagliari, C., Redel-Macías, M. D., & Vaquero-Abellán, M. (2020). Gender differences in the addiction to social networks in the Southern Spanish university students. *Telematics and Informatics*, 46, 101304.
- Appel, H., Gerlach, A. L., & Crusius, J. (2016). The interplay between Facebook use, social comparison, envy, and depression. *Current opinion in psychology*, 9, 44-49.
- Aras, E., & Peker, A. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medyayı Kullanım Amaçlarını Belirleme Ölçeği'nin Geliştirilmesi. *Iğdir University Journal of Social Sciences*, (1).
- Argın, S. F. (2013). *Ortaokul Ve Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Çekmeköy Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, A. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Sivas ili örneği. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 63-80.
- Arslan, A. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri ve şiddet eğilimlerinin belirlenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 8(15), 86-113.
- Arslankara, V. B., & Usta, E. (2018). Sanal dünya risk algısı ölçeği (sdraö)'nin geliştirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 111-131.

- Arslankara, V. B. (2017). *Lise öğrencilerinin sanal risk algılarının internet kullanım durumlarına göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Arslankara, V. B., & Usta, E. (2019). Ortaokul öğrencilerinin sanal risk algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 1(1), 24-40.
- Arslankara, V. B., & Usta, E. (2019). Lise öğrencilerinin sanal ortamlardaki güven durumları ile sanal yalnızlıklarının sanal risk algısı bağlamında incelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 288-301.
- Asch, S. E. (1955). Opinions and Social Pressure, *Scientific American*, 193(5), pp. 31-35.
- Atalay, R. (2014). *Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumları İle Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki (Bahçelievler ilçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ateş, B., & Sağar, M. E. (2021). Üniversite Öğrencilerinde Bilişsel Esneklik ve Duygu Düzenleme Becerilerinin İnternet Bağımlılığı Üzerindeki Yordayıcı Rolü. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 87-102.
- Ateş, P. (2018). *Üniversite Öğrencilerinde Duygusal Zekanın Sosyal Medya Bağımlılığına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın Aslaner, D. ve Aydın G. (2021). "Dijitali Yeniden Okumak: Sosyal Etki Pazarlaması ve Influencerler", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 42 Denizli, s. 30-43.
- Aydın, İ. E. (2016). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımları üzerine bir araştırma: Anadolu Üniversitesi örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35, 373-386.
- Aydın, M., & Çelik, T. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal medya kullanım ve doyumlarının incelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 82-97.
- Ayhan, B. & Köseliören, M. (2019). İnternet, online oyun ve bağımlılık. *Online Journal Of Technology Addiction And Cyberbullying*, 6(1), 1-30.
- Babacan, M. E. (2016). Sosyal medya kullanım alanları ve bağımlılık ilişkisi. *addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3(1), 7-28.

- Baker, Z. G., Krieger, H. & LeRoy, A. S. (2016). Fear of missing out: relationships with depression, mindfulness, and physical symptoms. *Translational Issues In Psychological Science*, 2(3), 275.
- Balcı, Ş., & Gülnar, B. (2009). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlılarının profili. *Selçuk İletişim Dergisi*, 6(1), 5-22.
- Balcı, Ş., & Gölcü, A. (2013). Facebook Addiction Among University Students in Turkey: Selçuk University Example. *Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 34, 255- 278.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84(2), 191.
- Bandura, A. (2001). A cognitive theory: an agenticperspective. *Annualreview Of Psychology*, 52, 1-26.
- Bányai, F., Zsila, Á., Király, O., Maraz, A., Elekes, Z., Griffiths, M. D., ... Demetrovics, Z. (2017). Problematic social media use: Results from a large scale nationally representative adolescent sample. *Plos One*, 12(1), 10–14.
- Bargh, J. A., & McKenna, K. Y. (2004). The internet and social life. *Annu. Rev. Psychol.*, 55, 573-590.
- Baş, K., & Diktaş, A. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal medya bağımlılığı. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 193-207.
- Baçoğlu, U. D., & Yanar, Ş. (2017). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçları ve alışkanlıklarının belirlenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 6-13.
- Bat, M., & Kayacan, Ş. (2016). İnternet bağımlısı erişkinlerde sosyal medya oyunları üzerine vaka incelemesi: Candy Crush oyunu. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(12), 20-46.
- Baykara, M., Daş, R., & Karadoğan, İ. (2013). Bilgi güvenliği sistemlerinde kullanılan araçların incelenmesi. *In 1st International Symposium on Digital Forensics and Security (ISDFS'13)* (pp. 231-239).
- Baz, F. Ç. (2018). Sosyal medya bağımlılığı: Üniversite öğrencileri üzerine çalışma. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 276-295.
- Becan, C.(2018). Sosyal medya bağımlılığının haber takibi motivasyonları üzerine etkisi. *Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 5(3), 238-256.
- Beger, G., Hoveyda, K. P. & Sinha, A. (2011). Youth of turkey online an exploratory study of the turkish digital landscape. UNICEF.

- Bekiroğlu, H. A., & Şahin, E. (2019). Őniversite ğrencilerinin sosyal medya kullanım yoğunluğu ve saldırganlık davranışı gösterme ilişkisi. *Social Sciences*, 14(3), 215-236.
- Belanche, D., Casal, L. V., & Guinalu, M. (2012). Website usability, consumer satisfaction and the intention to use a website: the moderating effect of perceived risk. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 19(1), 124-132.
- Berigel, M., Kokoc, M., & Karal, H. (2012). Exploring pre-service teachers' level of social networking sites addictive tendencies. *Eurasian Journal Of Educational Research*, 12 (49a), 215-228.
- Best, P., Manktelow, R., & Taylor, B. (2014). Online communication, social media and adolescent wellbeing: A systematic narrative review. *Children and Youth Services Review*, 41, 27-36.
- Beyaz, Ő. (2004). *Heyecan Arama Gereksinimi ve Akran Baskısının Ergenlerin Risk Alma Eğilimleriyle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Őniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Beyens, I., Frison, E., & Eggermont, S. (2016). "I don't want to miss a thing": adolescents' fear of missing out and its relationship to adolescents' social needs, facebook use, and facebook related stress. *Computers In Human Behavior*, 64,1-8.
- Beyler, B. (2019). *Akdeniz Bölgesinde Sosyal Medya Bağımlılığı Ve Bağlanma İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Őskdar Őniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bhandarkar, A. M., Pandey, A. K., Nayak, R., Pujary, K., & Kumar, A. (2021). Impact of social media on the academic performance of undergraduate medical students. *Medical journal armed forces india*, 77, S37-S41.
- Bilgili, H. (2018). Sosyal medya kullanımı ile sosyal medya bağımlılık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma: ege niversitesi rneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 351-369.
- Bilgin, N. (2003). Sosyal psikoloji szluğu: kavramlar, yaklaşımlar. Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Binark, M. (2018). *Yeni Medya alıŐmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları 3. Baskı.

- Bisen, S. S., & Deshpande, Y. (2020). Prevalence, predictors, psychological correlates of internet addiction among college students in India: a comprehensive study. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21(2), 117-123.
- Błachnio, A., Przepiorka, A., & Pantic, I. (2016). Association between facebook addiction, self-esteem and life satisfaction: a cross-sectional study. *Computers In Human Behavior*, 55, 701-705.
- Blackwell, D., Leaman, C., Tramposch, R., Osborne, C., & Liss, M. (2017). Extraversion, neuroticism, attachment style and fear of missing out as predictors of social media use and addiction. *Personality And Individual Differences*, 116,69–72.
- Brooks, K.R., Mond, J.M., Stevenson, R.J., & Stephen, I.D., (2016). Body image distortion and exposure to extreme body types: contingent adaptation and cross adaptation for self and other. *Front. Neurosci.* 10.
- Buchanan, R., Southgate, E., & Smith, S. P. (2019). “The whole world’s watching really”: Parental and educator perspectives on managing children’s digital lives. *Global Studies of Childhood*, 9(2), 167-180.
- Busalim, A.H., Masrom, M., & Binti Wan Zakaria, W. N. (2019). The impact of Facebook addiction and self-esteem on students’ academic performance: A multi-group analysis. *Computers and Education*, 142, 103651.
- Busch, M., Schrammel, J., & Tscheligi, M. (2013). Personalized persuasive technology - development and validation of scales for measuring persuadability. *International conference on persuasive technology* (pp. 33–38). Springer Berlin Heidelberg.
- Buunk, B.P. & Ybema, J.F. (2003). Feeling bad, but satisfied: the effects of upward and downward comparison upon mood and marital satisfaction. *British Journal Of Social Psychology*, 42 (4), 613-628.
- Büyükaslan, A., & Kırık, A. M. (2016). Sosyal Medya Araştırmaları III. “göz(et)lenen toplumdaki göz(et)lenen bireye”. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Büyükmumcu, S. B., & Ceyhan, A. A. (2019). Sosyal Medya Kullanıcılarının Sosyal Karşılaştırma Eğilimlerinin İncelenmesi. *Anadolu Journal Of Educational Sciences International*, 10(1), 273-302.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem Akademi.
- Calancie, O., Ewing, L., Narducci L.D., Horgan, S. & Khalid-Khan, S. (2017). Exploring how social networking sites impact youth with anxiety: a qualitative study of

- facebook stressors among adolescents with an anxiety disorder diagnosis. *Cyberpsychology: Journal Of Psychosocial Research On Cyberspace*, 11(4).
- Cao, X., Gong, M., Yu, L., & Dai, B. (2020). Exploring the mechanism of social media addiction: An empirical study from WeChat users. *Internet Research*.
- Casale, S., & Fioravanti, G. (2018). Why Narcissists are at Risk for Developing Facebook Addiction: The Need to be Admired and the need to belong. *Addictive Behaviors*, (76), 312-318.
- Casale, S., & Fioravanti, G. (2020). Factor structure and psychometric properties of the Italian version of the fear of missing out scale in emerging adults and adolescents. *Addictive behaviors*, 102, 106179.
- Casale, S., Rugai, L., & Fioravanti, G. (2018). Exploring the role of positive metacognitions in explaining the association between the fear of missing out and social media addiction. *Addictive Behaviors*, 85, 83–87.
- Castells, M. (2012). *Redes De Indignación Yesperanza*. Madrid: Alianza Başyazı.
- Chen, A. (2019). From attachment to addiction: The mediating role of need satisfaction on social networking sites. *Computers in Human Behavior*, 98, 80–92.
- Chen, D., Fraiberger, S. P., Moakler, R., & Provost, F. (2017). Enhancing transparency and control when drawing data-driven inferences about individuals. *Big data*, 5(3), 197-212.
- Chen, P. H., Teo, T., & Zhou, M. (2016). Relationships between digital nativity, value orientation, and motivational interference among college students. *Learning and Individual Differences*, 50, 49-55.
- Chen, X., Fu, R., Liu, J., Wang, L., Zabatany, L., & Ellis, W. (2018). Social sensitivity and social, school, and psychological adjustment among children across contexts. *Developmental psychology*, 54(6), 1124–1134.
- Chen, X., Sun, M., Wu, D., & Song X. Y. (2019). Information-sharing behavior on WeChat moments: The role of anonymity, familiarity, and intrinsic motivation. *Frontiers in Psychology*, 10, 1-15.
- Cheng, C., & Li, A. Y. L. (2014). Internet addiction prevalence and quality of (real) life: A meta-analysis of 31 nations across seven world regions. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17(12), 755e760.
- Cheng, C., Lau, Y. C., Chan, L., & Luk, J. W. (2021). Prevalence of social media addiction across 32 nations: Meta-analysis with subgroup analysis of classification schemes and cultural values. *Addictive Behaviors*, 106845.

- Chou, H.T.G., & Edge, N. (2012). "They are happier and having better lives than I am": The impact of using Facebook on perceptions of others' lives. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(2), 117-121.
- Cialdini, R. B., & Goldstein, N. J. (2004). Social influence: Compliance and conformity. *Annu. Rev. Psychol.*, 55, 591-621.
- Cramer, E. M., Song, H., & Drent, A. M. (2016). Social Comparison On Facebook: Motivation, Affective Consequences, Self-Esteem, And Facebook Fatigue. *Computers In Human Behavior*, 64, 739-746.
- Croes, E., & Bartels, J. (2021). Young adults' motivations for following social influencers and their relationship to identification and buying behavior. *Computers in Human Behavior*, 106910.
- Çakmak, S. (2020). Investigation of the relationship between social media addiction and obesity and body perception in university students. Yeditepe University Institute Of Health Sciences, Department Of Nutrition And Dietetics, İstanbul.
- Çalışır, G. (2015). Kişilerarası iletişimde kullanılan bir araç olarak sosyal medya: gümüşhane üniversitesi iletişim fakültesi öğrencilerine yönelik bir araştırma. *E-Journal Of New World Sciences Academy*, 10 (3), 115-144.
- Çarkçı, Z. (2019). *Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik, Ankara.
- Çelik, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin incelenmesi: Kültür Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. 1. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, İstanbul.
- Çiftçi, H. (2018). Üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4).
- Çolak, Ç. H. (2020). *Lise Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı Ve Duygu Düzenleme Becerilerinin Kişilik Özelliklerine Ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çömlekçi, M. F., & Başol, O. (2019). Gençlerin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 173-188.

- Dau, B. (2015). Social computing: a study assessing the impacts of social network addiction among the students in northern nigeria. *International Journal Of Humanities And Management Sciences (IJHMS)*, 3(1), 37-40.
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computers In Human Behavior*, 17 (2), 187-195.
- De Guinea, A. O. & Markus, M. L. (2009). Why Break The Habit Of A Lifetime? Rethinking The Roles Of İntention, Habit, And Emotion İn Continuing Information Technology Use. *MIS quarterly*, 433-444.
- De Lamater, J.D., & Myers, D.J. (2010). Social psychology. united states: cengage learning.
- Demir, B. (2019). *Akdeniz Bölgesi'nde Sosyal Medya Bağımlılığı Ve Kişisel İyi Oluş İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, Ü. (2016). Sosyal medya kullanımı ve aile iletişimi, çanakkale'de lise öğrencileri üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 9(2), 27- 50.
- Demirbaş, M., & Yağbasan, R. (2005). Sosyal öğrenme teorisine dayalı öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin bilimsel tutumlarının kalıcılığına olan etkisinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 18(2).
- Deniz, L., & Gürültü, E. (2018). Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları. *Kastamonu Education Journal*, 26(2), 355-367.
- Deutsch, M., & Gerard, H.B. (1955). A study of normative and informational social influences upon individual judgment. *The Journal Of Abnormal And Social Psychology*, 51(3), 629-636.
- Dhir, A., Yossatorm, Y., Kaur, P., & Chen, S., (2018). Online Social Media Fatigue And Psycho-Logical Wellbeing - A Study Of Compulsive Use, Fear Of Missing Out, Fatigue, Anxiety And Depression *Int J Inf Manage*; 40: 141-152.
- Dhir, A., Kaur, P., Lonka, K., & Tsai, C.-C., (2017). Do psychosocial attributes of well-being drive intensive Facebook use? *Computers In Human Behavior*. 68, 520–527.
- Dikmen, M. (2021). COVID-19 Pandemisinde Üniversite Öğrencilerinin Depresyon Düzeylerinin Sosyal Medya Bağımlılığı Üzerindeki Rolünün İncelenmesi: Bir Yapısal Eşitlik Modeli. *Bağımlılık Dergisi*, 22(1), 20-30.

- Doğrusever, C. (2021). Ergenlerin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Bazı Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 23-42.
- Dönmez, İ., & Doğan, H. (2020). Risk altındaki çocuklar üzerine bir inceleme (muş ili örneği). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (36), 455-489.
- Duman, Ö. D. (2019). *Sosyal Medya Bağımlılığı: Erzurum İli Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Duygun, A. (2018). Sosyal medya bağımlılığının tüketici satın alma karar sürecine etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1351- 1375.
- Ehrenberg, A., Juckes, S., White, K.M. & Walsh, S.P. (2008). Personality And Selfesteem As Predictors Of Young People's Technology Use. *Cyberpsychology & Behavior*, 11, 739-741.
- Eijnden, R. V., Lemmens, J. S., & Valkenburg, P. M. (2016). The social media disorder scale. *Computers In Human Behavior*, 478-487.
- Ektiricioğlu, C., Arslantaş, H., & Yüksel, R. (2020). Ergenlerde çağın hastalığı: teknoloji bağımlılığı. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 29(1), 51-64.
- El-Khoury, J., Haidar, R., Kanj, R. R., Ali, L. B., & Majari, G. (2020). Characteristics of Social Media 'Detoxification' in University Students, *Libyan Journal of Medicine*, 16(1):1-7, 1846861.
- Elphinston, R. A., & Noller, P. (2011). Time to face it! Facebook intrusion and the implications for romantic jealousy and relationship satisfaction. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(11), 631-635.
- Erdoğan, T., & Yumrukuz, Ö. (2021). Sosyal medya'nın doğası. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 173-197.
- Erol, O., Sevim, N., & Gülsoy, V. G. B. (2021). Sosyal Medya Kullanımının Kişiliğe Göre Değişimi: Öğretmen Adayları Örnekleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 571-598.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117-140.
- Filiz, O., Erol, O., Dönmez, F.İ., & Kurt, A.A. (2014). BÖTE bölümü öğrencilerinin sosyal ağ siteleri kullanım amaçları ile internet bağımlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal Of Instructional Technologies And Teacher Education*, 3(2): 17-28.

- Fournier, G. (2018). Normative social influence. Psych Central [Website]. Retrieved from <https://psychcentral.com/encyclopedia/normative-social-influence/>.
- Franchina, V., Abeele, M. V., Rooij, A. J., Coco, G. L., & Marez, L. (2018). Fear of missing out as a predictor of problematic social media use and phubbing behavior among flemish adolescents. *Int J Environ Res Public Health*. 2018 Oct; 15(10): 2319.
- Freedman, J. L., Sears, D. O., & Carlsmith, J. M. (2003). Sosyal psikoloji (4. baskı). Çev.: A. Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi. Froese, P., Bader, C. ve Smith, B.(2008). Political Tolerance and God's Wrath in the United States. *Sociology of Religion*, 69, 29-44.
- Fuster, H., Chamarro, A., & Oberst, U. (2017). Fear Of Missing Out, Online Social Networking And Mobile Phone Addiction: A Latent Profile Approach, *Revista de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport*, 35(1): 23-30.
- Gabore, S. M., & Xiujun, D. (2018). Opinion formation in social media: The influence of online news dissemination on Facebook posts. *South African Journal for Communication Theory and Research*, 44(2), 20-40.
- Ganjayeva, N. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı, Eysenck'in Kişilik Envanteri Ve Özgüven Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Garcia, S. M., Tor, A., & Schiff, T. M. (2013). The psychology of competition: A social comparison perspective. *Perspectives on psychological science*, 8(6), 634-650.
- Gezgin, D. M., Şumuer, E., Arslan, O., & Yıldırım, S. (2017). Nomophobia prevalence among pre-service teachers: a case of trakya university. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1).
- Gökler, M.E., Aydın, R., Ünal, E., & Metintaş, S. (2016). Sosyal ortamlarda gelişmeleri kaçırma korkusu ölçeğinin türkçe sürümünün geçerlilik ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17 (Ek. 1), 52-59.
- Griffiths, M. D., Kuss, D. J., & Demetrovics, Z. (2014). Social networking addiction: An overview of preliminary findings. In *Behavioral addictions*, 119-141.
- Güleryüz, S., Esentaş, M., Yıldız, K., & Güzel, P. (2020). Sosyal izolasyon sürecindeki bireylerin serbest zaman değerlendirme biçimleri: sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi. *Focuss Spor Yönetimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 31-45.
- Güney, S. (2017). Sosyal Psikoloji. 4. Basım, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

- Gürültü, E. (2016). *Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılıkları Ve Akademik Erteleme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Haferkamp, N., & Kramer, Nicole C. (2011). "Social Comparison 2.0: Examining The Effects Of Online Profiles On Social-Networking Sites". *Cyberpsychology, Behavior, And Social Networking*, 14(5), 309–314.
- Hanaylı, M. C., Sebetci, Ö., Topal, A., & Dönük, G. G. (2018). Dijital ortamda kişisel veri güvenliği ve sosyal medya reklamcılığı üzerine bir değerlendirme. *Kesit Akademi Dergisi*, (16), 389-409.
- Hardey, M. (2011). Generation C: Content, Creation, Connections And Choice. *International Journal Of Market Research*, 53(6), 749–770.
- Harmancı, H., Dayıoğlu, H., & Kırkpınar, S . (2019). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ve olumlu değerlendirilme korkusu ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (3), 242-255.
- Hazar, M. (2011). Sosyal medya bağımlılığı-bir alan çalışması. *İletişim Kuram Ve Araştırma Dergisi*, (32), 151-177.
- Highfield, T. & Leaver, T. (2016). Instagrammatics And Digital Methods: Studying Visual Social Media, From Selfies And Gıfs To Memes And Emoji. *Communication Research And Practice*, 2(1), 47-62.
- Hingerton, H. (2016). Socialmediaselfies: Exploringrelationshipsbetweengender, Narcissism, Self-Esteem, Body İmageandproblematic İnternetuse, Department Of Psychology, Dublin Business School, Ireland.
- Hou, Y., Xiong, D., Jiang, T., Song, L., & Wang, Q. (2019). Social Media Addiction: Its İmpact, Mediation, And İntervention. *Cyberpsychology: Journal Of Psychosocial Research On Cyberspace*, 13(1), 1-17.
- Hysa, B. (2016). Zarządzanie Różnorodnością Pokoleniową. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Seria Organizacjai Zarządzanie*, 97(1964), 385–398.
- İnce, M., & Koçak, M. C. (2017). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları: necmettin erbakan üniversitesi örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 736-749.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old And New Media Collide*, New York University Press, New York.

- Kağıtçıbaşı, C. (2017). Kültürel bir mercekle psikoloji yapmak: yarım asırlık bir yolculuk. *Perspectives On Psychological Science*, 12 (5), 824-832.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2008). *Günümüzde İnsan Ve İnsanlar, Sosyal Psikolojiye Giriş, Ayşe Üskül'ün Katkılarıyla*, 11. Basım, Sistem Matbaacılık, İstanbul.
- Kaplan, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeyleri, sosyal medya kullanım amaçları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kaptein, M., De Ruyter, B., Markopoulos, P., & Aarts, E. (2012). Adaptive persuasive systems: A study of tailored persuasive text messages to reduce snacking. *ACM Transactions on Interactive Intelligent Systems*, 2(2), 1–25.
- Karacı, A., & Piri, Z. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Facebook Bağımlılığının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi: “Kastamonu Üniversitesi Örneği”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4).
- Karadağ, A., & Akçınar, B. (2019). Üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişki. *Bağımlılık Dergisi*, 20(3), 154-166.
- Karadayı, F. (2019). *Yeni Medya Bağlamında İnternet Ve Sosyal Medya Bağımlılığı*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Karau, S.J., & Williams, K.D. (1993). Social Loafing: A Meta-Analytic Review And Theoretical İntegration. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 65(4): 681-706.
- Kaşıkcı, D. N., Çağıltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E., & Ogan, C. (2014). Türkiye ve Avrupa'daki Çocukların İnternet Alışkanlıkları ve Güvenli İnternet Kullanımı. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(171).
- Katz, J. E., & Rice, R. E. (2002). *Social consequences of Internet use: Access, involvement, and interaction*. MIT press.
- Kemp, S. (2018). *Digital in 2018: World's Internet Users Pass the 4 Billion Mark*. <https://wearesocial.com/digital-2018>
- Kemp, S. (2019). *Dijital 2019: Global digital overview*. Datareportal'dan alındı: <https://wearesocial.com/digital-2019>
- Kıran, S., Küçükboşancı, H. & Emre, İ. E. (2020). Sosyal Medya Kullanımının Kişiler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13(4), 435-441.

- Kırcaburun, K., Kokkinos, C. M., Demetrovics, Z., Király, O., Griffiths, M. D., & Çolak, T. S. (2019). Problematic online behaviors among adolescents and emerging adults: Associations between cyberbullying perpetration, problematic social media use, and psychosocial factors. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 17(4), 891-908.
- Kırık, A.M., Arslan, A., Çetinkaya, A., & Gül, M. (2015). “A Quantitative Research On The Level Of Social Media Addiction Among Young People In Turkey”, *International Journal Of Science Culture And Sport*, 3(3): 108-122.
- Kim, S., & Park, H. (2013). Effects Of Various Characteristics Of Social Commerce (S-Commerce) On Consumers’ Trust And Trust Performance. *International Journal Of Information Management*, 33(2), 318-332.
- Kim, S. S. (2009). The integrative framework of technology use: An extension and test. *Mis Quarterly*, 513-537.
- Kim, S. S., & Malhotra, N. K. (2005). A longitudinal model of continued IS use: An integrative view of four mechanisms underlying postadoption phenomena. *Management science*, 51(5), 741-755.
- Kim, W., Jeong, O., & Lee, S. (2010). On Social Web Sites. *Information Systems* (35), 215-236.
- Kleinschmit, M. (2019). Generation Z Characteristics: 5 İnfographics On The Gen Z Lifestyle. Retrieved 21 November 2019, from <https://www.visioncritical.com/blog/generation-z-infographics>.
- Klobas, J. E., McGill, T. J., Moghavvemi, S., & Paramanathan, T. (2018). Compulsive YouTube usage: A comparison of use motivation and personality effects. *Computers in Human Behavior*, 87, 129–139.
- Koçak, M. (2021). *Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı İle Sosyal Ortamlarda Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ve Yaşamın Anlamı Arasındaki Yordayıcı İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Korkmaz, E. V. (2018). Üniversite Öğrencilerinin İnternet Ve Veri Güvenliği Farkındalıkları İnternet And Data Security Awareness Of University Students. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(25), 2222-2229.
- Korkmaz, İ. (2013). Facebook ve mahremiyet: Görmek ve gözetle(n)mek. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5).

- Krasnova, H., Wenninger, H., Widjaja, T. & Buxmann, P. (2013). Envy on Facebook: A Hidden Threat to Users' Life Satisfaction?. Paper presented at the 11th international conference on wirtschaftsinformatik, Leipzig, Germany.
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukophadhyay, T., & Scherlis, W. (1998). Internet Paradox: A Social Technology That Reduces Social Involvement And Psychological Well-Being. *American Psychologist*, 53, 1017–1031.
- Kross, E., Verduyn, P., Demiralp, E., Park, J., Lee, D. S., Lin, N., ... & Ybarra, O. (2013). Facebook use predicts declines in subjective well-being in young adults. *PloS one*, 8(8).
- Kumpasoğlu, G. B., Eltan, S., Merdan-Yıldız, E. D., & Batıgün, A. D. (2021). Mediating role of life satisfaction and death anxiety in the relationship between dark triad and social media addiction. *Personality and Individual Differences*, 172, 110606.
- Kurniasih, N. (2017). Internet Addiction, Lifestyle Or Mental Disorder? A Phenomenological Study On Social Media Addiction In Indonesia. *Kne Social Sciences*, 2(4): 135-144.
- Kuss, D. J. & Griffiths, M. D. (2017). Social Networking Sites And Addiction: Ten Lessons Learned. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 14(3), 311.
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2011). Online social networking and addiction a review of the psychological literature. *International journal of environmental research and public health*, 8(9), 3528-3552.
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2012). Online gaming addiction in children and adolescents: A review of empirical research. *Journal of behavioral addictions*, 1(1), 3-22.
- Kuss, D. J., Griffiths, M. D., Karila, L. & Billieux, J. (2014). Internet Addiction: A Systematic Review Of Epidemiological Research For The Last Decade. *Current Pharmaceutical Design*, 20(25), 4026–4052.
- Kuşay, Y. (2013). Sosyal Medya Ortamı Olarak Facebook'un Çekiciliği Ve Ergenlerde Bağımlılık Düzeyi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Küçükvardar, M. & Tıngöy, Ö. (2018). Teknoloji Bağımlılığının Semptomlar Temelinde İncelenmesi. *BİT*, 9(35): 111-123.
- Labrague, L. J., (2014). facebook use and adolescents' emotional states of depression, anxiety, and stress. *Health Science Journa*, 1(1).

- Latane, B. (1981). The Psychology Of Social Impact. *American Psychologist*, 36(4), 343–356.
- Lenhart, A., Duggan, M., Perrin, A., Stepler, R., Rainie, L., & Parker, K. (2015). Smartphones facilitate shifts in communication landscape for teens. *Teens, social media & technology overview*.
- Leung, H., Pakpour, A. H., Strong, C., Lin, Y.-C., Tsai, M.-C., Griffiths, M. D., ... Chen, I. H. (2020). Measurement invariance across young adults from Hong Kong and Taiwan among three internet-related addiction scales: Bergen Social Media Addiction Scale (BSMAS), Smartphone Application-Based Addiction Scale (SABAS), and Internet Gaming Disorder Scale-Short Form (IGDS-SF9) (Study Part A). *Addictive Behaviors*, 101, Article 105969.
- Limayem, M., Hirt, S. G., & Cheung, C. M. (2007). How habit limits the predictive power of intention: The case of information systems continuance. *MIS quarterly*, 705-737.
- Liu, Q., Yang, Y., Lin, Y., Yu, S., & Zhou, Z. (2017). Smartphone addiction: Concepts, measurements, and factors. *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 25(1), 82–87.
- Livingstone, S. (2015). Active Viewers? The Debate Is Moving On, But Far From Solving. *Communication Theory*, 25 (4), 439-446.
- Macit, H. (2019). *Marmara Bölgesi'nde Sosyal Medya Bağımlılığı Bulunan Bireylerin Psikolojik Semptomlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Manago, A. M., Graham, M. B., Greenfield, P. M., & Salimkhan, G. (2008). Self-Presentation And Gender On Myspace. *Journal Of Applied Developmental Psychology*, 29(6), 446- 458.
- Marahatta, S. B., Adhikari, B., Aryal, N., & Regmi, R. (2015). Internet addiction and associated factors among health sciences students in Nepal. *J Community Med Health Educ*, 5(4), 6-10.
- Marengo, D., Longobardi, C., Fabris, M. A., & Settanni, M. (2018). Highly-Visual Social Media And Internalizing Symptoms In Adolescence: The Mediating Role Of Body Image Concerns. *Computers In Human Behavior*, 82,63–69.
- Marengo, D., Poletti, I., & Settanni, M. (2020). The interplay between neuroticism, extraversion, and social media addiction in young adult Facebook users: Testing

- the mediating role of online activity using objective data. *Addictive behaviors*, 102, 106150.
- Marino, C., Gini, G., Vieno, A., & Spada, MM (2018). A comprehensive meta-analysis on problematic Facebook usage. *Computers in Human Behavior*, 83 , 262-277.
- Masthi, N. R., Pruthvi, S., & Phaneendra, M. S. (2018). A comparative study on social media usage and health status among students studying in pre-university colleges of urban Bengaluru. *Indian journal of community medicine: official publication of Indian Association of Preventive & Social Medicine*, 43(3), 180.
- McCormack, A. (2017). *Keeping Your Child Safe on Social Media: Five Easy Steps*. Orpen Press.
- McQuail, D. (2005). Book review: Comparison of media systems: three models of media and politics. *European Journal of Communication*, 20 (2), 266-268.
- McIntyre, E., Wiener, K. K., & Saliba, A. J. (2015). Compulsive Internet use and relations between social connectedness, and introversion. *Computers in Human Behavior*, 48, 569-574.
- Midgley, C. E., (2013). *Keeping In Touch Or Keeping Score? Social Comparisons On Facebook*. Master These, University of Toronto.
- Milgram, S. (1963). Behavioral study of obedience. *The Journal of abnormal and social psychology*, 67(4), 371.
- Miller, D., Costa, E., Haynes, N., McDonald, T., Nicolescu, R., Sinanan, J., Spyer, J., Venkatraman, S., & Wang, X., (2015). *How The World Changed Social Media*, London: UCL Press.
- Miller, D., Sinanan, J., Wang, X., McDonald, T., Haynes, N., Costa, E., ... & Nicolescu, R. (2016). *How the world changed social media* (p. 286). UCL press.
- Milyavskaya, M., Saffran, M., Hope, N. & Koestner, R. (2018). Fear Of Missing Out: Prevalence, Dynamics, And Consequences Of Experiencing Fomo. *Motivation And Emotion*, 42(5), 725-737.
- Monacis, L., De Palo, V., Griffiths, M. D., & Sinatra, M. (2017). Social Networking Addiction, Attachment Style, And Validation Of The Italian Version Of The Bergen Social Media Addiction Scale. *Journal Of Behavioral Addictions*, 6(2), 178–186.
- Moretta, T. & Buodo, G. (2018). Autonomic Stress Reactivity and Craving in Individuals with Problematic Internet Use. *PLoS One*, 13 (1), e0190951.

- Moussaid, M., Kaemmer, J., Analytis, P., & Neth, H. (2013). Social influence and the collective dynamics of opinion formation. *PLoS One*, 8(11), 1–24.
- Müller, K. W., Beutel, M. E., Dreier, M., & Wolfing, K. (2019). A clinical evaluation of the DSM-5 criteria for Internet Gaming Disorder and a pilot study on their applicability to further Internet-related disorders. *Journal of Behavioral Addictions*, 8, 16–24.
- Naranjo-Zolotov, M., Turel, O., Oliveira, T., & Lascano, J. E. (2021). Drivers of online social media addiction in the context of public unrest: A sense of virtual community perspective. *Computers in Human Behavior*, 121, 106784.
- Nie, N. H., & Erbring, L. (2000). Our Shrinking Social Universe. *Public Perspective*, 11(3), 44-45.
- Nocentini, A., Calmaestra, J., Schultze-Krumbholz, A., Scheithauer, H., Ortega, R., & Menesini, E. (2010). Cyberbullying: Labels, Behaviours and Definition in Three European Countries. *Australian Journal of Guidance & Counselling*, 20(2), 129–142.
- Noguti, V., Singh, S., & Waller, D. S. (2019). Gender Differences In Motivations To Use Social Networking Sites. In Information Resources Management Association. In *Gender Economics: Breakthroughs In Research And Practice*. Hershey, PA: IGI Global.
- Oberst, U., Wegmann, E., Stodt, B., Brand, M., & Chamarro, A. (2017). Negative consequences from heavy social networking in adolescents: The mediating role of fear of missing out. *Journal of adolescence*, 55, 51-60.
- O'Keeffe, G.S., & Clarke-Pearson, K. (2011). The effect of social media on children, adolescents and families. *Pediatrics*, 127 (4), 800-804.
- Okray, Z. (2021). COVID-19 Pandemisi ve Obsesif Kompulsif Bozukluk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(3), 588-604.
- Onar, H. M. (2019). *Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Sosyal Medya Bağımlılığı İle Bağlanma İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Osatuyi, B., & Turel, O. (2018). Tug of war between social self-regulation and habit: Explaining the experience of momentary social media addiction symptoms. *Computers in Human Behavior*, 85, 95–105.
- Otu, A.A. (2015). *Social Media Addiction among Students of the University of Ghana* (Doctoral dissertation, University of Ghana).

- Oyibo, K., & Vassileva, J. (2019). The Relationship Between Personality Traits and Susceptibility to Social Influence. *Computers in Human Behavior*, 98, 174-188.
- Özdayı, E. (2010). *Sosyal Etki Açısından Sosyal Paylaşım Ağlarının Kişilerarası İletişim Kullanımları: Facebook Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, Z. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı. *Beykoz Akademi Dergisi*, 7(2), 91-105.
- Özkalp, E. (1998). *Sosyolojiye Giriş (7. Baskı)*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Özkök, H. (2004). Genelkurmay Başkanının Harp Akademilerinin Yeni Eğitim Öğretim Yılı Açılış Töreninde Yaptığı Konuşma.
- Pantic, I. (2014). Online social networking and mental health. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17(10), 652–657.
- Park, C. H., & Kim, Y. J. (2013). Intensity of Social Network Use By Involvement: A Study Of Young Chinese Users. *International Journal of Business and Management*, 8(6), 22-33.
- Park, S.Y., & Baek, Y.M. (2017). Two Faces Of Social Comparison On Facebook: The İnterplay Between Social Comparison Orientation, Emotions, And Psychological Well-Being. *Computers İn Human Behavior*, 79 (1), 83-93.
- Patton, D.U. Eschmann, R. D. Elsaesser, C., & Bocanegra, E. (2016). Sticks, Stones and Facebook Accounts: What Violence Out Reach Workers Know About Social Media and Urban-Based Gang Violence in Chicago. *Computers in Human Behavior*, 65, 591-600.
- Perrin, A., & Anderson, M. (2019). Share Of U.S. Adults Using Social Media, İncluding Facebook, İs Mostly Unchanged Since 2018. Pew Research Center.
- Polites, G.L., & Karahanna, E. (2012). The Status Quo: Disruptive Effects of Incumbent System Habit, Switching Costs, and Inertia on New System Adoption *MIS Quarterly*, 36 (1).
- Pontes, H. M. (2017). Investigating The Differential Effects Of Social Networking Site Ad- Diction And Internet Gaming Disorder On Psychological Health. *Journal Of Behavioral Addictions*, 6(4), 601–610.
- Powell, E., Wang-Hall, J., Bannister, J. A., Colera, E., & Lopez, F. G. (2018). Attachment security and social comparisons as predictors of Pinterest users' body image concerns. *Computers in Human Behavior*, 83, 221-229.

- Przybylski, A. K., Murayama, K., DeHaan, C. R., & Gladwell, V. (2013). Motivational, Emotional, And Behavioral Correlates Of Fear Of Missing Out. *Computers In Human Behavior*, 29(4), 1841–1848.
- Rao, H., Greve, H. R., & Davis, G. F. (2001). Fool's gold: social proof in the initiation and abandonment of coverage by wall street analysts. *Administrative science quarterly*, 46(3), 502-526.
- Rao, H., Greve, H. R., & Davis, G. F. (2001). Fool's Gold: Social Proof In The İnitiation And Abandonment Of Coverage By Wall Street Analysts. *Administrative Science Quarterly*, 46(3), 502-526.
- Rashotte, L. S. (2007). Social İnfluence. In G. Ritzer & J. M. Ryan, (Eds.), *The Blackwell Encyclopedia Of Sociology*, Vol. IX, (4426-4429). Oxford: Blackwell Pub.
- Raudsepp, L., & Kais, K. (2019). Longitudinal Associations Between Problematic Social Media Use And Depressive Symptoms İn Adolescent Girls. *Preventive Medicine Reports*, 100925.
- Sarıtepeci, M. (2020). Sosyal Etkiye Duyarlık Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. 1. Ulusal Eğitimde Dijital Dönüşüm Sempozyumu, (s38-40), 24-26 Ekim 2020, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Savcı, M., Ercengiz, M., & Aysan, F. (2018). Turkish Adaptation Of The Social Media Disorder Scale İn Adolescents. *Archives Of Neuropsychiatry*, 55(3), 248.
- Seçer, İ. (2013). SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi ve Raporlaştırma. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Selçuk, O. C (2019). *İnternet bağımlılığı için risk faktörleri: Öz düzenleme yetersizliği ve boş zaman can sıkıntısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Aydın.
- Sert Özkan, E., (2019). *Lise Öğrencilerinin Tükenmişliğini Yordamada Yetkinlik Beklentisi, Öz Düzenleme, Sosyal Karşılaştırma Ve Bilişsel Esnekliğin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Seymen, A. F. (2017). Y Ve Z Kuşak İnsanı Özelliklerinin Milli Eğitim Bakanlığı 2014-2019 Stratejik Programı Ve TÜBİTAK Vizyon 2023 Öngörülerini İle İlişkilendirilmesi. *Urban Academy, Rewieved Journal Of Urban Culture And Management*, Volume: 10 Issue: 4, Winter2017

- Sindermann, C., Elhai, J. D., & Montag, C. (2020). Predicting tendencies towards the disordered use of facebook's social media platforms: On the role of personality, impulsivity, and social anxiety. *Psychiatry Research*, 285, Article 112793.
- Smith, R. H. (2000). Assimilative and contrastive emotional reactions to upward and downward social comparisons. In *Handbook of social comparison*, 173-200.
- Solmaz, B., & Görkemli, H. N. (2012). Yeni Bir İletişim Alanı Olarak Sosyal Medya Kullanımı Ve Konya Kadın Dernekleri Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 183-189.
- Solmaz, B., Tekin, G., Herzem, Z., & Demir, M. (2013). İnternet Ve Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Uygulama. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7(4), 23-32.
- Söylemez, N. H., & Oral, B., (2013). Öğretmen Adaylarının Sosyal Ağ Sitelerini Kullanım Durumlarına Göre Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. *Electronic Journal Of Education Sciences*, 7(13), 1-17.
- Spante, M., Hashemi, S. S., Lundin, M., & Algers, A. (2018). Digital Competence And Digital Literacy İn Higher Education Research: Systematic Review Of Concept Use. *Cogent Education*, 5(1).
- SS Kim, J. (2009). Out of Final Loyalty Or Restriction? Dual Post Adoption Phenomenon Model and Experimental Test in the Context of Online Services. *MIS Quarterly*, 33 (1).
- Sun, Y., & Zhang, Y. (2020). A review of theories and models applied in studies of social media addiction and implications for future research. *Addictive Behaviors*, 106699.
- Sümer, N. (2001). İnternet Kullanımının Toplumsal Katılım ve İlişkiler Üzerindeki Etkileri ve İnternet Bağımlılığı. Bilişim Toplumuna Giderken Psikoloji, Sosyoloji ve Hukukta Etkiler Sempozyumu, 23-24 Mart, Ankara.
- Şahin, C., & Yağcı, M. (2017). Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği-Yetişkin Formu: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 523-538.
- Şahin, C. (2017). *Kişisel Güç Algısının Zorbalık Ve Gücün Kötüye Kullanımına Etkileri: Stanford Hapishane Deneyi Ve Milgram İtaat Deneyi Işığında Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Şenlik, A. (2021). Sosyal medya organlarında canlı yayın yapma alışkanlığı: twitter'da ölümlü trafik kazaları içerikli iletilerin incelenmesi. *Journal of Communication Science Researchs*, 1(1), 1-14.

- Şentürk, (2017). Sosyal Medya Bağımlılığının, Depresyon, Anksiyete Bozukluğu, Karışık Anksiyete Ve Depresif Bozukluk Hastaları İle Kontrol Grubu Arasında Karşılaştırılması Ve Kullanıcıların Kişilik Özellikleri İlişkisinin Araştırılması. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şerif, M., & Şerif, C. W. (2006). Sosyal normların oluşumu ve otokinetik etki deneyi. M. Atakay-A. Yavuz, Çev.).(V. Batmaz, Der.) Otoriteriyen Kişilik içinde, 126-187.
- Taha, N., & Dahabiyeh, L. (2021). Üniversite öğrencileri bilgi güvenliği farkındalığı: akıllı telefonlar ve bilgisayarlar arasında bir karşılaştırma. *Eğitim ve Bilgi Teknolojileri*, 26 (2), 1721-1736.
- Tarafdar, M., Maier, C., Laumer, S., & Weitzel, T. (2020). Sosyal ağ siteleri için teknostres ve teknoloji bağımlılığı arasındaki bağlantıyı açıklamak: Bir başa çıkma davranışı olarak dikkat dağınıklığı üzerine bir çalışma. *Bilgi Sistemleri Dergisi*, 30 (1), 96-124.
- Tarhan, N. (2019). Dijital Çağın Çocukları Alfa Kuşağı [Children Of The Digital Age, Alpha Generation]. *Trt Vision Magazine*. February 2019, Issue 353.
- Taşcıoğlu, C. (2018). *Sosyal Ağlarda Yapılan Sosyal Karşılaştırmaların Ardından Hissedilen Duygular Ve Bu Duyguların İlişkili Olduğu Bireysel Değişkenler*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taylor, S. E., Neter, E., & Wayment, H. A. (1995). Self-Evaluation Processes. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 21(12), 1278-1287.
- Topses, G. (2006). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Turner, John C. (1991). *Sosyal Etki*. Thomson Brooks/Cole Yayıncılık Şirketi,
- Tutgun Ünal, A. (2015). *Sosyal Medya Bağımlılığı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tutgun, A. (2009). *Öğretmen Adaylarının Problemleri İnternet Kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Tutgun, A. (2019). İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığının İncelenmesi: Üsküdar Üniversitesi Örneği. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, (2), 49-80.
- Tutgun, A., Deniz, L. & Moon, M. K. (2011). A Comparative Study Of Problematic Internet Use And Loneliness Among Turkish And Korean Prospective Teachers. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 10(4), 14-30.

- Tutgun-Ünal, A. & Deniz, L. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığının İncelenmesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 3(2), 155-181.
- Tutgun-Ünal, A., & Deniz, L. (2015). Development Of The Social Media Addiction Scale. *AJIT-E: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 6(21), 51-70.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) (2021). Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması. <http://www.tuik.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- Uslaner, Eric M., (2004). “Social Capital And The Net”, The Internet In Public Life, Verna V. Gehring (Der) İçinde, Maryland, Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Utma, S. (2018). Sosyal medya bağımlılığı üzerine kuramsal bir değerlendirme. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(2), 118-130.
- Ümmet, D., Batal, Ö., Kaya, A., & Alkan, H. (2019). Farklı Yaş Gruplarındaki Bireylerde Sosyal Medya Bağımlılığı: Çeşitli Değişkenlere Göre Bir İncelenme. 21.Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 328-334.
- Valenzuela, S., Park, N., & Kee, K. F. (2009). Is there social capital in a social network site?: Facebook use and college students' life satisfaction, trust, and participation. *Journal of computer-mediated communication*, 14(4), 875-901.
- Van Den Eijnden, R. J., Lemmens, J. S., & Valkenburg, P. M. (2016). The Social Media Disorder Scale. *Computers in Human Behavior*, 61, 478-487.
- Vervier, L., Zeissig, E. M., Lidynia, C., & Ziefle, M. (2017). Perceptions of digital footprints and the value of privacy. In *IoTBDS* (pp. 80-91).
- Vogel, E. A., Rose, J. P., Roberts, L. R., & Eckles, K. (2014). Social comparison, social media, and self-esteem. *Psychology of popular media culture*, 3(4), 206-222.
- Vural, Z., & Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 20 (5): 3348-3382.
- Watts, D.J. (2007). Twenty-first century science. *nature*, 445 (7127), 489-489.
- We Are Social (2016). Digital 2016: October Global Statshot. Retrieved from <https://wearesocial.com/digital-2016> 01.07.2021 tarihinde erişilmiştir.
- We Are Social (2021). Digital 2021: October Global Statshot. Retrieved from <https://wearesocial.com/digital-2021> 01.07.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Wessels, B. (2010). Understanding The Internet: A Socio-Cultural Perspective, Hampshire, Palgrave Macmillan.
- Williams, S. (2010). Welcome To Generation Z. *B&T Magazine*. 60, 2731.

- Wills, T. A. (1981). Downward Comparison Principles In Social Psychology, Psychological Bulletin, 90(2), 245–271.
- Wood, J. V. (1989). Theory And Research Concerning Social Comparisons Of Personal Attributes. Psychological Bulletin, 106(2), 231.
- Wood, W. (2000). Attitude change: Persuasion and social influence. Annual review of psychology, 51(1), 539-570.
- Worsley, J. D., McIntyre, J. C., Bentall, R. P., & Corcoran, R. (2018). Childhood Mal-Treatment And Problematic Social Media Use: The Role Of Attachment And Depression Psychiatry Research, 267, 88–93.
- Wright, C. (2001). Children And Technology: Issues, Challenges And Opportunities, Childhood Education, 78 (1), 37-41.
- Wyssen, A., Coelho, J.S., Wilhelm, P., Zimmermann, & G., Munsch, S., (2016). Thought-shape fusion in young healthy females appears after vivid imagination of thin ideals. J. Behav. Ther. Exp. Psy. 52, 75–82.
- Yağcı, M. (2005). *Yazılı Kültürün Düşüşü Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre ve Elektronik Kültüre Geçiş Süreçlerinde Düşünsel ve Toplumsal Değişmeler*. Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yang, M. (1998), Students' Motivation Through Using Learners' Questions, Education Research, Vol 18, No. 9
- Yang, S., & Tung, C. (2007). Comparison Of Internet Addicts And Non-Addicts In Taiwanese High Schools. *Computers In Human Behavior*, 23, 79-96.
- Yayman, E. (2019). Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Oyun Bağımlılığı Ve Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yener, D. (2017). Social Impact in Consumer Behaviour-Consumer Boycotts as a Consumerism Activity. Socio-Economic Perspectives on Consumer Engagement and Buying Behavior içinde. ABD: IGI Global, 22-35.
- Yıldırım, N. H. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı Düzeyleriyle Evliliğe Yükladıkları Anlam Ve Eş Seçme Kriterleri Arasındaki İlişki*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, V. A. (2011). *Bir sosyal öğrenme aracı olarak medya ve ahlaki gelişim kuramları açısından medya okuryazarlığına eleştirel bir bakış*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Yılman, M. A. (2020). *Lise öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, T. (2000). *Ergenlikte Risk Alma Davranışlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmazsoy, B., & Kahraman, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ile sosyal medyayı eğitsel amaçlı kullanımları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Facebook örneği. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 6(1), 9-20.
- Zhang, C., Sun, J., Zhu, X., & Fang, Y. (2010). Privacy And Security For Online Social Networks. Challenges And Opportunities. *IEEE Network*, 24 (4), 13-18.

EKLER

Bölüm 1

Veri Toplama Araçları

EK-1. Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyetiniz	Kadın ☐ Erkek ☐
Yaşınız	Metin girmek için burayı tıklatın.
Bölümünüz?	Metin girmek için burayı tıklatın.
Sınıf Düzeyiniz	1. Sınıf ☐ 2. Sınıf ☐ 3. Sınıf ☐ 4. Sınıf ☐
Günlük ortalama İnternet kullanım süreniz kaç saattir?	Metin girmek için burayı tıklatın.
Günlük sosyal medya hesabını kontrol etme sıklığınız nedir? (lütfen bir sayı değeri giriniz)	Metin girmek için burayı tıklatın.
Günlük Sosyal medya hesaplarınızda geçirdiğiniz ortalama süre kaç saattir?	Metin girmek için burayı tıklatın.
Günlük Whatsapp, Instagram vb. uygulamalarda başkalarının durum ya da hikâyelerini ortalama kaç defa kontrol edersiniz?	Metin girmek için burayı tıklatın.
Günlük hayatınızda en çok kullandığınız İnternet uygulamaları hangileridir (birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)?	☐ Mesajlaşma (WhatsApp, Mesenger vb.) ☐ Instagram ☐ Facebook ☐ Twitter ☐ Youtube vb. video paylaşım sistemleri ☐ Snapchat ☐ Tiktok ☐ Diğer Metin girmek için burayı tıklatın.

EK-2. Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği

Lütfen her ifade için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.					
①Hiçbir Zaman ②Nadiren ③Bazen ④Sıklıkla ⑤Her Zaman					
1. Sosyal medyayı kullanacağın anı düşünmekten başka bir şey düşünmediğin oldu mu?	①	②	③	④	⑤
2. Sosyal medyada daha fazla zaman geçirme isteğini doyuramadığın oldu mu?	①	②	③	④	⑤
3. Sosyal medya kullanamadığında kendini kötü hissetin mi?	①	②	③	④	⑤
4. Sosyal medyayı daha az kullanma girişimlerin başarısızlıkla sonuçlandı mı?	①	②	③	④	⑤
5. Sosyal medya kullanma isteğinden dolayı aktivitelerini (hobiler, sportif aktiviteler gibi) ihmal ettin mi?	①	②	③	④	⑤
6. Sosyal medya kullanman başkaları ile tartışmana neden oldu mu?	①	②	③	④	⑤

7. Anne-baban ve arkadaşlarına sosyal medyada harcadığın süre hakkında yalan söyledin mi?	①	②	③	④	⑤
8. Olumsuz duygulardan kaçmak için sosyal medyayı kullandın mı?	①	②	③	④	⑤
9. Sosyal medya kullanman kardeşlerin veya anne-babanla ciddi tartışmalar yaşamana neden oldu mu?	①	②	③	④	⑤

EK-3. Sosyal Etkiye Duyarlık Ölçeği

Lütfen her ifade için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.					
①Hiç Katılmıyorum ②Katılmıyorum ③Kararsızım ④Katılıyorum ⑤Tamamen Katılıyorum					
1. Herhangi bir karar vermeden önce diğer insanlardan tavsiye alırım.	①	②	③	④	⑤
2. Davranışlarımı başka insanların davranışlarına göre hızlıca uyarlarım.	①	②	③	④	⑤
3. Davranışlarımı etrafımdaki diğer insanlara göre düzenlerim.	①	②	③	④	⑤
4. Başkalarını yeni davranışlar edinmede rol model olarak kabul ederim.	①	②	③	④	⑤
5. Yeni bir durumla karşılaştığımda ne yapmam gerektiğine karar vermek için başkalarını gözlemlerim.	①	②	③	④	⑤
6. Diğer insanlara uyum sağlamak benim için önemlidir.	①	②	③	④	⑤
7. Başkalarıyla kendimi kıyaslamak hoşuma gider.	①	②	③	④	⑤
8. Başkalarının ne yaptığını ya da yapıyor olduğunu bilmek benim için önemlidir	①	②	③	④	⑤
9. Giyim tarzımı arkadaşlarımdan tercihlerine göre ayarlarım.	①	②	③	④	⑤

EK-4. Sanal Dünya Risk Algısı Ölçeği

Lütfen her ifade için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.					
①Hiç Yansıtıyor ②Az Yansıtıyor ③Orta Düzeyde Yansıtıyor ④Çok Yansıtıyor ⑤Tamamen Yansıtıyor					
1. Sanal ortamlarda karşılaştığım bireyleri olduğundan farklı tanıyarak onlar tarafından kandırılabilirim.	①	②	③	④	⑤
2. Sanal ortamlara olan bağlılığım artarsa gerçek yaşamda samimi sohbetlerden kendimi soyutlayıp uzaklaşabilirim.	①	②	③	④	⑤
3. Yaşadığım sorun ve sıkıntıları istemeden de olsa, tanımadığım insanlarla paylaşmak durumunda kalabilirim.	①	②	③	④	⑤
4. Hiç tanımadığım insanlarla sohbet ederken kendimi rahat hissedirim.	①	②	③	④	⑤
5. Sanal ortamlardayken gerçek hayat sorunlarından uzaklaşabilirim.	①	②	③	④	⑤
6. Sanal ortamlara olan bağlılığım artarsa kendini olduğumdan farklı bir karakterle yansıtabileceğimden dolayı kimlik çatışması yaşayacağım hissine kapılabilirim.	①	②	③	④	⑤
7. Uzun süre sanal ortamlarla iç içe olduğum taktirde psikolojik rahatsızlıklar yaşayabilirim.	①	②	③	④	⑤
8. Yaptığım sanal sohbetlerde, özümde var olan evrensel kurallar (doğruluk, dürüstlük gibi) önemini kaybedebilir.	①	②	③	④	⑤
9. Sanal ortamlardaki kişiler bana yakın gelebilir.	①	②	③	④	⑤
10. Sanal ortamlarda paylaştığım düşünce ve fikirlerimi birilerinin mutlaka göreceğini bilmek beni psikolojik açıdan	①	②	③	④	⑤

rahatlatabilir.					
11. Sanal dünyada çok fazla vakit kaybetmem neticesinde derslerimde başarısız sonuçlarla karşılaşabilirim.	①	②	③	④	⑤
12. Sanal ortamlarda bilgiye erişim kolay olduğu için zamandan tasarruf edebilirim.	①	②	③	④	⑤
13. Sanal alemde sürekli yayınlanan reklamların bilinçaltıma yer etmesi ile marka bağımlısı bir birey haline dönüşebilirim.	①	②	③	④	⑤
14. Sanal ortamlar sayesinde eski arkadaşlarımı bulabilirim.	①	②	③	④	⑤
15. Yapılacak sınırsız sohbetler neticesinde mahremiyet, gizlilik, utanma gibi duygularımı yitirebilirim.	①	②	③	④	⑤
16. Sanal ortamlarda her şeye kolayca erişebilmem neticesinde gerçek hayattaki engellere karşı mücadelen uzak bir hale gelebilirim.	①	②	③	④	⑤
17. Sanal ortamlara ayıracağım süreyi iyi planlayabildiğim takdirde kontrol açısından bireysel gelişim katkı sağlayabilirim.	①	②	③	④	⑤
18. Sanal ortamlarda tartışmak beni rahatlatır.	①	②	③	④	⑤
19. Sanal medyayı aktif kullanarak yardımlaşma-dayanışma kültürümü geliştirebilirim.	①	②	③	④	⑤
20. Sosyal medya sayesinde araştırma kapasitemi kullanarak eleştirel düşünme becerimi geliştirebilirim.	①	②	③	④	⑤
21. Sosyal medya yüzünden dedikodu kültürüne kapılabilirim.	①	②	③	④	⑤
22. Kuracağım sanal arkadaşlıklar sayesinde yeni kültürler tanıyabilirim.	①	②	③	④	⑤
23. Sosyal medya aracılığı ile yeni dostluklar edinebilirim.	①	②	③	④	⑤
24. Sanal ortamların olumsuz yönleri neticesinde sorumsuz bir kişilik haline dönüşebilirim.	①	②	③	④	⑤
25. Sosyal medyada bilinçsizce sörf eden insanlar yüzünden manevi yıpranmalar yaşayabilirim.	①	②	③	④	⑤
26. Sanal ortamlar aracılığı ile problem çözme becerisi kazanabilirim.	①	②	③	④	⑤

Bölüm 2

Etik Kurul Onay Belgesi

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimleri Etik Kurulu
ONAY BELGESİ

Protokol No:	2020-SBB-0117
Araştırmanın Başlığı:	Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılıkları Üzerinde Sosyal Etkiye Duyarlık ve Sanal Risk Algı Düzeylerinin Etkisinin İncelenmesi
Proje Yürütücüsü:	Cihan ORAK
Başvuru Formunun Geliş Tarihi:	04.06.2020
Karar Tarihi:	19.06.2020
Toplantı No:	17

Başvuru dosyasında etik sorun oluşturabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmadığından 19.06.2020 tarihli ve 17 numaralı toplantıda 2020-SBB-0117 numaralı başvuruya araştırma için ETİK KURUL ONAY belgesinin verilmesine oy birliği ile karar verilmiştir.

Bölüm 3

Anketin Paylaşıldığı Örnek Sayfalar

Künye

10 Mart 2016 tarihinden beri ERZINCAN ÜNİVERSİTESİ'ye üye

Grup Gönderileri

 Cihan Orak bir bağlantı paylaştı.
16 Mart 2020 · 🌐

Arkadaşlar merhaba yüksek lisans tezim için kısa bir vaktinizi ayırabilir misiniz? Katılımınız beni mutlu edecektir. Şimdiden hepinize teşekkür ediyorum.

Araştırma Katılımına İlişkin Rıza Beyanı

Değerli katılımcı,
Bu çalışma Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim BİLİMLERİ Enstitüsü Yüksek Lisans tez çalışması için hazırlanmıştır. Bu çalışmanın katılımlarını üniversite öğrencileri oluşturmaktadır.
Bu anketteki sorulara verilen yanıtlar yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Verileri araştırma amacıyla kullanılacak olan bu sorulara verdiğiniz cevaplar gizli kalacaktır. Her bir soruya verdiğiniz yanıtlar analiz için diğer tüm verilerle birleştirilecek ve böylece bu araştırmaya dahil olan hiç bir kimse tanımlanmayacaktır.
Bu araştırmaya katılım tamamen gönüllük esasına dayalıdır. 5-10 dakika zamanınızı ayırarak bu veri toplama aracını doldurmayı kabul ettiğinizde uygulama sürecinin herhangi bir aşamasında hiç bir gerekeç sunmadan araştırmaya katılmadan vazgeçebilirsiniz.
"Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda bırakabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmamasını kabul ediyorum. Bu araştırma projesi kapsamında elde edilecek olan veriler sadece araştırmacılar tarafından yapılan bilimsel yayınlarda ve sunumlar dışında kullanılmayacağını biliyorum".
Katılımınız için çok teşekkür ederim.
Cihan ORAK
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SARITEPECI
* Required

DOCS.GOOGLE.COM

Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılıkları Üzerinde Sosyal Etkiye Duyarlık ve Sanal Risk Algı...

Künye

12 Kasım 2019 tarihinden beri Fırat üniversitesi'ye üye

Grup Gönderileri

 Cihan Orak bir bağlantı paylaştı.
16 Mart 2020 · 🌐

Arkadaşlar merhaba yüksek lisans tezim için kısa bir vaktinizi ayırabilir misiniz? Katılımınız beni mutlu edecektir. Şimdiden hepinize teşekkür ediyorum.

Araştırma Katılımına İlişkin Rıza Beyanı

Değerli katılımcı,
Bu çalışma Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim BİLİMLERİ Enstitüsü Yüksek Lisans tez çalışması için hazırlanmıştır. Bu çalışmanın katılımlarını üniversite öğrencileri oluşturmaktadır.
Bu anketteki sorulara verilen yanıtlar yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Verileri araştırma amacıyla kullanılacak olan bu sorulara verdiğiniz cevaplar gizli kalacaktır. Her bir soruya verdiğiniz yanıtlar analiz için diğer tüm verilerle birleştirilecek ve böylece bu araştırmaya dahil olan hiç bir kimse tanımlanmayacaktır.
Bu araştırmaya katılım tamamen gönüllük esasına dayalıdır. 5-10 dakika zamanınızı ayırarak bu veri toplama aracını doldurmayı kabul ettiğinizde uygulama sürecinin herhangi bir aşamasında hiç bir gerekeç sunmadan araştırmaya katılmadan vazgeçebilirsiniz.
"Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda bırakabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmamasını kabul ediyorum. Bu araştırma projesi kapsamında elde edilecek olan veriler sadece araştırmacılar tarafından yapılan bilimsel yayınlarda ve sunumlar dışında kullanılmayacağını biliyorum".
Katılımınız için çok teşekkür ederim.
Cihan ORAK
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SARITEPECI
* Required

DOCS.GOOGLE.COM

Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılıkları Üzerinde Sosyal Etkiye Duyarlık ve Sanal Risk Algı...

Selçuk Üniversitesi

Herkese açık grup · 20,2 B üye

Hakkında

Tartışma

Yardım İste veya Teklif Et

Diğer ▾

Gruba Katıl

Cihan Orak bir bağlantı paylaştı.

16 Mart 2020 · 🌐

Arkadaşlar merhaba yüksek lisans tezim için kısa bir vaktinizi ayırabilir misiniz? Katılımınız beni mutlu edecektir. Şimdiden hepimize teşekkür ediyorum.

Araştırma Katılımına İlişkin Rıza Beyanı

Değerli katılımcı,

Bu çalışma Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans tez çalışması için hazırlanmıştır. Bu çalışmanın katılımcılarına üniversite öğrencileri oluşturulmaktadır.

Bu anketteki sorulara verilen yanıtlar yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Veriler araştırma amacıyla kullanılacak olan bu sorulara verdiğiniz cevaplar gizli kalacaktır. Her bir soruya verdiğiniz yanıtlar analiz için diğer tüm verilerle birleştirilecek ve böylece bu araştırmaya dahil olan hiç bir kimsenin tanımlanmayacaktır.

Bu araştırmaya katılım tamamen gönüllük esasına dayalıdır. 5-10 dakika zamanınızı ayırarak bu veri toplama aracını doldurmayı kabul ettiğinizde uygulama süresinin herhangi bir aşamasında hiç bir gereke sunmadan araştırmaya katılmadan vazgeçebilirsiniz.

"Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve isteğim zaman yardıma kabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçla yayımlarda kullanılması kabul ediyorum. Bu araştırma projesi kapsamında elde edilecek olan veriler sadece araştırmacılar tarafından yapılan bilimsel yayınlarda ve sunumlar dışında kullanılmaya çalışılmıyordur"

Katılımınız için çok teşekkür ederim.

Cihan ORAK

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SARITEPECI

* Required

DOCS.GOOGLE.COM

Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılıkları Üzerinde Sosyal Etkiye Duyarlık ve Sanal Risk Algı...

Hakkında

Konya'da üniversite açılması konusu ilk olarak 1955 yılında TBMM'de hazırlanan bir kanun tasarısı ile gündeme gelirken, milletvekillerinin yarısı... [Devamını Gör](#)

Herkese açık

Herkes grupta kimlerin olduğunu ve neler paylaştıklarını görebilir.

Görünür

Bu grubu herkes bulabilir.

Konya

Sosyal Öğrenme